

RAKENTEELLINEN SOSIAALITYÖ SATAKUNNASSA

JOHAN NILSEN
Tampereen yliopisto, Pori
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2016

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Pori

NILSEN, JOHAN: Rakenteellinen sosiaalityö Satakunnassa

Pro gradu -tutkielma, 91 sivua, 10 liites.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Timo Toikko

Helmikuu 2016

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin Satakunnan kuntien sosiaalipalvelujen palveluksessa olevien sosiaalityöntekijöiden asennoitumista rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen. Lisäksi tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita, toteuttavatko sosiaalityöntekijät itse rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita omassa työssään, ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Rakenteellinen sosiaalityö on tässä tutkimuksessa määritelty yhteiskunnalliseen ajatteluun, palveluihin ja päätöksentekoon vaikuttamiseksi, jonka keskeisinä välineinä nähdään tiedon tuottaminen sosiaalisista hyvinvointikysymyksistä, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen sekä julkiseen arvo- ja moraalikeskusteluun osallistuminen.

Tutkimus oli kokonaistutkimus, jonka perusjoukkona oli Satakunnan kuntien sosiaalipalvelujen palveluksessa olevat sosiaalityöntekijät ja heidän lähiesimiehensä. Tutkimusaineisto kerättiin verkkolomakkeella ja kyselyyn vastasi yhteensä 47 vastaajaa. Aineiston analyysissä hyödynnettiin suorien jakaumataulukoiden kuvailun lisäksi keskiarvovertailua ja ristiintaulukointia.

Sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä asennoituivat myönteisesti rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden toteuttamiseen. Vastaajat olivat sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen ajatteluun ja päätöksentekoon. Vastaajilla oli myös jaettu ymmärrys, että sosiaalityön painopistettä tulee siirtää korjaavasta toiminnasta sosiaalisia ongelmia ehkäisevään työhön.

Tutkimuksen mukaan asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät osallistuivat harvoin sosiaalisen tiedon tuottamiseen ja sen välittämiseen päätöksentekijöille. Tiedon tuottamista vielä harvinaisempaa oli julkiseen keskusteluun osallistuminen. Sosiaalityöntekijät tekivät säännöllisesti asiakkaiden mobilisoimiseksi luokiteltavaa työtä, jos sitä tarkastellaan kollektiivisen tietoisuuden luomisen kautta. Toisaalta sosiaalityöntekijät hyödynsivät työssään yhteisöllisiä työmenetelmiä vain harvoin. Erityisesti työntekijän asema organisaatiossa määritteli rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden toteuttamista, sillä esimiesten osallistuminen oli selvästi työntekijäasemassa olevia yleisempää. Tutkimus antoi viitteitä käytettävissä olevien resurssien, työkokemuksen, iän ja kuntakoon vaikutuksista rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden toteuttamiseen.

Asiasanat: rakenne, rakenteellinen sosiaalityö, vaikuttaminen

University of Tampere
School of Social Sciences and Humanities

NILSEN, JOHAN: Structural Social Work in Satakunta Region

Master's Thesis, 91 pages, 10 appendix pages

Social Work

Supervisor: Timo Toikko

February 2016

The aim of this Master's study was to find out how social workers in Satakunta region stand with structural social work and its sections. In addition, the study examined how often social workers performed structural social work's sections in their everyday practice in a public social welfare office. The aim was also to find out what factors influence the execution of structural social work. In this study structural social work was defined as social influence which main methods were the production and the passing of knowledge from social conditions, participation in a public debate, empowerment through consciousness-raising of the disadvantaged people and the use of communal methods.

This was a quantitative study. The data for this study were collected by a structured internet-based questionnaire and the data was obtained from a total of 47 social workers in Satakunta region. The analysis was performed using quantitative statistical methods.

The social workers valued structural social work and had positive attitude towards its different sections. Social workers also thought that social influence is an integral part of social work practice. However, only a small proportion of social workers participated in the production of knowledge from social conditions on a regular basis and the participation in a public debate was even more infrequent. Likewise the use of communal methods was infrequent. Although the use of communal methods was rare and social workers participated quite infrequently in the production of social knowledge and in public debate, empowerment through consciousness-raising was used as method on a regular basis. The executing of structural social work was influenced greatly by the professional position. Also existing resources, professional experience, age and the size of municipality influenced the execution of structural social work.

Keywords: structure, structural social work, social influence

Sisällys

2 Johdanto	7
3 Teoreettinen viitekehys	12
3.1 Sosiaalityöstä yleisesti.....	12
3.2 Rakenteet sosiaalityössä	14
3.3 Rakenteellisen sosiaalityön kansainvälistä keskustelua	16
3.4 Rakenteellinen sosiaalityö Suomessa	24
4 Tutkimuksen toteutus	29
4.1 Tutkimuksen tausta, tavoite ja tutkimusasetelma.....	29
4.2 Kyselylomakkeen laatiminen	33
4.3 Aineisto ja sen kerääminen.....	36
4.4 Aineiston analyysi	38
4.5 Etiikka	39
5 Tulokset.....	43
5.1 Asennoituminen rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityössä yleisesti.....	43
5.1.1 Tieto- ja strategiatyö.....	43
5.1.2 Inklusio- ja oikeudenmukaisuustyö.....	46
5.1.3 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö	49
5.2 Asennoituminen rakenteelliseen sosiaalityöhön työntekijän organisaatioaseman, työskentelyalueen ja kuntakoon mukaan.....	50
5.2.1 Tieto- ja strategiatyö.....	50
5.2.2 Inklusio- ja oikeudenmukaisuustyö.....	55
5.3 Sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen	59
5.3.1 Tiedon tuottaminen	59
5.3.2 Tiedon välittäminen.....	66
5.3.3 Osallistuminen julkiseen keskusteluun	70
5.3.4 Huono-osaisten mobilisoiminen.....	72
6 Yhteenveto ja johtopäätökset	77
Lähteet.....	86
Liitteet	92

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Asennoituminen tietotyöhön organisaatioaseman mukaan	51
Taulukko 2. Asennoituminen tietotyöhön vastaajien työskentelyalueen mukaan	51
Taulukko 3. Asennoituminen tietotyöhön ja sosiaalityön alue, normaalijakautuneisuuden testaus	52
Taulukko 4. Asennoituminen tietotyöhön kunnan asukasluvun mukaan	53
Taulukko 5. Asennoituminen strategiatyöhön työntekijän organisaatioaseman mukaan	54
Taulukko 6. Asennoituminen strategiatyöhön työskentelyalueen mukaan.....	54
Taulukko 7. Asennoituminen strategiatyöhön kunnan asukasluvun mukaan	55
Taulukko 8. Asennoituminen yhteisöllisten työmenetelmien käyttöön kunnan asukasluvun mukaan	57
Taulukko 9. Asennoituminen oikeudenmukaisuustyöhön työskentelyalueen mukaan	58
Taulukko 10. Osallistuminen kunnallisen hyvinvointisuunnitelman rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana sekä havaintojen lukumäärinä että prosentteina.....	63
Taulukko 11. Osallistuminen tiedon tuottamiseen työntekijän organisaatioaseman mukaan	64
Taulukko 12. Työntekijöiden osallistuminen tiedon tuottamiseen käytettävissä olevien resurssien mukaan	66
Taulukko 13. Tiedon välittäminen organisaatioaseman mukaan.....	69
Taulukko 14. Osallistuminen julkiseen keskusteluun organisaatioaseman mukaan	71
Taulukko 15. Kollektivointiaktiivisuus työkokemuksen mukaan.....	76
Taulukko 16. Kollektivointiaktiivisuus käytettävissä olevien resurssien mukaan	77

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Sosiaalityön työskentelyalue prosentteina	37
Kuvio 2. Vastaajien ammattinimike prosentteina	38
Kuvio 3. Asennoituminen tietotyöhön	44
Kuvio 4. Asennoituminen strategiatyöhön	45
Kuvio 5. Asennoituminen inkluusiotyöhön	47
Kuvio 6. Asennoituminen oikeudenmukaisuustyöhön	48
Kuvio 7. Asennoituminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja sosiaalityön painopisteen siirtämiseen.....	49
Kuvio 8. Osallistuminen tiedon tuottamiseen	60
Kuvio 9. Osallistuminen tiedon tuottamiseen yhdessä asiakkaan kanssa	61
Kuvio 10. Osallistuminen hyvinvointikertomuksen, hyvinvointisuunnitelman ja hyvinvointistrategian/-ohjelman rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana.....	62
Kuvio 11a. Tiedon välittäminen hyvinvointikysymyksistä	67
Kuvio 11b. Tiedon välittäminen hyvinvointikysymyksistä	68
Kuvio 12. Osallistuminen oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun	70
Kuvio 13. Kollektivointi ja yhteisöllisten työmenetelmien käyttö	74

2 Johdanto

Suomalaiseen sosiaali- ja terveystalvaeluärjestelmään kohdistuu tällä hetkellä huomattavia muutostarpeita ja -voimia. Tätä johdantoa kirjoittaessa hallituspuolueet Kokoomus, Keskusta ja Perussuomalaiset ovat juuri saaneet sovittua myrskyiseltä vaikuttaneen valtataistelun jälkeen niin sanottujen sote-alueiden määrän. Samalla uudistukseen on liitetty Kokoomuksen ajama valinnanvapausperiaate, joka mahdollistaa palveluiden valitsemisen julkiselta, yksityiseltä tai kolmannen sektorin tuottajilta. Valinnanvapauslainsäädäntö avaa toteutuessaan yrityksille aivan toisenlaiset mahdollisuudet tuottaa sosiaali- ja terveystalvaeluita. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennuudistukseen ja sen toteuttamiseen liittyy valtavasti näkemyseroja ja erimielisyyksiä, joiden taustalla tuntuu kuitenkin olevan jaettu ymmärrys muutoksen tarpeesta. Sosiaali- ja terveysministeriön (2015) mukaan nykyisellä järjestelmällä ei voida turvata riittävän laadukkaita sosiaali- ja terveystalvaeluita koko maahan. Tasa-arvon toteutumisen kannalta palveluissa on jo tällä hetkellä liikaa saatavuuteen ja laatuun liittyviä alueellisia vaihteluita, joiden seurauksena hyvinvointi- ja terveyserot ovat kasvaneet. Palvelujen laatuun ja saatavuuteen liittyvien ongelmien taustalla ovat palvelujen rahoitukseen liittyvät kysymykset. Tuloerojen kasvun, ikärakenteen muutoksen ja yhteiskunnan moninaistumisen seurauksena sosiaali- ja terveystalvaelujen kysyntä on kasvanut ja samaan aikaan Suomen demografisesta rakenteesta johtuva huoltosuhde on heikentynyt. Tämän seurauksena sosiaali- ja terveystalvaelujärjestelmän rahoituksen sanotaan olevan kestäättömällä pohjalla.

Kasvaneet erot hyvinvoinnin ja terveyden suhteen ovat näkyneet sosiaalihuollossa jo pidempään. Köyhyyden lisääntymisen, työttömyyden kasvun ja epätyypillisten työsuhteiden yleistymisen seurauksena epävarmuus ja syrjäytymisen uhka koskettavat yhä useampia. Samalla ihmisiä kuormittavien elämäntilanteiden moninaistuminen haastaa eri sektoreihin perustuvan sosiaalihuollon. Riittävien ja riittävän laadukkaiden sosiaalipalveluiden turvaamiseksi osana sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistusta on uudistettu sosiaalihuollon lainsäädäntöä, jonka keskiössä on huhtikuussa 2015 voimaan tullut uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksen kautta pyritään luomaan sellainen sosiaalihuolto, joka tukee ja vahvistaa ihmisen hyvinvointia ja perusoikeuksien toteutumista sekä ehkäisee sosiaalisten ongelmien syntymistä ja lisääntymistä. Lisäksi lainsäädäntöuudistuksen tavoitteena on sosiaalipalvelujen saatavuuden, asiakaslähtöisyyden, vaikuttavuuden ja talou-

dellisen tehokkuuden parantaminen. Erityisesti kiinnitetään huomiota yhteistyön kehittämiseen sekä sosiaalihuollon sisällä että sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Samalla kehitetään sosiaalihuollon parempia yhteistyön edellytyksiä esimerkiksi työ-, asunto- ja opetusviranomaisten kanssa, unohtamatta yksityistä ja kolmatta sektoria. (HE 164/2014.)

Yhtenä keinona sosiaalihuollon kokonaisuudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi nähdään rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen, joka sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) asetetaan kunnan velvollisuudeksi. Lain 7 §:ssä rakenteellinen sosiaalityö määrittellään sosiaalihuollon asiakastyöstä lähteväksi ja kunnan päätöksentekoon ulottuvaksi vaikuttamistyöksi, millä pyritään edistämään sosiaalista hyvinvointia, torjumaan sosiaalisia ongelmia ja kehittämään palveluja ja tukitoimia. Rakenteelliseen sosiaalityöhön sisältyy lain mukaan tiedon tuottaminen kunnallisen päätöksenteon tueksi kunnan sosiaalisista elinolosuhteista, asiakkaiden palvelutarpeista sekä palvelujen ja tukitoimien kehittämistarpeista.

Rakenteellinen sosiaalityö on kuulunut suomalaisen sosiaalityön orientaatioperustaan yhtenä, joskin asemaltaan marginaalisena, työmuotona. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) antaa kuitenkin rakenteelliselle sosiaalityölle aivan uudenlaisen tilauksen. Rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen tulee jatkossa edellyttämään kunnalliselta sosiaalityöltä tutkivaa työtettä ja aktiivisempaa tiedon tuottamista. Samalla se tulee suurella todennäköisyydellä vaatimaan kunnallisen sosiaalityön uudistamista ja uudelleen resursointia. (Pohjola 2014, 30–31.)

Rakenteellisen sosiaalityön juuret ovat radikaalissa ja kriittisessä sosiaalityön liikkeessä, joka kritisoi konventionaalista sosiaalityötä ja sen liiallista yksilöllistymistä. Liikettä yhdistää ajatus sosiaalisten ongelmien perimmäisistä syistä, jotka liittyvät hyvinvoinnin ja vallan epätasaarvoiseen jakautumiseen yhteiskunnassa (vrt. Allan 2003; Corrigan & Leonard 1978; Fook 1993; Hick, Fook & Pozzuto 2004; Jones 1983; Moreau 1979; Mullaly 2007). Koska sosiaalisten ongelmien perimmäiset syyt johtuvat hyvinvoinnin ja vallan epätasa-arvoisesta jakautumisesta ihmisryhmien kesken, ei yksilöiden välittömään auttamiseen perustuvalla konventionaalisella sosiaalityöllä voida ratkaista yhteiskunnassa ilmeneviä sosiaalisia ongelmia (esim. Mullaly 2007, 210–214). Radikaali, ja samalla kriittinen, sosiaalityö ei ole saanut meillä Suomessa kovinkaan vahvaa asemaa, toisin kuin esimerkiksi anglosaksisessa maailmassa. Radikaalin ja kriittisen sosiaalityön näkemykset ja kielelliset ilmaisut eivät ole sopineet pohjoismaiseen hyvinvointiympäristöön. Vaikka radikaalin ja kriittisen sosiaalityön ajattelutavat ja ilmaisut ovat syntyneet pohjoismaisesta hyvinvointiyhteiskunnasta jonkin verran poikkea-

vassa ympäristössä, eivätkä siten ole suoraan siirrettävissä kontekstista toiseen, ovat suuntauksen peruskysymykset, kuten kysymykset vallasta ja hyvinvoinnin epätasaisesta jakautumisesta, kuitenkin sovellettavissa myös suomalaiseen ympäristöön. (Pohjola 2014, 27–28.)

Jim Ife (1997, 12–23), yksi kriittisen suuntauksen merkittävimmistä edustajista, on 1990-luvun loppupuolella jäsentänyt yhteiskunnallisten ajattelutapojen muutosta ja muutosten vaikutuksia käytännön sosiaalityöhön. Yhteiskunnallisten ajattelutapojen muutoksen seurauksena sosiaalityö on joutunut jatkuvasti oikeuttamaan toimintaansa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Ifen mukaan sosiaalityö toimii ympäristössä, jossa toimintaa määrittää yhä kasvavassa määrin taloudellinen rationalismi. Taloudellinen rationalismi on ideologia, joka korostaa markkinoiden ensisijaisuutta hyvinvoinnin tuottajana. Ideologian mukaan laaja julkinen sektori vääristää markkinoiden toimintaa, kutistaa taloutta, vähentää yksilöiden aloitteellisuutta ja aiheuttaa riippuvuutta yhteiskunnasta ja sen tukiverkostosta.

Toinen muuttunutta toimintaympäristöä määrittävä komponentti on managerialismi ja sen yleistyminen julkisissa hyvinvointipalveluissa. Managerialismi on vakaumus, jonka mukaan hyvän johtamisen kautta on mahdollista ratkaista hyvinvointipalveluita tuottavien organisaatioiden ongelmia sekä tehdä palveluista entistä tehokkaampia ja vaikuttavampia. Managerialismiin sisältyy ajatus johtamisesta yleispätevänä taitona, jota voidaan soveltaa kaikissa olosuhteissa ja kaikentyypisissä organisaatioissa. Kärjistetysti ilmaistuna tämä tarkoittaa, että kyvykäs ja osaava tehtaan tai vakuutusyhtiön johtaja pystyy menestyksekkäästi johtamaan mitä tahansa julkisen sektorin hyvinvointipalvelua. Sosiaalityöntekijöiden kohdalla managerialismin yleistyminen on tarkoittanut muun muassa professionaalisen autonomian kutistumista, sosiaalityöntekijöiden ollessa yhä useammin tilivelvollisia managereille, joilla ei välttämättä ole ymmärrystä sosiaalityön käytännöstä ja jotka eivät jaa samoja sosiaalityön arvoja. (Emt.)

Taloudellisen rationalismin ja managerialismin lisäksi muuttunutta toimintaympäristöä kuvaa modernin rationalismin omaksuminen. Moderni rationalismi perustuu ajatukseen objektiivisesta tiedosta ja sen loogista analyysistä, joka ei juurikaan jätä tilaa arvoille tai eettiselle pohdinnalle. Modernin rationalismin omaksumisen seurauksena sosiaalityössä on korostunut teknis-rationaalinen lähestyminen ihmisten ongelmiin, jossa korostetaan ongelmanratkaisua edellyttävää auktorisoitua asiantuntijätietoa ja sen käytäntöön soveltamista. Moderniin rationalismiin perustuva teknis-rationaalinen lähestymistapa sopii huonosti sosiaalityöhön, jonka kes-

kiössä on ihmisen asiantuntemuksen ja autonomian kunnioittaminen sekä mahdollisimman tasa-arvoinen asiakassuhde. (Emt.)

Ifen havainnot yhteiskunnallisten ajattelutapojen muutoksesta ja niiden vaikutuksista sosiaalityöhön istuvat joidenkin tulkintojen mukaan hyvin myös suomalaiseen yhteiskuntaan, nyt melkein 20 vuotta myöhemmin. Tälläkin vaalikaudella hallitus on tehnyt, ja tulee tekemään, merkittäviä leikkauksia julkisen sektorin toimintoihin osittain taloudellisen rationalismin hengessä. (Valtioneuvosto 2015.) Lisäksi pääministeri Sipilä, menestynyt yritysjohtaja, on useaan otteeseen viestittänyt saavansa Suomen takaisin jaloilleen johtamalla valtiota kuin yhtä menestyneistä yrityksistään. Esimerkki pääministeristä on toki tehty ”kieli poskessa”, mutta se kuvaa managerialismin läsnäoloa yhteiskunnallisessa ajattelussa. Todellisuudessa uusliberalististen ajattelutapojen yleistymisen seurauksena julkisia palveluita on pyritty muuttamaan tehokkaammiksi, tuloksellisemmiksi ja taloudellisemmiksi uuden julkisjohtamisen (New Public Management) oppien avulla. Uuden julkisjohtamisen oppien hyödyntäminen on näkynyt sosiaalityössä organisaation suuntaan tapahtuvina selontekoina, aivan kuten Ife totesi vuonna 1997. (Juhila 2009, 296–312.) Vaikka Suomessa hyvinvointivaltion hallinnassa on yhä voimakkaammin korostunut oikeistolainen uusliberaali politiikka (Julkunen & Saari 2013, 318), tilanne poikkeaa suurelta osin anglosaksisesta maailmasta, jossa jo valmiiksi residuaaliseen hyvinvointijärjestelmään kohdistuneet leikkaukset ja yksityistämiset ovat lisänneet väestön tulo- ja hyvinvointieroja entisestään. Lisäksi anglosaksisissa maissa uuden julkisjohtamisen opit ja managerialismi rajoittavat ja raamittavat poikkeuksellisen vahvasti sosiaalityöntekijöiden arkea. (Lymbery 2001; Roqowski 2014; Thompson 2009.)

Modernin rationalismin omaksuminen puolestaan liittyy käynnissä olevaan laajempaan professionaalitumiskeskusteluun moderneissa yhteiskunnissa. Synnöve Karvinen-Niinikoski (2010, 247–248) korostaa, että tyypillisesti professionaalisen toiminnan lähtökohtana on ajatus ongelmanratkaisun prosessista, joka nojaa tieteellisesti tuotettuun tietoon ja sen pohjalta johdettuun teknis-rationaaliseen asiantuntemukseen. Näin ymmärrettynä professionaalissa asiantuntijatoiminnassa keskeisimpänä nähdään ongelmien tieteelliseen tietoon nojaava tunnistaminen ja määrittely eli diagnosointi, ongelmien ratkaisuun soveltuva tieto, välineet ja keinot sekä näiden säädely koulutus ja tutkimus. Tieteellisen tiedon pohjalta tehdyt tulkinnat voivat kuitenkin olla lähtökohtaisesti ristiriitaisia, mikä johtuu erilaisista tiedonkäsitteistä ja tietämisen tavoista. Lisäksi professioasema edellyttää instituutionaalisen valta-aseman oikeuttamaan ja rakentamaan kyseistä toimintaa.

Modernin rationalismin omaksuminen ja sen kautta tapahtuva professiokeskeinen teknis-rationaalinen ongelmanratkaisujattelu ei välttämättä sovi sosiaalityöhön. Sosiaalityössä asiantuntijakeskeinen ongelmanratkaisujattelu on ristiriitaista, koska sen edustama yhteiskunnallinen vallankäyttö ei sovi sosiaalityön asiakas- ja kansalaislähtöiseen perusrakenteeseen. Sosiaalityön arvopohjaan sisältyy ajatus asiakkaan asiantuntemuksen ja autonomian kunnioittamisesta sekä asiakassuhteen mahdollisimman suuresta tasavertaisuudesta ja kumppanuudesta hierarkkisen asiantuntija-asiakassuhteen sijaan. Perinteistä professionaalista ongelmanratkaisu- ja asiantuntija-ajattelua haastaa myös yhteiskunnallinen muutos ja siihen liittyvät keskustelut postmodernista yhteiskunnasta ja muuttuvasta asiantuntijuudesta. Näissä keskusteluissa asiantuntemus ja sen edellyttämä tieto nähdään sosiaalityössä jatkuvasti kehittyvänä ja asiantuntijuuden olemus huomattavasti moninaisempina kuin professiokeskeisessä ongelmanratkaisujattelussa. Postmodernin ajattelun mukaan asiantuntijaosaamista ei voida irrottaa käytäntöyhteydestään, vaan asiantuntijuuden katsotaan olevan refleksiivistä ja avointa. Näin käsitteellisen tiedon ja teorioiden lisäksi käytännöstä nousevalla ja toimintayhteyksiin kiinnittyvällä kontekstuaalisella ja vuorovaikutteisella kokemustiedolla ja toiminnalla sekä hiljaiseksi tiedoksi rakentuneella osaamisella ja ymmärryksellä on keskeinen sija asiantuntemuksen rakentajana. (Karvinen-Niinikoski 2010, 247–248; Rostila & Vinnurva 2013.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia sosiaalityöntekijöiden asennoitumista rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityössä yleisesti. Asennoitumisen lisäksi tutkitaan, toteuttavatko sosiaalityöntekijät itse rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita omassa työssään ja mitkä tekijät vaikuttavat rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen. Tutkimusraportti alkaa teoreettisen viitekehyksen käsittelyllä, jonka jälkeen siirrytään käsittelemään tutkimuksen toteutusta. Tutkimuksen toteuttamisen jälkeen esitellään tutkimuksen tulokset. Tutkimusraportti loppuu yhteenvetoon ja johtopäätöksiin.

3 Teoreettinen viitekehys

3.1 Sosiaalityöstä yleisesti

Rakenteellinen sosiaalityö on käsitteenä haasteellinen muun muassa sen jäsentymättömyyden ja kiistanalaisuuden vuoksi (Pohjola 2014, 16–18). Toisaalta myöskään sosiaalityö ei ole käsitteenä yksiselitteinen, sillä käsitettä voidaan lähestyä monista eri näkökulmista. Timo Toikon (2005, 17–18) mukaan sosiaalityö voidaan nähdä yhteiskunnallisena liikkeenä, käytännöllisenä työtapana, ammattina ja oppiaineena. Sosiaalityön kansainvälinen järjestö IFSW on määritellyt sosiaalityön nimenomaan ammatillisen työn näkökulmasta. Määritelmässä sosiaalityö jäsentyy teorian, arvojen ja käytännön muodostamana kokonaisuutena. Määritelmän mukaan sosiaalityön tavoitteena on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Keinoina nähdään tätä tukevan yhteiskunnallisen muutoksen, ihmissuhdeongelmien ratkaisujen ja itsenäisen elämänhallinnan edistäminen. Työn kohteena ovat vuorovaikutustilanteet ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Välineenä käytetään sosiaali- ja käyttäytymisteoreettista sekä yhteiskunnan järjestelmiä koskevaa tietoa ja sen soveltamiseen tarvittavaa taitoa. Määritelmän mukaan sosiaalityö perustuu kansanvälisiin yleissopimuksiin kirjattuihin ihmisoikeuksiin ja yhteiskunnallisiin oikeudenmukaisuuden periaatteisiin. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 21–24.)

Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna sosiaalityötä määrittää muun muassa työn kohde. Kohteeseen liittyy kysymys siitä, pyritäänkö toiminnalla vaikuttamaan välittömästi asiakkaan tai hänen lähipiirinsä tilanteeseen vai keskitytäänkö yhdyskuntien kehittämiseen ja poliittiseen päätöksentekoon. (Raunio 2009a, 69–71.) Huomionarvoista kuitenkin on, että sosiaalityötä tehdään tilanteissa, joissa yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät kietoutuvat toisiinsa monin eri tavoin. Näin vallalla oleva yksilökohtainen työkin pitää aina sisällään yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia elementtejä. Tarkasteltaessa sosiaalityön yhteiskunnallista funktiota, tarkastelun keskiössä on sosiaaliset ongelmat ja niitä kärjistävät yhteiskunnalliset tekijät. Tällöin sosiaalityön tehtävänä on erilaisten puutteellisten sosiaalisten olosuhteiden parantaminen sekä yksilöiden ja ryhmien toimintaedellytysten ja osallisuuden vahvistaminen. Sosiaalisia ongelmia aiheuttaviin yhteiskunnallisiin tekijöihin pyritään vaikuttamaan asiantuntija-arvioin, raportein ja osallistumalla hyvinvointipoliittiseen suunnitteluun. Paikallisiin sosiaaliin epäkohtiin voidaan puolestaan vaikuttaa muun muassa laatimalla analyysyjä, tarvearvioi-

ta, toimenpide-ehdotuksia sekä tekemällä sosiaalista muutostyötä erilaisissa verkostoissa. (Kananaja ym. 2011, 23–24.)

Erilaisista sosiaalityön määritelmistä huolimatta sosiaalityölle katsotaan olevan luonteenomaista pyrkimys muutokseen. Ongelmallista on kuitenkin kautta modernin sosiaalityön historian ollut tavoitellun muutoksen tarkempi määrittely, kuten mitä muutoksella tarkoitetaan, millä muutoksen tasoilla toimitaan ja millä välineillä muutosta pyritään saamaan aikaan. Muutoksen lisäksi sosiaalityölle on ominaista kriittisyys. Pelkästään muutoksen aikaansaaminen edellyttää kriittistä suhtautumista nykyhetkeen asioiden tilaan. (Pohjola 2014, 16–18.)

Muutoksen kautta voidaan myös jäsentää sosiaalityön teoreettisia sisältöjä. Mullaly (2007, 44–49) erottaa modernista sosiaalityöstä kaksi laajempaa näkökulmaa: konventionaalinen ja kriittisen näkökulman (vrt. Payne 2005, 8–9.) Konventionaalisen näkökulman mukaan vallitseva sosiaalinen järjestys ongelmiseen on paras olemassa olevista ja se tulee näin ollen säilyttää. Näkökulma tunnustaa sosiaalisten ongelmien olemassaolon, mutta määrittelee ne pitkälti yksilön ongelmina tai välittöminä ympäristön kysymyksinä, jotka vaativat sosiaalityön interventioita joko auttamalla ihmisiä selviytymään, sopeuttamalla instituutioita tai muuttamalla olemassa olevia poliittisia käytäntöjä vähäisessä määrin. Konventionaalinen sosiaalityön käytäntö vahvistaa, tukee ja puolustaa olemassa olevia instituutioita ja ylläpitää vallitsevaa tilannetta. Huomionarvoista on, että konventionaalisen näkökulman sisällä on näkemyseroja, mutta nykyisen (kapitalistisen) järjestyksen legitimeettiä ei kyseenalaisteta. Traditionaalinen näkökulma on sosiaalityön valtavirtaa. Konventionaalinen näkökulma voidaan jakaa karkeasti kahteen koulukuntaan. Ensimmäinen koulukunta keskittyy yksilön ongelmien lähteenä ja ratkaisuna. Koulukunnan päämääränä on auttaa yksilöä jaksamaan, selviytymään tai sopeutumaan yhteiskuntaan. Toinen koulukunta puolestaan painottaa yksilön ja ympäristön välistä suhdetta. Tavoitteena on yksilön tai hänen välittömän ympäristönsä muutos. Psykodynaaminen, behavioristinen ja psykososiaalinen näkökulma ovat esimerkkejä ensimmäisestä koulukunnasta, systeemiteoreettinen ja ekosysteeminen näkökulma jälkimmäisestä. (Mullaly 2007, 44–49.)

Kriittisen näkökulman edustajat eivät usko, että nykyiset sosiaaliset instituutiot ovat riittävän kykeneviä vastaamaan inhimillisiin tarpeisiin. Heidän mukaan erilaisista hyvinvointijärjestelmistä ja sosiaalityön interventioista huolimatta suuressa osassa läntisiä yhteiskuntia eriarvoisuus on lisääntynyt, tuloerot kasvaneet, marginaaliryhmien asema heikentynyt ja hyvin-

vointiohjelmien sosiaalinen kontrolli lisääntynyt. Tästä johtuen kriittisen näkökulman edustajien mukaan vallitsevaa sosiaalista järjestystä tulee muuttaa. Laajemman sosiaalisen muutoksen lisäksi kriittisen näkökulman teorit painottavat ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden merkitystä. Kriittinen näkökulma on ollut aina sosiaalityön marginaalissa. Mulaly liittyy radikaalin sosiaalityön teorian, sorron vastaisen ja feministisen sosiaalityön sekä rakenteellisen sosiaalityön osaksi kriittistä sosiaalityön näkökulmaa. (Emt.)

3.2 Rakenteet sosiaalityössä

Määriteltäessä rakenteellisen sosiaalityön sisältöjä, on rakenteiden ymmärtäminen keskeisessä asemassa. Anneli Pohjola (2014, 27) huomioi rakenteellinen sosiaalityö -käsitteen eri ulottuvuuksia käsittelevässä artikkelissaan, että rakenteiden määrittely nimeämällä tai luettelemalla jää aina vajavaiseksi ja kritiikille alttiiksi. Lisäksi rakenteen käsitettä käytetään monin tavoin ja monessa merkityksessä.

Yleisesti voidaan kuitenkin sanoa, että yhteiskuntatieteissä rakenneajatteluun sisältyy neljänlaisia perusolettamuksia. Rakenteista puhuttaessa tarkastellaan sosiaalisia ilmiöitä ja järjestelmiä kokonaisuuksina. Lisäksi näiden kokonaisuuksien katsotaan rakentuvan erilaisista toistensa kanssa määrätynlaisissa suhteissa olevista osatekijöistä. Kolmantena perusolettamuksena voidaan pitää rakenteiden suhteellista pysyvyyttä. Rakenteen käsitteellä viitataan usein myös sosiaalisen elämän piilossa oleviin syviin piirteisiin. Näitä piilossa olevia syvärakenteita ei voi suoraan havaita, mutta niiden olemassaolo voidaan päätellä pintailmiöiden havainnoinnin kautta. (Ruonavaara 2014, 38.)

Usein rakenteella tarkoitetaan tarkasteltavien ihmisjoukkojen jakautumista osaryhmiin joidenkin sosiologisesti merkittävien piirteiden perusteella. Näin ymmärrettynä rakenne tarkoittaa sosiaalisia jakoja, joita ovat esimerkiksi jako erilaisiin luokka-asemiin, etnisiin ryhmiin, sukupuoliin ja ikäryhmiin. Tämän lisäksi käsitettä voidaan käyttää kuvaamaan ihmisten välisen mikrotason vuorovaikutuksen osatekijöitä ja osatekijöiden välisiä suhteita. (Ruonavaara 2014, 38–41.) Kolmas sosiaalityössäkin yleisesti käytössä oleva tapa puhuttaessa yhteiskuntarakenteista liittyy yhteiskunnallisen todellisuuden yleispiirteisiin. Tällöin puhutaan esimerkiksi väestörakenteesta, elinkeinorakenteesta ja aluerakenteesta. Tarkoituksena on kuvata paikallisia olosuhteita ja ympäröivää yhteiskuntaa tietynlaiseksi. (Viirkorpi 1990, 35.)

Rakenteellisen sosiaalityön keskeisen kehittäjän Bob Mullalyn (2007, 246–247) mukaan sosiaalisten ongelmien perimmäiset syyt ovat eriarvoisuutta tuottavissa yhteiskuntarakenteissa. Hän erottaa toisistaan kolme tasoa, joista yhteiskunta rakentuu. Yhteiskunnan perustana on vallitseva ideologia arvoineen, uskomusjärjestelmineen ja ideaaleineen. Tällä hetkellä uusliberalistinen ideologia on dominoivassa asemassa läntisissä yhteiskunnissa. Keskitasolla ovat sosiaaliset instituutiot, jotka rakentuvat tämän vallitsevan ideologian kautta. Sosiaalisia instituutioita ovat esimerkiksi talous-, hyvinvointi- ja koulutusjärjestelmä. Ylimmällä tasolla ovat sosiaaliset suhteet, joita yhteiskunnan sosiaaliset instituutiot säätelevät. Koska sosiaalisten ongelmien perimmäiset syyt ovat Mullalyn mukaan yhteiskunnan rakenteissa, on muutoksen tapahduttava jokaisella kolmella tasolla.

Ben Carniol (1992, 4-5) puolestaan jakaa Maurice Moreaun työtä jatkaen sosiaalityön kohtaamat rakenteet kahteen kategoriaan. Primaarit rakenteet, kuten patriarkalisuus, rasismi, kapitalismi, heteroseksismi ja ikäsyrintä, uusintavat epätasa-arvoa sen eri muodoissa. Sekundäärisiä rakenteita ovat persoonallisuus, perhe, yhteisö ja byrokratia, joka sisältää esimerkiksi median, koulut ja hallinnon. Carniolin mukaan sortoa tuottavat primäärit rakenteet vaikuttavat selvästi enemmän sekundäärisiin rakenteisiin kuin päinvastoin.

Sosiaalisten rakenteiden ja toimijan suhde on yksi sosiologian peruskysymyksistä, jonka kautta myös eri yhteiskuntateoriat voidaan jaotella joko metodologisesti individualistisiin tai holistisiin teorioihin. Edellinen tarkoittaa sellaista tutkimuksellista lähestymistapaa, jossa kaikki yhteiskunnalliset selitykset voidaan viime kädessä palauttaa toimivien ihmisyksilöiden yksittäisiksi teoiksi ja niiden joukoiksi. Jälkimmäinen puolestaan korostaa rakenteiden määräävää asemaa, jossa yhteiskunnalliset rakenteet niin kulttuurisina merkitysrakenteina kuin institutionaalisina rakenteina ovat ensisijaisia suhteessa toimijoihin. (Heiskala 2000, 13–14.)

Konstruktionismiin nojaava rakenteistumisteoria (esim. Giddens 1984; Stones 2005) pyrkii ylittämään perinteisen vastakkainasettelun rakenteen ja toimijan välillä. Konstruktionismia voidaan pitää yleisnimityksenä joukolle lähestymistapoja, joiden mukaan yhteiskunnallinen todellisuus on riippuvainen inhimillisissä käytännöissä syntyvistä kulttuurisista konstruktioista. Tämä tarkoittaa, että ihmiset tuottavat yhteiskunnallisen todellisuuden sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Yhteiskunnallinen todellisuus muuttuu, kun yhteiskunnalliset käytännöt lakkaavat vahvistamasta joitain konstruktioita ja alkavat vahvistaa uusia konstruktioita tai entisiä

konstruktioita muuntuneissa muodoissa tai konteksteissa. (Heiskala 2000, 197.) Rakenteistumisteorian kehittäjän Anthony Giddensin (1984, 112) mukaan sosiaaliset järjestelmät ovat ihmisten välisten vuorovaikutussuhteiden kokonaisuuksia, joiden ominaisuuksia rakenteet ovat. Nämä järjestelmän ominaisuudet, rakenteet, koostuvat säännöistä ja käytettävissä olevista voimavaroista. Säännöt ovat sekä tiedostettuja toiminnan ohjeita että usein tiedostamattomia, piileviä muistijälkiä, jotka jäsentävät toimijoiden käytännöllistä tietoisuutta, käyttäytymistä ja merkityksenantoja. Voimavarat eli resurssit voidaan puolestaan jakaa allokatiivisiin ja auktoritatiivisiin voimavaroihin, joista edelliset ovat inhimillisiä ja jälkimmäiset fyysisiä resursseja.

Giddensin (emt.) määritelmässä rakenteet eivät ole sosiaalisia järjestelmiä vaan järjestelmillä on rakenteellisia ominaisuuksia, joita synnytetään ja uusinnetaan yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. Tätä prosessia Giddens kutsuu rakenteistumiseksi. Rakenteet sekä rajoittavat että mahdollistavat toimintaa ollen samaan aikaan yksittäisistä toimijoista riippumattomia ja riippuvaisia. Esimerkiksi vallitsevat yhteiskunnalliset käytännöt ovat olemassa yksittäisen toimijan tahdosta riippumatta. Toisaalta yhteiskunnallisten rakenteiden olemassaolo edellyttää niiden jatkuvaa uusintamista. Rakenteet voivat muuttua toimijoiden tietoisien muutospyrkimysten kautta, mutta myös huomaamatta. (Heiskala 2000, 187.) Rakenteistumisen käsitteeseen liittyy oleellisesti näkemys tästä rakenteiden kaksinaisuudesta. Yhteiskunnallisten järjestelmien rakenteelliset ominaisuudet ovat järjestelmää ylläpitävien toimintakäytäntöjen kannalta niiden välineitä ja toisaalta tuotoksia. (Giddens 1984, 117–118.)

3.3 Rakenteellisen sosiaalityön kansainvälistä keskustelua

Kansainvälisessä, ja erityisesti anglosaksisessa keskustelussa rakenteellinen sosiaalityö liitetään usein osaksi kriittistä näkökulmaa. Hyvinvoinnin ja vallan epätasa-arvoiseen yhteiskunnalliseen jakautumiseen keskittyviä, ihmisoikeuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta korostavia sekä laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen tähtääviä sosiaalityön teorioita ja käsitteitä on anglosaksisessa kirjallisuudessa runsaasti (Pohjola 2014, 21–22). Rakenteellisen sosiaalityön lisäksi ehkä tunnetuimpia näistä teorioista tai näkökulmista ovat radikaali sosiaalityö, Marxistinen sosiaalityö, feministinen sosiaalityö, anti-rasistinen sosiaalityö sekä jotkut postmodernit ja poststrukturalistiset sosiaalityön teoriat. Kriittinen sosiaalityö on saanut alkunsa 1960- ja 1970-luvuilla Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa. Se on osa

teoriaklusteria, joka analysoi sosiaalisen elämän eri osa-alueita poliittisesta näkökulmasta tavoitteena maailman tulkitseminen sekä sen muuttaminen. (Baines 2000, 5–7.)

Maurice Moreaun (1979) lisäksi ehkä keskeisimpänä rakenteellisen sosiaalityön (structural social work) kehittäjänä voidaan pitää kanadalaista Bob Mullalya (Pohjola 2014, 29). Nimenomaan kriittisestä sosiaalityön perspektiivistä rakenteellista sosiaalityötä tarkasteleva Bob Mullaly (2007, 206–210) liittyy rakenteellisen sosiaalityön sosialistiseen ideologiaan. Hän painottaa sosiaalityön kriittisen näkökulman ja sosialistisen paradigman yhtäläisyyttä. Molemmat suhtautuvat kriittisesti kapitalismiin ja vallitsevaan uusliberalistiseen yhteiskuntajärjestykseen sekä pyrkivät muutokseen yhteiskunnan eri tasoilla. Hänen mukaansa sosialistisen paradigman arvopohja vastaa parhaiten sosiaalityön perimmäisiä arvoja ja ideaaleja, kuten humanitaarisuutta, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Hän ei kuitenkaan tarkoita sosialismilla klassista sosialismia, jonka mukaan luokka olisi pääasiallinen sarron lähde vaan uudistettua sosialismia, joka huomioi kaikkien sorrettujen ryhmien äänet ja kokemukset. Tämän uudistetun sosialismin tulee Mullalyn mukaan sitoutua postmodernismin, feminismin ja rasismien vastaisten liikkeiden sekä muiden sortoa vastustavien ryhmien esittämään kritiikkiin ja vaatia ihmisten luonteenomaisten ominaisuuksien (esim. sukupuoli, rotu, kulttuuri ja seksuaalinen suuntautuminen) moninaisuuden tunnustamista.

Anglosaksisessa kirjallisuudessa rakenteellinen sosiaalityö liitetään osaksi kriittisen teorian koulukuntaa, joka kritisoi ja tarjoaa vaihtoehtoja traditionaaliselle sosiaaliselle teoralle, filosofialle ja tieteelle. Teoria on kriittinen olemassa olevia sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia instituutioita ja käytäntöjä kohtaan. Ajatuksena on siirtyminen yhteiskunnasta, jolle on ominaista hyväksikäyttö, riisto, epätasa-arvo ja sorto, yhteiskuntaan, joka on emansipatorinen ja vapaa ylivallassa. (Emt. 214–215; Murray & Hick 2010, 5–6.) Kriittisille teorioille on ominaista positivismin vastustaminen sekä sarron ja ylivallassa rakenteellisen luonteen tunnustaminen. Lisäksi kriittisillä teorioilla on käytännöllinen tarkoitus; vapaa yhteiskunta on mahdollista saavuttaa sinnikkään ja keskitetyn poliittisen ja sosiaalisen toiminnan kautta. Kriittiset teorit painottavat ihmisten vastuuta omasta vapautumisesta ja samalla varoittavat heitä sortamasta toisiaan osana omaa vapautumisprosessiaan. (Agger 2006, 4–5.)

Kriittisestä teoriasta on erotettavissa kaksi kilpailevaa näkökulmaa: moderni ja postmoderni. Molemmat näkökulmat ovat sitoutuneet käsitykseen kriittisestä teoriasta, joka on emansipatorinen tarkoitukseltaan ja samalla sitoutunut politiikkaan. Suurin ero näkökulmien välillä on,

että modernin näkökulman mukaan ylivallan ja sorron kaikkien muotojen voittaminen on mahdollista, kun taas postmoderni näkökulma hylkää tämän näkemyksen ja näkee modernismin yhtenä orjuuttamisen muotona. (Mullaly 2007, 216–217.)

Modernismin kulmakivenä voidaan pitää tieteellisesti tuotettua objektiivista tietoa, jota hyödyntäen voidaan sekä hallita luonnonvoimia että ymmärtää ja järjestää sosiaalista maailmaa. Tieteellisen rationaalisuuden, objektiivisen tiedon ja suurten yleisteorioiden avulla voidaan saavuttaa myös ihmisten emansipaatio. Tähän myös perinteinen sosiaalinen teoria pohjautuu. (Payne 2005, 15–17.) Moderni kriittinen teoria kritisoi perinteistä sosiaalista teoriaa siitä, että se keskittyy tuottamaan tietoa vain tiedon tuottamisen vuoksi eikä yritä yhdistää teoriaa poliittiseen käytäntöön. Kriittinen teoria on täten normatiivista luonteeltaan ja käytännöllistä tarkoitukseltaan. Se hylkää positivismiin sisältyvät ajatukset siitä, että tiede on ainoa väline tiedon tuottamiseen ja, että objektiivisesti toteen näytetyt faktat muodostavat ainoan legitiimin tiedon muodon. Kriittisen teorian mukaan subjektia, joka tiedon luo, ei voida täysin erottaa tiedon objektista. (Mullaly 2007, 217–219.)

Postmodernismi hylkää idean objektiivisesta ja arvovapaasta tieteellisestä metodista, joka tekee todellisuudesta saavutettavan. Postmodernistit eivät usko yhteen ainoaan todellisuuteen vaan moniin erilaisiin todellisuuksiin, joita määritellään ja uudelleen määritellään sosiaalisessa kanssakäymisessä kontekstista ja toimijoista riippuen. Näin ollen postmodernismi hylkää käsityksen universalismista ja essentialismista. Sen mukaan totuus, valta ja sorto ovat paikallisia ja kontekstuaalisia ilmiöitä, joten erilaisuutta ja pluralismia tulee ylistää. Postmodernistien mukaan maailmalle on ominaista diversiteetti, monimuotoisuus, pluralismi ja konflikti enemmän kuin samanlaisuus, yhtenäisyys, monismi ja konsensus. (Mullaly 2007, 219–223; Payne 2005, 15–17.)

Vaikka moderni ja postmoderni kriittinen teoria eroavat toisistaan monella tapaa, niillä on myös monia yhtäläisyyksiä. Molemmat suhtautuvat kriittisesti vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen ja tarjoavat vaihtoehtoisen vision yhteiskunnasta. Moderni kriittinen teoria tavoittelee yhteiskuntaa, joka perustuu sosialistisiin tai kollektivistisiin periaatteisiin. Postmoderni kriittinen teoria puolestaan tarjoaa useita vaihtoehtoisia yhteiskuntajärjestyksiä, joiden tarkoituksena on ihmisen vapauttaminen. Molemmilla näkökulmilla on myös käytännöllinen tarkoitus. Kriittisen, sekä modernin että postmodernin, sosiaalisen teorian mukaan on toimittava sorret-

tujen ja marginalisoitujen väestöryhmien rinnalla ylivaltaa ja hyväksikäyttöä vastaan. (Mullaly 2007, 223.)

Mullaly (emt., 223–226) on sitä mieltä, että rakenteellisen sosiaalityön, erityisesti käytännön osalta, ei tule määritellä modernia ja postmodernia kriittistä sosiaalista teoriaa toistensa täysinä vastakohtina. Hänen mukaansa molemmat näkökulmat sisältävät sekä vahvuuksia että heikkouksia, joten rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on näiden vahvuuksien yhdistäminen. Esimerkiksi modernin näkökulman selkeä vahvuus on, että se kiinnittää huomionsa ylivalan ja sorron rakenteellisiin kysymyksiin erityisesti luokan, sukupuolen ja rodun alueella. Se tunnistaa eri muodoissa tapahtuvan sorron yhtäläisyyksiä. Rakenteellinen analyysi auttaa ihmisiä ymmärtämään ja normalisoimaan tilanteensa kapitalistisessa, patriarkaalisessa ja rassistisessa yhteiskunnassa. Tilanteen laajempien rakenteellisten syiden ymmärtäminen ja normalisointi auttavat ihmisiä vapautumaan syyllisyyden tunnosta, mahdollistavat solidaarisuuden tunteen ja kollektiivisen toiminnan sorrettujen ihmisten ja ryhmien kesken. Näin rakenteellinen analyysi liittää henkilökohtaiset kokemukset laajempaan poliittiseen ymmärrykseen.

Yksi keskeisimmistä kriittisen postmodernin teorian kontribuutioista rakenteelliselle analyysille on, että se auttaa tunnistamaan hyväksikäytön ja sorron kokemusten kontekstisidonnaisuuden. Lisäksi postmodernismi kiinnittää huomiota kieleen ja diskursseihin. Postmodernismi hylkää modernistisen ajatuksen kielestä todellisuuden heijastajana ja painottaa kielen ja vallitsevien diskurssien merkitystä vallan tuottajana ja välineenä. Kieli ja vallitsevat diskurssit heijastavat suureksi osaksi dominoivien ryhmien intressejä ja maailmankuvaa. Ne, joilla on valtaa, voivat kontrolloida kieltä ja vaikuttaa sen kautta siihen, miten maailma nähdään ja koetaan. (Karvinen-Niinikoski 2009, 131–133; Mullaly 2007, 223–226.) Postmodernistisella ajattelulla on myös omat heikkoutensa sosiaalityön kannalta. Postmodernismi hylkää metanarratiivit relativismin sijaan. Sosiaalityön perusarvoja, kuten sosiaalista oikeudenmukaisuutta, voidaan pitää tällaisena metanarratiivina. Kielteinen suhtautuminen metanarratiiveihin itsessään kyseenalaistaa nämä perusarvot ja samalla koko sosiaalityön perustan. Tällä voi olla tuhoisia vaikutuksia käytännön sosiaalityöhön. Postmodernin ajattelun ja metanarratiivien kieltämisellä voidaan legitimoida markkinavetoista politiikkaa ja julkisen sektorin leikkauksia. Esimerkiksi ihmisoikeusaktivistit pohjaavat työnsä universaaleihin ihmisarvoihin, joten näiden kieltäminen vie pohjaa heidän työltään. (Ife 1999, 215–216; Webb 2009, 309–312.)

Kriittisen teoriapohjan lisäksi rakenteellinen sosiaalityö nähdään olevan osa sosiaalista muutoksenäkökulmaa. Järjestys- ja muutoksenäkökulmat edustavat kahta kilpailevaa näkemystä ihmisen, yhteiskunnan ja sosiaalisten ongelmien luonteesta. Edellisen mukaan sosiaaliset ongelmat ovat häiriöitä yhteiskunnan luonnollisessa tasapainossa. Tämä luonnollinen tasapaino voidaan saavuttaa korjaamalla olemassa olevia instituutioita. Jälkimmäinen taas näkee yhteiskunnan eri ryhmien välisenä kamppailukenttänä, missä yhteiskuntaa pitää koossa poliittisen vallan ja resurssien jakautuminen eri ryhmien välille. (Mullaly 2007, 227.) Sitoutumalla muutoksen/konfliktinäkökulmaan rakenteellinen sosiaalityö painottaa vallan ja epätasa-arvon kysymyksiä. Näin rakenteelliseen sosiaalityöhön sisältyy perusajatus, että valtaapitävä eliitti uusintaa ja vahvistaa vallitsevia sosiaalisia rakenteita ja instituutioita ylläpitääkseen ja vahvistaakseen omaa asemaansa. Samalla eliitti käyttää hyväkseen heikommassa asemassa olevia ryhmiä. (Murray & Hick 2010, 6–7.)

Yksi keskeisimmistä aspekteista rakenteellisessa sosiaalityössä on dialektinen analyysi ja lähestymistapa käytäntöön. Sen mukaan sosiaalinen ja poliittinen muutos alkaa ihmisten jokapäiväisen elämän sosiaalisissa suhteissa. Tähän liittyy myös feministien laajasti käyttämä ”henkilökohtainen on poliittista” -lausahdus. Näin rakenteellinen sosiaalityö hylkää ajatuksen rakenteiden ja yksilöiden eräänlaisesta vastakkainasettelusta ja dualismista. Sen sijaan rakenteellinen sosiaalityö näkee yksilön ja sosiaaliset rakenteet toisiinsa vaikuttavina ja erottamattomassa yhteydessä olevina ilmiöinä. Näin sortavat rakenteet eivät ole järkkymättömiä vaan ihmiset konstruoivat ja rekonstruoivat niitä omilla toimillaan. (Murray & Hick 2010, 10–12.) Dialektinen sosiaalityön teoria tunnistaa myös laajemmin virheellisen dualismin perinteisessä sosiaalityön teoriassa ja pyrkii nostamaan esiin ristiriitaisten elementtien symbioottisen suhteen. Yksilön ja rakenteiden lisäksi edellä mainittua modernismin ja postmodernismin välistä vastakkainasettelua voidaan pitää eräänlaisena vääränä dikotomiana. Samoin sosiaalityö käytännön työnä pitää lähes aina sisällään sekä ihmisiä auttavia että kontrolloivia ja sortavia elementtejä. (Mullaly 2007, 237–241.)

Rakenteellisen sosiaalityön pääkohde on valta ja se, miten yhteiskunnan rikkaat ja valtaapitävät määrittävät ja rajoittavat huonompiosaisia. Rakenteellinen sosiaalityö painottaa vallitsevien rakenteiden vähentävän joidenkin ihmisryhmien ja yksilöiden mahdollisuutta päästä osalliseksi resursseista, vallasta ja mahdollisuuksista. Näiden vallitsevien rakenteiden kautta eliitti sortaa heikommassa asemassa olevia ihmisryhmiä hyötyäkseen ja turvatakseen oman asemansa. Rakenteellinen sosiaalityö on tasapuolisen kriittinen kaikkia sorron muotoja koh-

taan ja ajaa erilaisten marginalisoitujen ryhmien asiaa. Erityisesti feminismillä on ollut suuri merkitys rakenteellisen sosiaalityön teoriaan. Aluksi radikaali sosiaalityö keskittyi valkoisten työväenluokkaisten miesten yhteiskunnalliseen sortamiseen ja hyväksikäyttöön. Feministit kyseenalaistivat tämän kapeakatseisen näkökulman ja painottivat patriarkaalisuuden merkitystä yhtenä keskeisenä sorron muotona. Feministit osoittivat, että radikaali sosiaalityön käytäntö, joka jättää huomioimatta sukupuolen, tuottaa seksistisiä käytäntöjä. Myöhemmin antirasisistiset aktivistit osoittivat samaan tapaan, että värisokea sosiaalityön käytäntö uusintaa rasisistisiä käytäntöjä. Nykyään feminismi ja rasisminvastainen ajattelu ovat kiinteä osa rakenteellisen sosiaalityön teoriaa ja kirjallisuutta. Tänään rakenteellinen sosiaalityö sisällyttää analyysiinsä sukupuolen ja rodun lisäksi muut sorron muodot, kuten ageismin, heteroseksismin ja vammaisuuteen perustuvan hyväksikäytön. (Mullaly 2007, 241–244; Murray & Hick 2010, 8–10.)

Mitä rakenteellisen sosiaalityön kohteena olevalla sorrolla tarkemmin ottaen tarkoitetaan? Rakenteellisessa sosiaalityössä sortaminen nähdään ryhmäpohjaisena. Yksilötasolla tämä näkyy yksilön vapauden rajoittamisena sen perusteella, että yksilö edustaa jotakin tiettyä ryhmää tai kategoriaa, kuten rotua, sukupuolta tai ikäryhmää. Ryhmäpohjaisuuden lisäksi sortaminen on suhteellista. Toisaalta on oltava ryhmä, joka sortaa, ja toisaalta ryhmä, jota sorretaan. Sortava ryhmä käyttää valtaa ja etuoikeuksiaan parantaakseen tai ylläpitääkseen asemaansa toisijaisten ryhmien kustannuksella. Sortoa tapahtuu kolmella tasolla: yksilö- ja kulttuuritasolla sekä rakenteellisella tai institutionaalisella tasolla. Kaikki tasot ovat toisistaan riippuvaisia, interaktiivisia ja vastavuoroisesti toisiaan vahvistavia. Sortoa tulee tämän vuoksi tarkastella jokaisella tasolla samanaikaisesti. (Mullaly 2007, 252–262.)

Iris Young [1990] jakaa sorron muodot viiteen eri kategoriaan. Hyväksikäyttö tai riisto viittaa niihin sosiaalisiin prosesseihin, joissa vallitsevat ryhmät kartuttavat ja ylläpitävät statustaan, valtaansa ja etujaan alisteisten ryhmien uurastuksen kustannuksella. Työväenluokkaiset henkilöt ja naiset joutuvat ensisijaisesti kokemaan tätä sorron muotoa. Marginalisaatio taas vaikuttaa selvimmin yksinhuoltajiin ja heidän lapsiinsa, vanhoihin ja nuoriin, värillisiin sekä henkisesti tai fyysisesti vammautuneisiin. Marginalisaatio on ehkä kaikkein vaarallisin sorron muoto, sillä se sulkee kokonaisia ihmisryhmiä yhteiskunnallisesti hyödyllisen ja mielekkään osallistumisen ulkopuolelle. Tämä johtaa usein vakavaan materiaaliseen deprivatioon. Kolmas sorron muoto liittyy vaikuttamismahdollisuuksien vähyteen työelämässä ja vaikeuksiin yksilöiden henkilökohtaisten kykyjen ja potentiaalin saavuttamisessa. Nämä mainitut sorron muo-

dot toteutuvat pääasiassa työnjaon kautta. Jäljellä olevat sorron muodot ovat kulttuuri-imperialismi ja väkivalta. Edellinen tarkoittaa vallitsevan ryhmän kokemusten ja kulttuurin muodostumista yhteiskunnalliseksi normiksi, johon nähden muut kulttuurit ovat alisteisessa asemassa. Vallitsevat ryhmät pyrkivät hyödyntämään tätä asetelmaa parantaakseen ja ylläpitääkseen asemaansa. Jälkimmäinen tarkoittaa fyysisen väkivallan lisäksi myös henkistä ahdistelua, pilkantekoa ja pelottelua. Lähes kaikki sorretut yksilöt kärsivät systemaattisesta väkivallasta, koska ovat osa alisteisia ryhmiä. (Mullaly 2007, 35 [Young 1990].)

Yhteenvedona voidaan todeta rakenteellisen sosiaalityön teoria osoittavan eri tavoin, että epätasa-arvo on luontainen ja rakenteellinen osa kapitalismia. Kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen seurauksena kokonaisia ihmisryhmiä suljetaan mielekkään yhteiskuntaan osallistumisen ja mahdollisuuksien ulkopuolelle. Lisäksi rakenteellisen sosiaalityön teoria osoittaa, että sosiaalisten ongelmien perimmäiset syyt ovat yhteiskunnan rakenteissa. Sosiaaliset ongelmat ovat ikään kuin sisäänrakennettuina näihin yhteiskuntarakenteisiin. Jotta sosiaaliset ongelmat voidaan ratkaista, tulee näitä sosiaalisia rakenteita muuttaa. Vastaavasti yksipuolinen keskittyminen yksilöön sosiaalisten ongelmien lähteenä syyllistää uhreja, ja onkin näin ollen yksi konventionaalisen sosiaalityön pääongelma. Keskeinen rakenteellisen sosiaalityön peruselementti on ymmärrys siitä, että perinteinen dikotomia yksilön ja rakenteiden välillä tulee haastaa, sillä yksilökohtaisia ongelmia ei voida ymmärtää ilman sosiaalista kontekstia. Rakenteellinen sosiaalityö myös huomioi kaikki sorron muodot yhtä merkittävinä, painottaa sekä modernin kriittisen sosiaalisen teorian että kriittisen postmodernin teorian positiivisia ja vapauttavia piirteitä sekä kannattaa sosiaalista muutos -näkökulmaa. (Mullaly 2007; Murray & Hick 2010.)

Mullalyn (2007, 329) mukaan rakenteellisen sosiaalityön tavoite on kahtalainen: tavoitteena on riistävästä ja vieraannuttavasta sosiaalisesta järjestyksestä johtuvien ihmisten kokemien negatiivisten vaikutusten lievittäminen sekä negatiivisia vaikutuksia tuottavien olosuhteiden ja rakenteiden muuttaminen. Rakenteellisen sosiaalityön käytännön tulee palvella tätä tavoitteenasettelua. Käytännön tavoitteena on siis sekä sorron uhrien välittömien kärsimysten helpottaminen että pidemmän aikavälin ponnistelu sorron syiden eliminoimiseksi. Rakenteellista sosiaalityötä tehdään suoraan yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen kanssa. Työtä voidaan tehdä hyvinvointijärjestelmän sisällä eri organisaatioissa kuin niiden ulkopuolella.

Murray ja Hick (2009, 93–96) jäsentävät rakenteellisen sosiaalityön käytännön seitsemään toisiinsa yhteydessä olevaan osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue on nimetty asiakkaan puo-

lustamiseksi. Tässä osa-alueessa sosiaalityöntekijä pyrkii maksimoimaan asiakkaan pääsyn erilaisiin resursseihin ja oikeuksiin. Sosiaalityöntekijä ikään kuin liittoutuu asiakkaan kanssa ja käyttää sosiaalityöntekijän instituutionaalista valtaa puolustaakseen ja edistääkseen asiakkaan etuja sekä sosiaalitoimiston sisällä että ulkopuolella. Tämä voi tarkoittaa sisäpiirin tiedon hankkimista, organisaation sääntöjen ja yleisesti hyväksytyjen käytäntöjen kiertämistä sekä organisatorisen muutoksen aloittamista. Asiakkaan oikeuksien puolustaminen tällä tavalla vaatii jatkuvaa eettistä pohdintaa ja mahdollisten henkilökohtaisten riskien, kuten työpaikan menettämisen, hyväksymistä.

Toista osa-aluetta kutsutaan kollektivoinniksi tai kollektiiviseksi tietoisuudeksi. Sosiaalityöntekijä osoittaa asiakkaalle, että muutkin ihmiset tai ihmisryhmät jakavat samanlaisia elämäntilanteita ja haasteita. Rakenteellinen sosiaalityö kannustaa ihmisiä ryhmien muodostamiseen osoittaakseen ongelmien kollektiivisen luonteen sekä vahvistaakseen yksilöiden kollektiivista identiteettiä. Materialisaatiossa sosiaalityöntekijä puolestaan perustaa asiakkaan ongelmat vähäisiin resursseihin ja edistää ymmärrystä siitä, miten ajatukset, tunteet ja käyttäytyminen ovat kiinteässä yhteydessä materiaalisiin olosuhteisiin, kuten työhön, elinolosuhteisiin ja taloudellisiin ongelmiin. Prioriteettinä on perustarpeiden, kuten nälän ja suojan tyydyttäminen. Neljännessä osa-alueessa rakenteellisella otteella työskentelevä sosiaalityöntekijä pyrkii paljastamaan sortavia rakenteita ja lisäämään asiakkaan tietoisuutta. Sosiaalityöntekijä käyttää välineenä kriittistä kyseenalaistamista ja uudelleen kehystämistä. Lisäksi sosiaalityöntekijä pyrkii auttamaan asiakasta havaitsemaan jokapäiväiseen elämään vaikuttavia valtasuhteita. (Emt.)

Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on mahdollisimman tasa-arvoinen asiakastyöntekijäsuhde. Tätä suhdetta ei nähdä ylhäältä-alas rakentuvana suhteena, jossa työntekijä on eräänlainen expertti ja asiakas työn objekti. Sortavien sosiaalisten suhteiden uudelleentuottamista pyritään minimoimaan eri keinoin. Yksi keino on interventioiden, kysymysten ja tulkintojen taustaoletusten jakaminen asiakkaan kanssa. Työntekijä voi pyrkiä vähentämään professionalismia tunnustamalla omia henkilökohtaisia taipumuksiaan ja arvojaan, olemalla avoin, jakamalla tietoa sekä demystifioimalla sosiaalityön tekniikoita. Tärkeintä on kuitenkin asiakkaan osallistaminen ja osallistuminen itseään koskevaan päätöksentekoon. (Emt.)

Kaksi viimeistä osa-aluetta ovat valtaistaminen henkilökohtaisen muutoksen kautta sekä sosiaalinen aktivismi ja poliittinen toiminta. Edellisessä pyritään tukemaan asiakkaan positiivista

kuvaa itsestään normalisoimalla pelkoja ja reaktioita sekä pitämällä toiminnan lähtökohtina asiakkaan vahvuuksia ja onnistumisia. Asiakasta autetaan tunnistamaan ristiriitoja ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen välillä ja yhdistämään nämä sosiaaliseen kontekstiin. Jälkimmäisessä sosiaalityöntekijä osallistuu sosiaalista oikeudenmukaisuutta tavoitteleviin organisaatioihin ja liikkeisiin sekä muuhun poliittiseen toimintaan. (Emt.)

3.4 Rakenteellinen sosiaalityö Suomessa

Suomessa, toisin kuin anglosaksisessa maailmassa, kriittinen sosiaalityö ei ole saanut kovinkaan vahvaa asemaa. Keskeisenä syynä tähän voidaan nähdä suomalainen hyvinvointijärjestelmä ja -ympäristö, johon kansainvälisen keskustelun ilmaisut ja näkemykset eivät ole oikein sopineet. (Pohjola 2014, 27–30.) Gøsta Esping-Andersen (1990) jaottelee teoksessaan ”Three Worlds of Welfare Capitalism” läntiset kehittyneet hyvinvointivaltiot kolmeen eri regiimiin: liberaaliin, sosiaalidemokraattiseen ja konservatiivis-korporatiiviseen hyvinvointivaltioregiimiin. Keskeisimmät erot regiimien välillä liittyvät valtion takaamien sosiaalisten oikeuksien asteeseen, sosiaaliturvan pääasialliseen institutionaaliseen lähteeseen ja työllisyysmalliin. Mallien sisällä maat eivät muodosta identtistä ryhmää vaan omaavat joitakin yhteisiä luokittelua perustelevia piirteitä.

Liberaalissa eli anglosaksiessa mallissa universaaleja tulonsiirtoja tai sosiaalivakuutus suunnitelmia ei juuri ole, vaan avustukset ovat pääasiassa tarveharkintaisia ja tasoltaan matalia. Järjestelmässä julkiset työttömyysturva- ja eläkejärjestelmät tuottavat alhaisen perusturvan, jota täydennetään yksityisillä vakuutuksilla. Mallissa valtio suosii markkinoita pääasiallisen sosiaaliturvan lähteenä subventoimalla aktiivisesti yksityisiä hyvinvointijärjestelyjä sekä passiivisesti turvaamalla vain minimielintason. Mallin valtioilla sosiaalimenojen osuus valtion bruttokansantuotteesta on vähäinen. Liberaaleja hyvinvointivaltioita ovat esimerkiksi Yhdysvallat, Kanada ja Iso-Britannia. (Emt. 26–27.)

Vastaavasti sosiaalidemokraattisen eli pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin ytimessä on ajatus sosiaalisista oikeuksista osana kansalaisuutta. Mallin tunnuspiirteinä ovat laajat julkisen sektorin rahoittamat ja tuottamat hyvinvointipalvelut, jotka ovat luonteeltaan universaaleja. Lisäksi sosiaalidemokraattisen mallin maille tyypillistä ovat laajat ja suurille väestöryhmille kohdennetut tulonsiirrot. Ominaista ovat korkeat julkiset menot ja bruttoveroaste sekä sosiaa-

limenojen korkea osuus bruttokansantuotteesta. Suomi kuuluu sosiaalipoliittiselta järjestelmältään muiden Pohjoismaiden tapaan sosiaalidemokraattiseen hyvinvointivaltioregiimiin. (Emt. 27–28.)

Viimeisten vuosikymmenten aikana hyvinvointivaltioiden laajentumisen kaudesta on siirrytty uuteen vetäytymisen tai karsinnan kauteen (Pierson 2001). Kasvun katkeamiselle on monia toisia täydentäviä selityksiä. Syitä on haettu talouden globalisaatiosta ja jälkiteollistumiseen liittyvästä tuottavuuden ja talouskasvun hidastumisesta, täystyöllisyyden menettämisestä ja väestön ikärakenteen muutoksista. (Julkunen & Saari 2013, 308–309; Pierson 2001, 411.) Samalla hyvinvointivaltioiden politiikan prioriteeteiksi ovat nousseet hyvinvointijärjestelmien kustannuskasvun tyrehdyttäminen, markkinoiden vahvistaminen ja työnteon palauttaminen toimeentulon lähteeksi sekä järjestelmien uudelleen kalibrointi 2000-luvun olosuhteisiin (Pierson 2001, 423–427).

Hyvinvointijärjestelmän karsiminen sekä markkinahenkisten reformien ja työvelvoitteiden implementointi, ovat koskettaneet erityisesti liberaaleja anglosaksisia hyvinvointivaltioita. Reformipoliittikka on tehnyt järjestelmistä entistä residuaalisempia, jota on kritisoitu erityisesti anglosaksisten intellektuellien piirissä. Myös Suomessa hyvinvointivaltion hallinta on ollut 1990-luvulta lähtien yhä korostuneemmin talouden, kasvun, kilpailukyvyn, työllisyyden ja julkisten menojen hallintaa. (Julkunen & Saari 2013, 312–323.) Poliittisen ilmapiirin muutoksesta ja tehdyistä ”sopeuttamistoimista” huolimatta suomalainen hyvinvointivaltio on pääpiirteissään säilynyt ja yleinen hyvinvointi kehittynyt keskimäärin myönteiseen suuntaan. Väestöryhmien väliset erot hyvinvoinnissa ovat kuitenkin jatkaneet huolestuttavasti kasvuaan. (Koskinen, Lundqvist & Ristiluoma 2012.)

Pitkälti pohjoismaisesta hyvinvointijärjestelmästä ja -ympäristöstä sekä järjestelmään kiinnittyneestä sosiaalityön toimintakulttuurista johtuen, toisin kuin anglosaksisessa maailmassa, Suomessa rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyvät keskustelut ovat olleet pääsääntöisesti sävyllään neutraalimpia. Samalla rakenteellista sosiaalityötä on tarkasteltu konventionaalisen sosiaalityön lähtökohdista kriittisen näkökulman sijaan. (esim. Pohjola 2011; Raunio 2011a.) Suomessa rakenteellinen sosiaalityö nousi näkyvämpään yhteiskunnalliseen keskusteluun 1980-luvulla hyvinvointivaltion rakentamisen kaudella. Käsitteenä rakenteellinen sosiaalityö institutionalisoitui 1980-luvun puolivälissä Rakenteellisen sosiaalityö -työryhmän esittämän virallisen määrittelyn pohjalta. (Pohjola 2014, 27–30.) Muistiossa rakenteellinen sosiaalityö

määriteltiin sosiaalihuollon henkilöstön ammatilliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on edistää ihmisten sosiaalista toimintakykyä ja suoriutumista vaikuttamalla yhteistyössä muiden hallintokuntien työntekijöiden sekä kunnan asukkaiden kanssa yhteisöissä ja yhteiskunnassa havaittaviin sosiaalista hyvinvointia kuormittaviin tekijöihin. Työryhmän muistiossa mainitaan, että rakenteellisessa sosiaalityössä muutospyrkimysten kohteina ovat yhteiskunta- ja yhteisötasolla vallitsevat rakenteet ja prosessit erotuksena yksilö- ja perhetasosta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1985, 9–11.) Rakenteelliset näkemykset kirjattiin 1980-luvulla myös lainsäädäntöön, kuten sosiaalihuoltolakiin (17.9.1982/710), jossa kunnan velvoitteeksi säädettiin toimiminen sosiaalisten olojen kehittämiseksi ja sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi. Säädöksille ei kuitenkaan määritelty vastuutahoja saati työntekijöitä, jolloin tavoitteet ovat jääneet suureksi osaksi toteutumatta. (Pohjola 2011, 212.)

Nyt 2010-luvulla suomalainen sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmä on muuttumassa radikaalisti, mikä vaikuttaa merkittävästi myös sosiaalityön sisältöihin. Uudessa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) rakenteelliselle sosiaalityölle on oma erillinen pykälänsä ja sen toteuttaminen on asetettu kuntien velvollisuudeksi. Näin rakenteellinen sosiaalityö on saanut täysin uuden tilauksen ja legitimaation. (Pohjola 2014, 30–31.) Sosiaalihuoltolain 7 § (1301/2014) mukaan rakenteellisella sosiaalityöllä huolehditaan sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Sosiaalihuoltolain mukaan rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu kolme keskeistä tehtävää: ”1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista, 2) tavoitteelliset toimet ja toimenpite-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi, ja 3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen”.

Anneli Pohjola (2011, 207–208, 215–220) puolestaan määrittää rakenteellisen sosiaalityön olevan yhteiskunnalliseen ajatteluun, palveluihin ja päätöksentekoon vaikuttamista. Hän jakaa rakenteellisen sosiaalityön toimintafunktiot ja tehtävät neljään ydinalueeseen: tieto-, strategia-, inklusio- sekä oikeudenmukaisuustyöhön. Toimintafunktiot limittyvät toisiinsa sekä muihin sosiaalityön tehtäväalueisiin. Tietotyöhön sisältyy tiedon tuottaminen sosiaalisista elinolosuh-

teista, hyvinvointi- ja pahoinvointikysymyksistä sekä palvelujen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Keskeistä tietotyössä on monipuolisen tietoperustan tuottaminen rakenteellisen työn tueksi. Pohjola huomauttaa, että tietotyö edellyttää sosiaalityöltä sekä sosiaalialanalyttikon että yhteiskuntakriitikon tehtävää. Pelkkä tiedon tuotanto ei kuitenkaan riitä vaan sen tueksi tarvitaan tiedon välittämistä kansalaisille ja päättäjille, koska suurin osa kansalaisten elämään vaikuttavista rakenteellisista ratkaisuista tehdään sosiaalityön ulkopuolella tapahtuvassa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Strategiatyö puolestaan kiinnittyy sosiaalisten hyvinvointipalveluiden ja sosiaalityön edistämiseen sekä yhteiskuntapoliittisiin linjauksiin ja lainsäädäntöön vaikuttamiseen. Strategiatyö edellyttää sosiaalityöltä ennakoivaa ja strategista näkemystä kansalaisten elinolosuhteista ja hyvinvoinnista sekä niiden parantamisesta. Käytännössä strategiatyö on erityyppisten hyvinvointisuunnitelmien ja -ohjelmien rakentamista yhteistyössä kansalaisten, järjestöjen, viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa.

Inklusiotyöllä Pohjola tarkoittaa tavoitteellista yhteisöllisyyden ja kansalaisten yhteenliittymien hyödyntämistä sosiaalisen hyvinvoinnin rakenteiden kehittämisessä. Inklusiotyössä keskeistä on kansalaisten yhteisyyden ja osallisuuden edistäminen ja yhteisöjen mahdollistaman sosiaalisen tuen luominen. Inklusiotyössä hyödynnetään usein yhteisösosiaalityön menetelmiä ja tavoitteenasettelua. Sosiaalinen oikeudenmukaisuustyö liittyy arvokeskustelun ja yhteiskunnallisen moraalien vahvistamiseen hyvinvointityössä ja yhteiskuntapolitiikassa laajemmin. Toiminnan keskiössä on ihmisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien huomioiminen kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa, palveluissa ja päätöksenteossa. Sosiaalityössä tämä tarkoittaa osallistumista arvo- ja moraalikeskusteluun yhteiskunnan eri tasoilla sekä jatkuvaa sosiaalisten oikeuksien toteutumisen seuranta. Rakenteellisen sosiaalityön osa-alueissa korostuu sosiaalityön sosiaalipoliittinen rooli, jonka vahvistamista myös yhteiskunnallinen kehityskulku edellyttää. Sosiaalityön sosiaalipoliittisen roolin lisäksi Pohjola nostaa rakenteellista työtä läpileikkaavaksi työksi johtamistyön, jolla hän tarkoittaa rakenteellisen sosiaalityön toimintaedellytysten turvaamista. Tällaiset johtamisen rakenteet lähtevät hänen mukaansa sosiaalityön sisältöjen tuntemuksesta. (Emt.)

Kun suhteutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) rakenteellisen sosiaalityön tehtävämäärittelyä Pohjolan jäsentämiin toimintafunktioihin, huomataan, että lainsäädännössä korostuu kaksi ensimmäistä tehtäväaluetta; strategiatyö ja sille pohjan luova tietotyö. Pohjola huomauttaa, että sosiaalityön kannalta olennaisia ovat myös kumppanuus asiakkaiden ja kuntalaisten kanssa sekä heidän osallisuutensa ja kuuntelemisensa. Lisäksi keskeisessä asemassa ovat asiakkai-

den ja kuntalaisten oikeuksien edistäminen ja hyvinvointivastuun kantaminen palveluja uudistamalla. Ilmeisesti tietotyön ja strategiatyön korostumiseen sosiaalihuoltolaissa ovat vaikuttaneet kuntien toimintaa koskevat hallinnolliset intressit. (Pohjola 2014, 31.) Kyösti Raunion (2009a, 77–81) jäsenyys rakenteellisen sosiaalityön sisällöistä poikkeaa hieman Sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja Pohjolan (2011, 216–218) jäsenyksistä. Raunion mukaan rakenteellinen sosiaalityö on yhteiskunnallista vaikuttamista, joka koostuu viralliseen järjestelmään sidotusta tiedon tuottamisesta ja sen välittämisestä, julkiseen keskusteluun osallistumisesta sekä huono-osaisten kansalaisten mobilisoimisesta vaikuttamaan heitä koskevaan päätöksentekoon.

Rakenteellisen sosiaalityön sisältöjen määrittelyeroista huolimatta sosiaalialan monimuotoinen koulutusrakenne ja sen tuoma osaaminen antavat sosiaalityöntekijöille hyvät mahdollisuudet ottaa vastuuta myös ehkäisevästä ja rakenteellisesta sosiaalityöstä. Koulutuksen tuoman osaamisen, tehtävärakenteen ja työnjaon lisäksi rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen vaikuttaa merkittävästi sosiaalityöntekijöiden käytössä oleva aika. Usein sosiaalityöntekijöiden työpanos kulutetaan loppuun liukuhihnamaisessa asiakaskohtaisessa auttamistyössä, jolloin rakenteelliselle ja ennaltaehkäisevälle otteelle ei jää yksinkertaisesti aikaa. Lisäksi rakenteellisen työtteen toteutumiseen sosiaalityössä vaikuttavat palvelutyön suoritekeskeinen ajattelu sekä markkinamekanismien tuottamat ostopalvelutilaukset, jotka eivät tunnista rakenteellista työorientaatiota. (Pohjola 2011, 221–223.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tausta, tavoite ja tutkimusasetelma

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista julkisen sektorin palveluksessa olevien, pääasiassa asiakastyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään miten sosiaalityöntekijät asennoituvat rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen tarkasteltaessa sosiaalityötä yleisellä tasolla. Tutkimuksessa etsitään myös rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista tukevia ja vastaavasti heikentäviä tekijöitä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä asennoituvat rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityössä yleisesti?
2. Toteuttavatko sosiaalityöntekijät rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita omassa työssään?
3. Mitkä tekijät vaikuttavat rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityöntekijöiden työssä?

Tutkimuksen aihepiiri on valikoitunut tutkijan oman kiinnostuksen mukaan jo joitakin vuosia sitten. Ehkä merkittävin tekijä kiinnostuksen heräämisessä oli Bob Mullalyn vuonna 2007 julkaistu rakenteellista sosiaalityötä pääasiassa anglosaksisesta näkökulmasta käsittelevä teos: ”The New Structural Social Work”. Teoksessa Mullaly kyseenalaistaa länsimaissa vallalla olevan hyvinvointikapitalismin sosiaalisena systeeminä sekä samalla osoittaa, miten konventionaalinen sosiaalityö on monella tapaa epäonnistunut nykyisten sosiaalisten ongelmien lievittämisessä. (Mullaly 2007.)

Pohjoismaissa, ja erityisesti Suomessa, rakenteellista sosiaalityötä käsittelevät keskustelut ovat poikenneet monella tapaa kansainvälisistä keskusteluista, vaikka niissä on sama pohjaviire ollutkin. Yksi keskeisimmistä keskusteluita yhdistävistä tekijöistä on vahva näkemys sosiaalityön roolista yhteiskunnallisen muutoksen edistäjänä ja ihmisten ja ihmisryhmien hyvinvoinnin lisääjänä. (Pohjola 2014, 17–28.) Aihepiirin valintaan on vaikuttanut merkittävästi

tutkijan kiinnostus sellaisia sosiaalityön kysymyksiä kohtaan, jotka käsittelevät yhteiskunnallista muutosta, ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointia sekä palvelujärjestelmän muutostarpeita. Tutkimusaiheen valintaan vaikutti tutkijan mielenkiinnon lisäksi aiheen suhteellinen marginaalisuus niin akateemisen tutkimuksen kuin käytännön sosiaalityön piirissä, vaikka rakenteellinen sosiaalityön onkin ollut viimeisten vuosien aikana esillä yhä enemmän. Tästä marginaalisuudesta huolimatta rakenteellinen sosiaalityö on aiheena ajankohtainen muun muassa huhtikuussa 2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain (1301/2014) vuoksi, jossa rakenteellinen sosiaalityö asetettiin kuntien velvollisuudeksi. Toki jo edellisessä sosiaalihuoltolaissa (17.9.1982/710) velvoitettiin kunnat toteuttamaan rakenteellisia tehtäviä ja toimimaan sosiaalisten olojen kehittämiseksi.

Valittuun aihepiiriin liittyvän kirjallisuuteen syventyessä alkoi tutkimuksen tarkempi näkökulma tutkimuskysymyksineen hahmottua. Valittujen tutkimuskysymysten taustalla oli aikaisempien suomalaisten tutkimusten (esim. Kemppainen, Koskinen, Pohjola & Urponen, 1998, 80–85) perusteella tehty oletus, että sosiaalityöntekijät pitävät rakenteellista työtä tärkeänä osana sosiaalityötä, mutta vain harva toteuttaa sitä omassa työssään. Tätä havaintoa ja oletusta voidaan pitää tutkimuksen tutkimushypoteesina, jonka paikkansapitävyyttä tutkimuksessa testataan. Tutkimuskysymysten hahmottuessa seuraava vaihe oli mielekkään tutkimusasetelman valinta, jonka kautta valittuihin tutkimuskysymyksiin voitaisiin käytettävissä olevien resurssien puitteissa vastata. Usein tutkimusasetelmaa muotoillessa ensimmäiset päätökset liittyvät tutkimuksen kohteena olevaan joukkoon eli tutkimuksen perusjoukkoon (Heikkilä 2014.) Tarkoituksena oli, että tutkimus kohdistuisi ennen kaikkea ruohonjuuritason asiakastyötä tekeviin sosiaalityöntekijöihin ja heidän käsityksiinsä. Perinteisesti rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisen, mikäli se ymmärretään kapeasti tiedon tuottamiseksi sosiaalisista elinolosuhteista ja kerätyn tiedon välittämiseksi yhteiskunnallisille päätöksentekijöille, vaatimus on kohdistunut ensisijaisesti johtavissa ja hallinnollisissa tehtävissä työskenteleville. Rakenteellisen sosiaalityön liittämällä pelkästään osaksi hallinnollista ja poliittista järjestelmää voi olla merkittäviä toimintaa heikentäviä seurauksia. Yleensä juuri asiakastyötä tekevillä sosiaalityöntekijöillä on ajantasaista tietoa asiakkaiden ongelmista ja näiden yhteiskunnallisista yhteyksistä. (Raunio 2009a, 80.) Perusjoukkoa rajattaessa tutkimuksen käytännön asioiden ja käytettävissä olevien resurssien kannalta oli luontevaa, että sosiaalityöntekijät työskentelivät lähellä tutkijan asuin- ja opiskelupaikkaa. Näin tutkimus sai samalla alueellisen näkökulman, mikä itsessään lisäsi tutkimuksen mielekkyyttä.

Tutkimuskysymykset eivät luonnollisesti olleet muotoutuneet tutkimusasetelmaa valittaessa lopulliseen muotoon, mutta jo tässä vaiheessa vaikutti siltä, että tutkimuskysymyksiin voitaisiin vastata parhaiten kvantitatiivisen tutkimuksen kautta. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, joka perustuu kohteen kuvaamiseen ja tulkitsemiseen tilastojen ja numeroiden avulla. Kvantitatiivista tutkimusta nimitetäänkin usein tilastolliseksi tutkimukseksi, jonka avulla selvitetään erilaisia lukumääriin liittyviä kysymyksiä. Lukumäärien jakautumisen, olosuhteissa tapahtuvien muutosten ja erojen kautta kuvataan ja tulkitaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä ja siinä havaittuja yhteyksiä ja vaikutussuhteita. (Alasuutari 2001, 59–64; Heikkilä 2014, 15.)

Kvantitatiivinen tutkimusote yhdistetään tavallisimmin positivistiseen tiedekäsitykseen, joka yhteiskuntatieteissä merkitsee yhteiskuntaa koskevan todellisuuden selvittämistä, syy- ja seuraussuhteiden etsimistä ja pisimmälle vietyinä yleisten lainalaisuuksien paljastamista. Positivistisen tutkimuksen ytimessä on tutkimuskohteena olevan ilmiön välitön ja mahdollisimman objektiivisena pidetty havainnointi ja mittaus hyödyntäen määrällisiä muuttujia. 1960-luvulta lähteneen niin sanotun kielellisen käänteeseen, eli sosiaalisen konstruktionismin yleistymisen seurauksena perinteinen positivistinen yhteiskuntatiede on joutunut lukuisten hyökkäysten kohteeksi. Kriittikki on kohdistunut tutkimuskäytännön lisäksi positivismiin perusnäkemukseen todellisuudesta ja tiedosta. Kielellisen käänteeseen seurauksena yhteiskuntatieteissä laadullisesta tutkimuksesta on tullut sosiaalitutkimuksen valtavirtaa, vaikkakin kielellisen käänteeseen huipputaudesta alkaa jo olla aikaa. (Raunio 2009b, 161–163; Roos 2011, 289; Töttö 2000, 17–25.) Laadullinen tutkimus yhdistetään tyypillisesti hermeneuttiseen tutkimusstrategiaan, jossa keskeistä on objektiivisuuden ja tulkinnoista riippumattomuuden korostamisen sijaan tulkintojen tekeminen ja tutkimuskohteen syvälinen inhimillinen ymmärtäminen. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen ajoittaisesta vastakkainasettelusta huolimatta tutkimussuuntaukset nähdään usein toisiaan täydentävinä. Molempia suuntauksia voidaan esimerkiksi käyttää samassa tutkimuksessa ja niillä voidaan selittää samoja tutkimuskohteita, tosin toisistaan poikkeavien tavoin. Lähtökohtaisesti tutkimusongelma ja valittu näkökulma määrittävät kumpaa tutkimusotetta käytetään, vai käytetäänkö samassa tutkimuksessa molempia. Tiivistäen voidaan sanoa, että on olemassa sellaisia yhteiskuntaa koskevia kysymyksiä ja kysymyksenasetteluja joihin määrällinen tutkimusote sopii laadullista otetta huomattavasti paremmin, ja toisin päin. (Töttö 2000, 7–16.) Positivismi on noussut uudelleen ajankohtaiseksi muun muassa hyvinvointipalveluiden kehittämisessä hyödynnettävän näyttöön perustuvan käytännön yleistymisen seurauksena (Raunio 2009b, 162–163).

Tutkimusresurssien ja tutkijan asettaman alueellisuuden vaatimuksen seurauksena tutkimuksen perusjoukoksi valikoituivat Satakunnassa työskentelevät sosiaalityöntekijät. Näin havaintoyksiköitä saatiin riittävästi, jotta tutkimuksesta tuli mielekäs ja tutkimuskysymyksiin voitiin vastata. Seuraava kysymys, joka vaikutti sekä perusjoukon rajaukseen että tutkimuskysymysten muotoon, oli Satakunnassa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden tavoitettavuus. Selkeintä oli rajata tutkimuksen perusjoukon ulkopuolelle yksityisellä ja kolmannella sektorilla työskentelevät sosiaalityöntekijät. Kuntien palveluksessa olevat sosiaalityöntekijät oli mahdollista tavoittaa ottamalla yhteyttä suoraan kuntiin ja heidän esimiehiinsä. Lisäksi kuntien palveluksessa olevat sosiaalityöntekijät olivat mielekäs tutkimuskohde uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) sisältöjen vuoksi. Valinnan seurauksena tutkimuksen lopulliseksi perusjoukoksi määrittyi Satakunnan kuntien sosiaalipalveluiden palveluksessa olevat asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät ja heidän lähiesimiehensä. Tutkimuksen perusjoukon ulkopuolelle rajattiin asiakastyökriteerin ja työn luonteen vuoksi Satakunnan sosiaalipäivystyksen ja lastensuojelun kehittämissyksikön sosiaalityöntekijät. Todellisuudessa kehittämissyksikössä tehdään paljon rakenteelliseksi sosiaalityöksi luokiteltavaa työtä esimerkiksi palvelujen kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Vaikka tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia ennen kaikkea ruohonjuuritason asiakastyötä tekeviä sosiaalityöntekijöitä ja heidän käsityksiään, perusjoukkoon otettiin mukaan sosiaalityöntekijöiden lähiesimiehet eli johtavat sosiaalityöntekijät ja vastuualuepäälliköt. Lähiesimiesten edustus toi tutkimukseen syvyyttä muun muassa mielekkään vertailuasetelman kautta.

Ammatillisen ja alueellisen rajauksen vuoksi tutkimusta voidaan kutsua tapaustutkimukseksi. Vaikka tapaustutkimus yhdistetään usein laadulliseen tutkimukseen, se voi olla myös määrällistä tutkimusta. Tapaustutkimuksessa on keskeistä, että se tapaus edustaa itsensä ohella myös jotain yleistä. Toisin sanoen tapauksen tai tapausten kautta pyritään kuvaamaan ilmiötä yleisemmällä tasolla. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 68–69.) Tapaustutkimuksen lisäksi tutkimusta voidaan kutsua sekä kuvailevaksi että selittäväksi empiriseksi tutkimukseksi. Empiirisessä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat reaali maailman ilmiöt. Kuvaileva tutkimus on empiirisen tutkimuksen perusmuoto, joka kuvaa tutkittavan ilmiön tai tilanteen luonnetta, yleisyyttä tai muita tunnuspiirteitä. Selittävä tutkimus puolestaan pyrkii etsimään ilmiöiden välisiä syy- ja seuraussuhteita. (Heikkilä 2014, 12–14.)

Mielekkäin tapa tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta oli kerätä aineisto etukäteen laaditulla kyselylomakkeella, jonka kysymykset esitettiin kaikille vastaajille samassa muodossa. Kyselyt voidaan jaotella toteuttamistavan mukaan puhelimitse, sähköisesti tai kyselylomakkeella kerättyihin tutkimuksiin. (Ronkainen ym. 2011, 113.) Internetkyselyn valintaa puolsi aineiston keräämisen ja käsittelyn vaivattomuus sekä tieto siitä, että jokaisella perusjoukon jäsenellä oli käytössään jokapäiväisenä työvälineenä Internetillä varustettu tietokone sekä oma työsähköposti. Näin jokainen perusjoukon jäsen voisi vastata kyselyyn sähköpostilla lähetetävän saatekirjeen ja kyselyyn ohjaavan linkin kautta. Koska perusjoukon koko oli suhteellisen pieni ja perusjoukon tavoittaminen vaivatonta, oli perusteltua tehdä kokonaistutkimus. Tiedonkeruumenetelmän valinnan jälkeen oli päätettävä, mitä internetpohjaista tutkimus- ja tiedonkeruuhjelmaa tutkimuksessa käytettäisiin. Tampereen yliopiston Porin yksikössä opiskelevan oli periaatteessa mahdollista käyttää kahta ohjelmaa maksuttomasti: Tampereen yliopiston E-lomaketta tai Webropolia. Ohjelmien lyhyen testaamisen jälkeen päädyttiin valitsemaan Webropol yliopiston E-lomakkeen sijaan, koska Webropol on näistä kahdesta ohjelmasta teknisesti huomattavasti edistyneempi ja helppokäyttöisempi.

4.2 Kyselylomakkeen laatiminen

Määrällisen tutkimuksen keskiössä on mittaaminen. Jotta tutkittavaa ilmiötä voidaan mitata, tutkittava ilmiö tulee teoreettisen käsitteen operationalisoinnin kautta muuttua empiirisesti mitattavaan muotoon, tyypillisesti juuri kyselylomakkeen kysymyksiksi tai kysymyspattereiksi. Tutkimuksen onnistumisen ja laadun kannalta teoreettisen käsitteen tai ilmiön operationalisointi empiirisesti mitattavaan muotoon on yksi tutkimuksen keskeisimmistä, ellei keskeisin, kysymys. Tällöin puhutaan usein validiteetin käsitteestä, jolla viitataan yleisesti siihen, miten hyvin tutkimus tai mittari kuvaavat tutkittavana olevaa ilmiötä. Validiteetin lisäksi tutkimuksen laatuun liittyy läheisesti reliabiliteetin käsite, joka kuvaa mittauksen luotettavuutta. Toisin sanoen se kuvaa mittauksen yhdenmukaisuutta ja johdonmukaisuutta ja sitä, kuinka tarkasti mittari toimii. Todellisuudessa käsitteet, vaikka ne voidaankin analyttisesti erottaa toisistaan, kietoutuvat toisiinsa. Periaatteessa laadukas tutkimus on aina sekä validi että reliabeli. Näin tutkimuksen kokonaisarvioinnin kannalta validiteetin ja reliabiliteetin erottelu ei ole välttämätöntä. Uudet käsitykset tiedosta ja tietämisestä ovat haastaneet perinteisen tiedekäsityksen ja sen myötä myös tieteellisen tiedon arvioinnin tavat. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen laatua kuvataan validiteetti-käsitteen kautta. Näin validiteettia käytetään tutkimuksen laatua kuva-

vana ylesterminä, joka todellisuudessa sisältää perinteiset validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet. Tutkimuksen validiteetin kannalta keskeistä on, että tutkimusraportissa annetaan riittävästi tietoa erilaisista valinnoista sekä kuvataan aineisto tarkasti ja analyysi selkeästi. (Ronkainen ym. 2011, 83–88, 129–130.)

Kuten edellä on mainittu, tutkimuksen validiteetin kannalta teoreettisen käsitteen tai ilmiön operationalisointi ja sen onnistuminen ovat keskeisessä asemassa. Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo (2002, 75–76) erottavat operationalisoinnissa neljä eri vaihetta: käsitteen yleisen hahmottamisen ja määrittämisen, käsitteen osa-alueiden määrittämisen, siirtymisen teoreettisesta kielestä arkikieleen ja indikaattoreihin sekä operationalisoinnin tarkan kuvaamisen. Määrittelyprosessi lähtee liikkeelle aikaisempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen perehtymisestä. Tämän tutkimuksen keskeisin teoreettinen käsite on rakenteellinen sosiaalityö, jota lähdettiin hahmottamaan tutustumalla ensin rakenteellista sosiaalityötä käsittelevään englanninkieliseen kirjallisuuteen, ja sen jälkeen suomalaiseen. Kirjallisuus valikoitui aluksi lähinnä oman yliopiston kirjaston valikoiman perusteella. Vaikka rakenteellinen sosiaalityö on Suomessa tutkimuksen marginaalissa, niin kansainvälistä, ja erityisesti englanninkielistä tutkimusta ja akateemista keskustelua aiheesta löytyi runsaasti. Koska kvantitatiivisen tutkimuksen toteuttaminen, käsitteen operationalisointi ja kyselylomakkeen laatiminen vaativat tutkijalta hyvää teoreettista osaamista tutkittavasta aiheesta, on perehtyminen tehty huolellisesti. Johtuen englanninkielisen ja suomalaisen rakenteellista sosiaalityötä käsittelevän kirjallisuuden kontekstieroista, päädyttiin tutkimuksessa pitkän harkinnan jälkeen hyödyntämään suomalaista rakenteellisen sosiaalityön määritelmää. Näin ollen rakenteellinen sosiaalityö on määritelty Pohjola (2011, 207–208) mukailleen yhteiskunnalliseen ajatteluun, palveluihin ja päätöksentekoon vaikuttamiseksi, joka pohjautuu ennen kaikkea sosiaalityön asiakastyössä muodostettuun ihmisten elämäntilanteiden tuntemukseen.

Käsitteen yleisen hahmottamisen ja määrittämisen jälkeen seuraava vaihe käsitteen operationalisoinnissa on käsitteen osa-alueiden määrittäminen (Alkula ym. 2002, 75–76). Anneli Pohjolan (2011, 215–220) suhteellisen laaja-alaisen jäsenyyksen mukaan rakenteellisen sosiaalityö voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: tietotyöhön, strategiatyöhön, inklusiiviseen ja oikeudenmukaisuustyöhön. Näiden Pohjolan määrittämien osa-alueiden pohjalta lähdettiin muodostamaan indikaattoreita eli kyselylomakkeen kysymyksiä. Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden empiiristen vastineiden määrittämisessä hyödynnettiin Pohjolan jäsenyyksen

lisäksi hallituksen esitystä eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 164/2014) sekä Kyösti Raunion (2009b) huomioita rakenteellisen sosiaalityön sisällöistä.

Tutkimuksen pääkiinnostus kohdistui sosiaalityöntekijöiden asennoitumiseen rakenteelliseen sosiaalityöhön sekä rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueiden toteuttamiseen, mutta tutkimuksessa oltiin myös kiinnostuneita rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen vaikuttavista tekijöistä. Kirjallisuuden perusteella rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen vaikuttavat muun muassa työntekijän koulutus, työn organisointi sekä käytettävissä olevat resurssit. Näiden selittävien tekijöiden lisäksi tutkittavilta kysyttiin taustakysymyksinä muun muassa tutkittavien ikää, sukupuolta ja työkokemusta. Lopullinen kyselylomake on nähtävissä tutkimusraportin liiteosiossa.

Tässä tutkimuksessa käytettiin pääasiassa itse kehitettyjä mittareita tutkijan oman mielenkiinnon vuoksi, vaikka aikaisemmasta tutkimuksesta otettiinkin jonkin verran mallia. Kyselylomakkeen kohdat muodostuivat pääasiassa strukturoiduista, valmiit vastausvaihtoehdot sisältävistä kysymyksistä ja väittämistä. Kysymykset ovat valtaosin useita vastausvaihtoehtoja sisältäviä monivalintakysymyksiä ja -väittämiä. Mielipideväittämissä käytettiin 4-portaista Likertin asteikkoa. Suljettujen kysymysten etuja ovat muun muassa vastaamisen nopeus ja tulosten tilastollisen käsittelyn suhteellinen helppous. (Heikkilä 2014, 49–50.) Yhtenä tavoitteena olikin tehdä sellainen kyselylomake, johon vastaaminen on helppoa, eikä vastaaminen vie liikaa aikaa. Suhteellisen vaivattomalla vastaamisella ja selkeällä ulkoasulla pyrittiin turvaamaan riittävä vastausprosentti, sillä sosiaalityöntekijöiden odotettiin olevan kiireisiä. Kyselylomakkeen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen tuottamisen jälkeen vuorossa oli varsinaisen kyselylomakkeen laatiminen Webropol-ohjelmaa hyödyntäen.

Koska kyselylomakkeen kysymykset ja vastausvaihtoehdot ovat pääasiassa tutkijan itse kehitämiä, tutkimuslomakkeen testaus on ensiarvoisen tärkeää tutkimuksen validiteetin näkökulmasta. Ennen tutkimuslomakkeen varsinaista testausta, lomakkeen kysymyksiin ja väittämiin saatiin palautetta eräältä Satakunnan kunnan sosiaalipalveluiden hallinnosta vastaavalta työntekijältä, minkä pohjalta kyselylomaketta muokattiin. Muokkausten jälkeen kyselylomake lähetettiin saatteineen sähköpostilla neljälle sosiaalityötä tekeväälle ja samalla opiskelevalle henkilölle esitestattavaksi. Kyselylomaketta ohjeineen hienosäädettiin ja kysymysten asettelu- ja muutettiin saadun palautteen pohjalta. Tämän jälkeen tehtiin vielä yksi testikierros samoja henkilöitä hyödyntäen.

4.3 Aineisto ja sen kerääminen

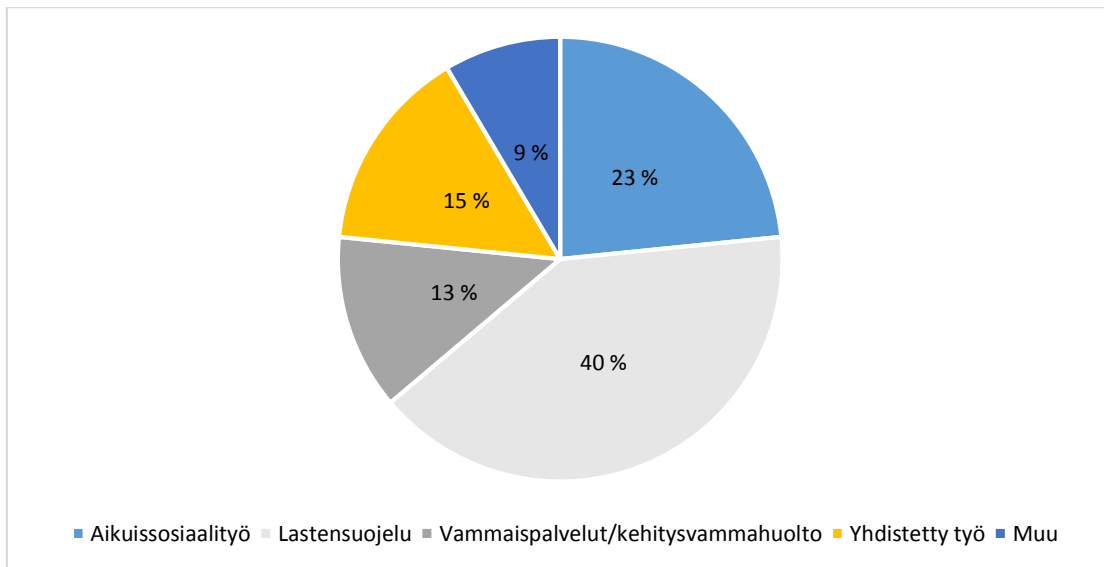
Tutkimusaineisto kerättiin 10.5.–13.6.2015 välisenä aikana. Tutkimuksessa on mukana Satakunnan 18 kunnan sosiaalipalveluiden palveluksessa olevat sosiaalityöntekijät, johtavat sosiaalityöntekijät ja vastuualuepäälliköt. Luvia jäi ainoana Satakunnan kuntana tutkimuksen ulkopuolelle, sillä sieltä ei tavoitettu sosiaalipalvelujen työntekijöitä suunnitellun tutkimusaikataulun puitteissa. Aineisto kerättiin kahdessa osassa niin, että pääosa kunnista ja sen sosiaalityöntekijöistä vastasi kyselyyn 10.5.–3.6.2015 välisenä aikana. Kahden kunnan sosiaalityöntekijät puolestaan vastasivat aikavälillä 20.5.–13.6.2015. Aineisto kerättiin kahdessa osassa kahdesta syystä: tutkimusluvut haettiin ja kunnat myönsivät tutkimusluvut eri tahtiin sekä aineisto haluttiin kerätä ennen kesälomien alkamista. Aineistonkeruuajankohtana syksy olisi ollut varmempi ajankohta tavoittaa kaikki perusjoukon jäsenet, mutta näin tutkimuksen valmistuminen olisi viivästynyt. Vaikka aineisto on kerätty kahdessa osassa, kaikilla vastaajilla on ollut käytössä lähes yhtä pitkä vastausaika. Ajallisesti kahden ryhmän välillä on ollut vain 10 päivää, joten sillä tuskin on vaikutusta tutkimuksen validiteettiin.

Saate ja linkki kyselyyn lähetettiin suoraan sosiaalityöntekijöiden henkilökohtaiseen työ sähköpostiin. Joidenkin suurempien kuntien tai kuntayhtymien osalta käytettiin yhteyshenkilöä, joka lähetti saatteen eteenpäin joko alaiselleen tai suoraan sosiaalityöntekijöille. Saatteessa ollutta linkkiä ei yksilöity vaan kaikki vastaajat käyttivät samaa linkkiä. Tästä syystä muistutus kyselyyn vastaamisesta lähetettiin kaikille perusjoukon jäsenille, myös niille, jotka olivat mahdollisesti jo kyselyyn vastanneet.

Perusjoukkoon kuului 112 sosiaalityöntekijää, johtavaa sosiaalityöntekijää ja vastuualuepäällikköä. Heistä 47 vastasi kyselyyn, joten vastausprosentiksi muodostui 42,0 prosenttia, jota voidaan pitää suhteellisen hyvänä vastausprosenttina internetkyselyssä. Hyvän vastausprosentin lisäksi vastauksissa oli hyvin vähän puuttuvia kohtia eikä myöskään ”en osaa sanoa” -vastausten määrä noussut vastauksissa korkeaksi. Suhteellisen hyvä vastausprosentti sekä puuttuvien ja ”en osaa sanoa” -vastausten vähäisyys antavat positiivisia viitteitä tutkimuksen hyvästä validiteetista erityisesti operationalisoinnin suhteen.

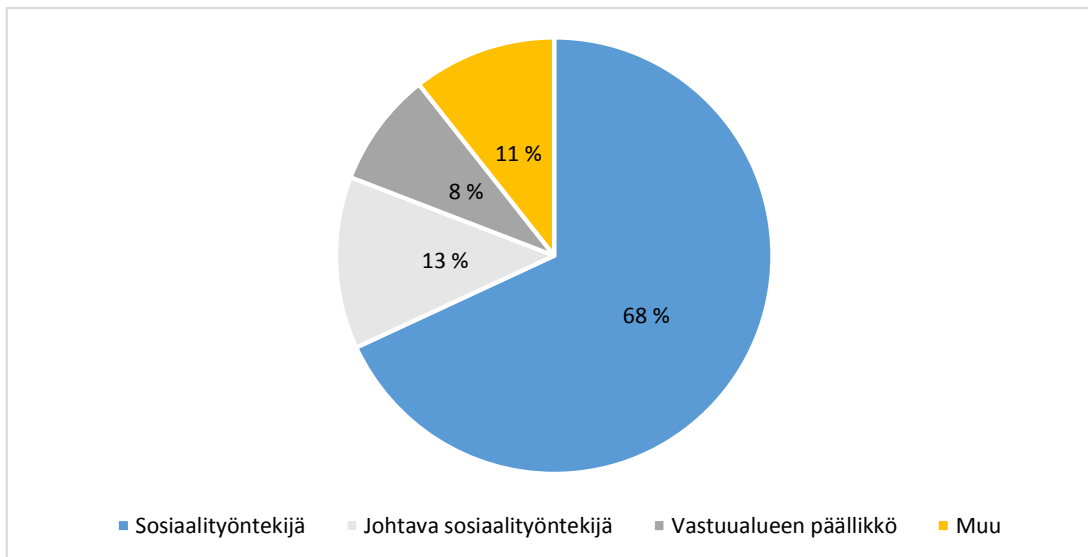
Kyselyyn vastanneista 43 (92 %) oli naisia ja kolme (6 %) miehiä, yksi vastaaja ei ilmoittanut sukupuoltaan. Vastaajien (n=45) keskiarvoikä oli täysinä vuosina ilmaistuna 46 vuotta. Kun tarkastellaan vastaajien työskentelyaluetta (kuviokuva 1) niin vastaajista 11 työskenteli aikuissosi-

aalityössä, 19 lastensuojelussa ja kuusi vammaispalveluissa tai kehitysvammahuollossa. Lisäksi vastaajista seitsemän teki yhdistettyä sosiaalityötä, johon sisältyi ainakin kahta edellä mainittua osa-aluetta. Vastaajista neljä kuului ryhmään ”muu”, johon sisältyi työttömien kanssa työtä tekevä sosiaalityöntekijä, vanhustyötä tekevä sosiaalityöntekijä sekä kaksi perheoikeudellisten tehtävien parissa työskentelevää sosiaalityöntekijää.



Kuvio 1 Sosiaalityön työskentelyalue prosentteina (n=47)

Ammattinimikkeittäin jaoteltuna (kuvio 2) 32 vastaajaa työskenteli sosiaalityöntekijänä, kuusi johtavana sosiaalityöntekijänä ja neljä vastualueen päällikkönä. Lisäksi viisi vastaajaa sisältyy ”muu” -kategoriaan, joissa oli seuraavia ammattinimikkeitä: projektisuunnittelija, työllisyyskoordinaattori, perheneuvoja, lastenvalvoja ja palveluvastaava. Suurimmalla osalla (83 %) kaikista vastaajista (n=47) oli asetuksen (804/92) mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen pätevyys. Vastaajat olivat vastaushetkellä työskennelleet nykyisessä tehtävässään aritmeettisella keskiarvolla ilmaistuna keskimäärin neljä vuotta mediaanin ollessa 2,5 vuotta. Vastaavasti vastaajilla oli vastaushetkellä aritmeettisella keskiarvolla ilmaistuna keskimäärin 14 vuotta työkokemusta sosiaalityöstä ja mediaanin mukaan 10 vuotta.



Kuvio 2 Vastaajien ammattinimike prosentteina (n=47)

4.4 Aineiston analyysi

Analyysin ensimmäinen vaihe on aina aineistoon tutustuminen. Tavoitteena on, että aineistoon tutustutaan mahdollisimman vähien ennakkokäsitysten varassa. (Ronkainen ym. 2011, 213–127.) Aluksi aineiston suoriin jakaumiin tutustuttiin internetpohjaisessa Webropol-ohjelmassa, jossa vastausjakaumat saadaan suoraan taulukkoina tai kuvioina. Jakaumiin tutustumisen jälkeen Webropolin kautta kerätty aineisto siirrettiin IBM SPSS Statistic -ohjelmaan, jossa varsinainen aineiston analyysi suoritettiin. Aineiston siirtämisen jälkeen aineisto tarkistettiin huolellisesti puuttuvien vastausten ja virheiden varalta sekä viimeisteltiin muuttujien selitteet.

Tarkastamisen jälkeen määriteltiin uusia muuttujia luokittelemalla esimerkiksi ikä-, työkokemus- ja työskentelyaluemuuttujia. Lisäksi muodostettiin summamuuttujia yhdistämällä samaa ilmiökokonaisuutta mittaavia muuttujia (liite 2). Usein kyselytutkimuksessa summamuuttujia käytetään asenneväittämiin saatujen vastausten yhdistämisessä (Tampereen yliopisto 2009). Summamuuttujien muodostamisessa hyödynnettiin uudelleen luokittelemattomia alkuperäisiä muuttujia. Tiedon välittämistä mittaava summamuuttuja koostui seitsemästä muuttujasta, jossa puuttuvat ja ”en osaa sanoa” -vastaukset koodattiin nollassi, jotta summamuuttuja voitiin laskea jokaiselle henkilölle. Ilman tätä toimenpidettä puuttuvia havaintoyksiköitä olisi ollut kahdeksan yhteensä 47:stä. Muissa summamuuttujissa puuttuvia tietoja ja ”en osaa sanoa” -vastauksia ei korvattu, koska niillä ei ollut juurikaan vaikutusta vastausten lukumäärään.

Muodostetut summamuuttujat tehtiin laskemalla muuttujien osat yhteen ja jakamalla sen jälkeen osien lukumäärällä. Summamuuttujan osien yhteensopivuuden eli reliabiliteetin tunnuslukuna käytettiin Cronbachin alfaa. Koska alfan lukumäärät usein nousevat muuttujien lisääntyessä, jokaisen summamuuttujan kohdalla kokeiltiin erilaisia yhdistelmiä. Tutkimuksessa hyödynnettyjen summamuuttujien osalta Cronbachin alfan arvot olivat kaikissa muuttujissa yli yleisesti hyväksytyyn 0,7 rajan, lukuun ottamatta kollektivointiaktiivisuutta mittaavaa summamuuttujaa, jossa alfa sai arvon 0,638. Joissakin tapauksissa myös alle 0,7 alfan arvoja voidaan hyväksyä, mutta alfan arvon olisi hyvä olla vähintään 0,6 (Alkula ym., 2002, 99). Korkeat alfan arvot antavat viitteitä operationalisoinnin onnistumisesta, tutkimuksen luotettavuuden tasosta sekä kysymysten sisällön ja muotoilun onnistumisesta.

Tutkimuskysymyksiin saatiin vastaus kuvailemalla suoria jakaumataulukkoja ja hyödyntämällä ristiintaulukointia sekä keskiarvovertailua. Ristiintaulukoinnissa käytettiin riippuvuuksien testauksessa Khiin neliö -testiä ja Fisherin eksaktia testiä sekä keskiarvovertailussa parametrittomia Mann-Whitney U - ja Kruskal-Wallis H -testejä. Parametrittomia testejä käytettiin, koska muuttujat eivät ole olleet Kolmogorov-Smirnov -testin mukaan normaalisti jakautuneita kaikissa luokissa. Kolmogorov-Smirnov -testin p-arvon jäädessä alle 0,050 -rajan nollahypoteesi ”jakauma noudattaa normaalijakaumaa” hylätään. Normaalijakautumiskriteerin lisäksi vastaajien suhteellisen pieni lukumäärä (n=47) puolsi parametrittomien testien käyttöä, joten Mann-Whitneyn U -testi ja Kruskal-Wallis H -testi ovat korvanneet yleisemmin käytetyt parametriset t- ja f-testit. Parametriset testit ovat voimakkaampia kuin parametrittomat, joten parametristen testien käyttö tulisi olla ensisijaista, koska ne tarjoavat luotettavampaa tietoa kuin parametrittomat. (Metsämuuronen 2004, 161–162, 181–182.)

4.5 Etiikka

Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimustulosten uskottavuus edellyttävät, että jokaisessa tutkimusprosessin vaiheessa noudatetaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Hyvistä tieteellisistä käytännöistä ja kaikilla tieteenaloilla yleisesti hyväksyttävistä periaatteista on olemassa erilaisia ohjeita ja luokitteluja. Yksi keskeisin suomalainen tutkimuseettinen ohjeistus löytyy Tutkimuseettisen neuvottelukunnan yhteistyössä suomalaisen tiedeyhteisön eri toimijoiden kanssa laatimasta ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen Suomessa” -dokumentista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan

lisäksi useat yliopistot, tutkimuslaitokset ja tieteelliset järjestöt ovat laatineet omat tutkimuseettiset ohjeensa tai perustaneet tutkimuseettisen toimikunnan. Yleisesti hyväksytyt tutkimuksen kriteerit ja pyrkimys niiden noudattamiseen eivät itsessään riitä takaamaan hyvää tieteellistä käytäntöä, koska kriteerit ovat käsitteinä varsin tulkinnallisia ja suhteellisia. Tämän vuoksi tutkimuksen eettisyys on kokonaisuudessaan paljon enemmän kuin vain ennalta määrättyjen kriteerien täyttämistä. Eettisesti kestävä ja vakuuttava tutkimus ottaa kriittisen analyysin kohteeksi myös kyseiset hyvät tieteelliset kriteerit. (Pohjola 2007, 11–13.)

Clarkeburnin ja Mustajoen (2007, 42–44) mukaan kaikilla tieteenaloilla yleisesti hyväksytyitä tutkimuseettisiä periaatteita ovat muun muassa tieteellinen rehellisyys, avoimuus, huolellisuus, tieteellinen tunnustus sekä eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät. Kyseiset eettiset periaatteet ovat ohjanneet kaikkia tämän pro gradu -tutkielman tekemiseen liittyviä päätöksiä ja valintoja tutkimusprosessin eri vaiheissa. Erilaisten valintojen tekeminen näiden periaatteiden pohjalta on vaatinut jatkuvaa eettistä pohdintaa käsitteiden moniulotteisuuden vuoksi.

Clarkeburnin ja Mustajoen (emt.) luokittelussa tieteellinen rehellisyys tarkoittaa kaiken tietoisuuden vilpin, tulosten vääristelyn tai puolueellisen esittämisen kieltämistä. Työn aihe on tutkijan oman mielenkiinnon mukaan valittu, joten tutkimuksen tekemiseen ei ole kohdistunut esimerkiksi tilaustöistä johtuvaa ulkopuolista painetta. Näin ollen tätä pro gradu -tutkielmaa tehtiin ilman suurempia aikataulu- tai tulospaineita, mikä itsessään teki tutkielman tekemisestä miellyttävää, eikä esimerkiksi tuloksia ollut tarpeen esittää muuten kuin todenmukaisesti.

Tieteelliseen rehellisyyteen liittyy läheisesti avoimuuden käsite, jonka Clarkeburn ja Mustajoki (emt.) liittävät tulosten, metodien, teorioiden ja välineiden avoimeen jakamiseen ja kriittiselle tarkastelulle antautumiseen. Rehellisyyden ja avoimuuden vuoksi tutkimusprosessin eri vaiheet pyrittiin kuvaamaan tässä tutkimusraportissa mahdollisimman tarkasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tutkimusprosessia pyrittiin tarkastelemaan kriittisesti tuoden lukijan tietoisuuteen tutkimuksen laatua mahdollisesti heikentäviä tekijöitä ja valintoja, jotka liittyvät esimerkiksi positivistisävytteisen kvantitatiivisen tutkimuksen maailmankuvan kyseenalaistamiseen ja marginaaliseen asemaan yhteiskuntatieteissä ja sosiaalityössä erityisesti. Muita tekijöitä ovat esimerkiksi pienen otoskoon vaikutukset merkitsevyydestien valinnassa, itse muodostetun kyselomakkeen heikkoudet tai tutkimusaineiston kerääminen kahdessa ajanjaksoissa yhden sijaan.

Kolmas periaate, eli huolellisuus tutkimusta ohjaavana periaatteena, on mielenkiintoinen, liukuva ja varsin suhteellinen käsite (emt). Tätä tutkimusta tehtäessä pyrittiin, ja myös jälkikäteen arvioituna onnistuttiin, työskentelemään huolellisesti niin tutkimuksen aihepiiriin liittyvän kirjallisuuden syventymisen, tutkimusaineiston käsittelyn ja analysoimisen kuin tutkimusraportin kirjoittamisenkin suhteen. On selvää, että hyvin tarkka ja äärimmäistä huolellisuutta korostava ulkopuolinen tarkkailija olisi voinut olla eri mieltä huolellisuuden kriteerien täytymisestä tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Esimerkiksi tutkimusraportin kieliasua sekä tulososion taulukoita ja kuvioita olisi varmasti voinut vielä hioa ja viimeistellä paremmiksi. Sama koskee aikaisempaan tutkimukseen perehtymistä, sillä aihepiiriä on tutkittu erityisesti anglosaksisessa maailmassa suhteellisen paljon. Vielä huolellisempi tutustuminen näihin tutkimuksiin ja tieteellisiin artikkeleihin olisi saattanut antaa lisäarvoa tällä pro gradu -tutkimukselle.

Rehellisyys, avoimuus ja huolellisuus liittyvät läheisesti Clarkeburin ja Mustajoen (emt.) neljänteen periaatteeseen: tieteelliseen tunnustukseen, joka tarkoittaa muiden tutkijoiden työn ja saavutusten asianmukaista huomioon ottamista. Tässä tutkimuksessa tieteellinen tunnustus tarkoitti ennen kaikkea lähdeviitteiden huolellista merkitsemistä aina kun ajatukset, huomiot tai tutkimustulokset olivat olleet muiden tutkijoiden tuotoksia. Pohjolan (2007, 16) mukaan opinnäytteissä yleinen lähteiden käytön virhe liittyy toisen käden lähteiden käyttämiseen, josta seurauksena on usein virheitä ja vääriä tulkintoja. Toisen käden lähteiden käyttämisen välttämiseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Suuri osa käytetystä lähdekirjallisuudesta on löydetty Mullalyn (2007) teoksen ja Pohjolan (2014) artikkelin kautta. Erityisesti Mullalyn hyödyntämien englanninkielisten teosten ja artikkelin löytäminen ei aina onnistunut. Tämän vuoksi tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käytettiin kerran toisen käden lähdetä, mutta se merkittiin asianmukaisesti. Tieteellistä tunnustusta helpotti juuri vuoden vaihteessa käyttöön otettu Turnitin -menettely, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi lähdeviitteiden tarkistuksessa.

Viides kaikilla tieteenaloilla yleisesti hyväksytty periaate liittyy eettisesti kestäviin tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien käyttöön. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että aineiston keruussa ja tutkimuksen tekemisessä tulee kunnioittaa tutkimuskohteiden itsemääräämisoikeutta ja minimoida heille aiheutuvia haittoja. (Clarkeburn & Mustajoki, 2007, 42–44.) Tässä tutkimuksessa jokaisesta tutkimukseen osallistuvasta kunnasta haettiin tutkimusluvut asianmukaisine hakemuksineen ja tutkimussuunnitelmineen ennen tutkimusaineiston ke-

räämistä. Lisäksi jokaiselle vastaajalle lähetettiin ennen varsinaista vastaamista saatesähköposti, jossa vastaajia informoitiin tutkimuksen tekijästä, tarkoituksesta, käytöstä ja julkaisusta. Tutkimukseen vastaaminen oli täysin vapaaehtoista. Tutkimusta raportoidessa huolehdittiin vastaajien anonymiteetin säilymisestä eikä tutkimustuloksista voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Tutkimusaineistoa säilytettiin käyttäjätunnuksen sekä salasanan vaatimassa verkossa olevassa Webropol-ohjelmassa, tutkijan kotitietokoneella sekä muistitikulla niin, ettei kukaan muu, kuin tutkija itse, käsitellyt tutkimusaineistoa. Lisäksi tutkimusaineisto on tarkoitus tuhota tutkimusraportin valmistuttua.

Tutkimussuunnitelmaa tehtäessä eli suhteellisen aikaisessa vaiheessa tutkija tutustui Clarkeburnin ja Mustajoen (emt.) jaotteluun yleisistä eettisistä periaatteista. Ohjeiden noudattaminen ja huomioonottaminen kaikissa tutkimusvalinnoissa vaikutti aluksi suhteellisen yksinkertaiselta ja helposti toteutettavalta. Kuitenkin jo tutkimusprosessin varhaisissa vaiheissa tuli vastaan tilanteita, joissa joutui pohtimaan kyseisten eettisten periaatteiden todellisia tarkoituksia. Edellä mainittu huolellisuus oli avoimuuden lisäksi yksi tällainen kysymys. Eettistä pohdintaa joutui tekemään esimerkiksi riittävää huolellisuustasoa puntaroidessa ja tutkimusprosessin kuvausta kirjoitettaessa, kun tehtiin päätöksiä valinnoista, jotka tulee tehdä lukijalle näkyväksi tai mihin tutkimusraportissa erityisesti keskitytään. Eettisen pohdinnan jälkeen päädyttiin ratkaisuun, jossa rakenteiden teoretisointi ja tutkimuksen ontologiset ja epistemologiset lähtökohdat käsiteltiin, näin jälkikäteen pohdittuna ehkä turhankin pintapuolisesti, keskittyen esittämään tutkimuksen teoreettinen viitekehys- sekä tutkimuksen toteutus- ja tulososiot kattavasti ja monipuolisesti.

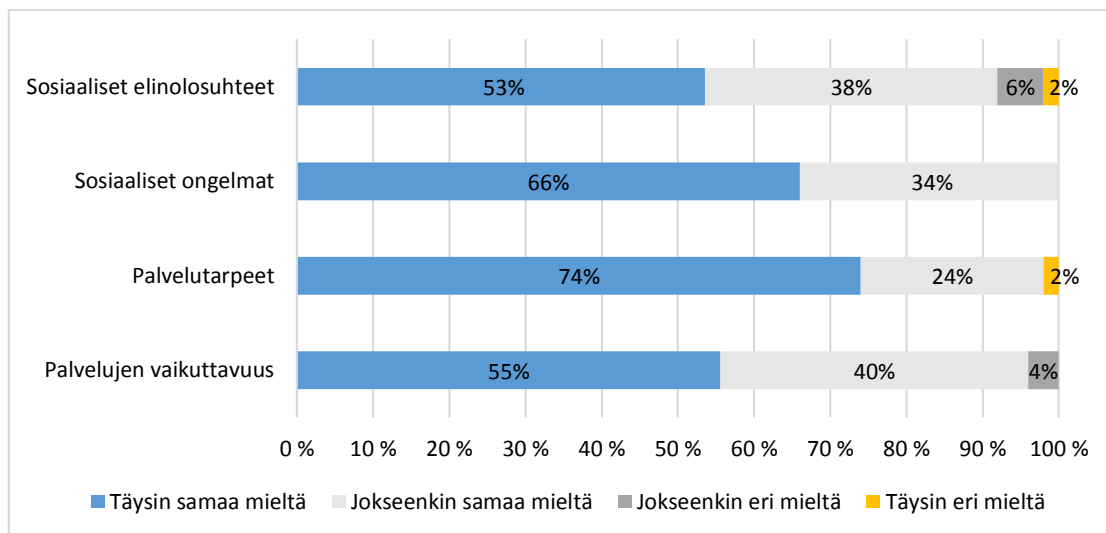
Valittu tutkimusasetelma edesauttoi sitä, että erityisen haastavia eettisiä ongelmia ei tämän tutkimusprosessin aikana tullut käsiteltyä. Tilanne olisi ollut toinen, jos tutkimus olisi kohdistunut suoraan sosiaalityön asiakkaisiin ja heidän arkaluonteisiin kokemuksiinsa työntekijöiden mielipiteiden ja työn toteuttamisen sijaan. Tällöin tutkimusta toteutettaessa olisi täytynyt tehdä enemmän vakavaa eettistä pohdintaa muun muassa tutkittavien yksityisyyteen liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi oli suhteellisen turvallista tehdä pro gradu -tutkielmaa itse valitusta aiheesta ilman ulkopuolisia odotuksia. Tähän tutkimukseen ei liittynyt ulkopuolista tilaajaa tai rahoitusta, aikataulupaineita tai esimerkiksi merkittäviä odotuksia tulosten vaikuttavuudesta.

5 Tulokset

5.1 Asennoituminen rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityössä yleisesti

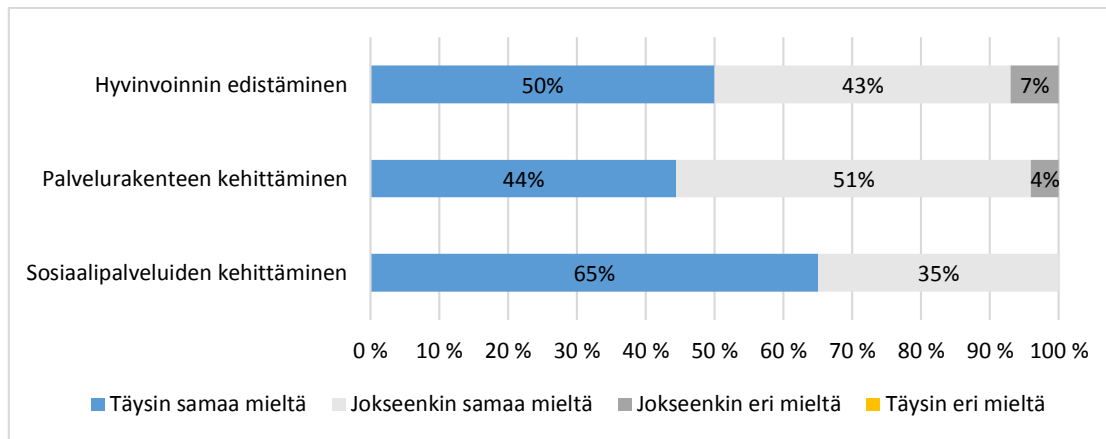
5.1.1 Tieto- ja strategiatyö

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) rakenteellisen sosiaalityön keskeisin sisältö liittyy tiedon tuottamiseen kuntalaisten sosiaalisista elinolosuhteista ja palvelujen toimivuudesta erilaisen päätöksenteon tueksi. Anneli Pohjola (2011, 216) kutsuu tätä tiedon tuottamista ja sen välittämistä tietotyöksi, joka on yksi hänen määrittämistä rakenteellisen sosiaalityön toimintafunktiosta. Kuviossa 3 nähdään, miten vastaajat asennoituivat yleisellä tasolla sosiaalityöntekijöiden rooliin sosiaalisia oloja ja sosiaalipalveluiden vaikuttavuutta koskevan tiedon tuottajana ja välittäjänä. Vastaajista (n=47) hieman yli puolet oli täysin samaa mieltä ja noin 40 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kuntalaisten sosiaalisista elinolosuhteista kunnallisen päätöksenteon tueksi. Suurin osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa sosiaalisista ongelmista sekä kuntalaisten palvelutarpeista. Sosiaalisten ongelmien kohdalla (n=47) ”täysin samaa mieltä” vastanneiden osuus oli noin 65 prosenttia ja kuntalaisten palvelutarpeiden (n=46) kohdalla noin 75 prosenttia. Lisäksi kyselyssä mitattiin vastaajien asennoitumista tiedon tuottamiseen kunnallisten palveluiden vaikuttavuudesta. Vastaajista (n=47) yli puolet oli täysin samaa mieltä ja 40 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kunnallisten sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta palveluiden kehittämiseksi. Vastaajat kokivat tiedon tuottamisen ja välittämisen kuntalaisten elinolosuhteista, sosiaalisista ongelmista, palvelutarpeista ja sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta kuuluvan sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan. Erityisen selkeää tämä oli kunnassa ilmenevien sosiaalisten ongelmien ja palvelutarpeiden osalta.



Kuvio 3 Asennoituminen tietotyöhön (%)

Tuotettua tietoa sosiaalisista elinolosuhteista, palvelutarpeista ja palveluiden vaikuttavuudesta hyödynnetään, tai voidaan hyödyntää, kuntalaisten elinolosuhteiden edistämiseksi ja sosiaalisten hyvinvointipalveluiden kehittämiseksi. Anneli Pohjola (emt.) kutsuu tätä rakenteellisen sosiaalityön tehtäväaluetta strategiatyöksi. Hänen mukaansa tietotyö, johon asennoitumista mitattiin kuviossa 3, luo perustan sosiaalisten elinolosuhteiden ja sosiaalipalveluiden kehittämiseksi. Kuviossa 4 nähdään, miten vastaajat suhtautuivat sosiaalityöntekijöiden rooliin sosiaalisten elinolosuhteiden ja kunnan palveluiden kehittämiseksi. Puolet vastaajista (n=46) ilmoitti olevansa täysin samaa mieltä ja noin 40 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa siitä, miten kuntalaisten hyvinvointia ja elinolosuhteita voitaisiin kunnassa edistää. Vastanneista (n=46) valtaosa, 65 prosenttia, oli täysin samaa mieltä ja 35 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, että sosiaalityöntekijöiden asiakastyössä muodostamaa kokemustietoa tulee hyödyntää kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämiseksi. Hyvinvoinnin ja elinolosuhteiden kehittämiseen liittyvän tiedon tuotannon sekä asiakastyössä olevien sosiaalityöntekijöiden kokemustiedon hyödyntämisen lisäksi vastaajilta tiedusteltiin heidän asennoitumistaan sosiaalityöntekijöiden osallistumiseen kunnan koko palvelurakenteen kehittämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vastaajista (n=45) yli 40 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 40 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua kunnan palvelurakenteen kehittämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.



Kuvio 4 Asennoituminen strategiatyöhön (%)

Vastausten jakautumisen pohjalta voidaan tehdä tulkinta, että vastaajat kokivat sosiaalityöntekijöiden omaavan sellaista asiakastyön kautta omaksuttua kokemustietoa, jota tulisi hyödyntää kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä. Vastaajat olivat myös hyvin pitkälti sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa asukkaiden hyvinvoinnin ja elinolosuhteiden edistämisestä kunnassa.

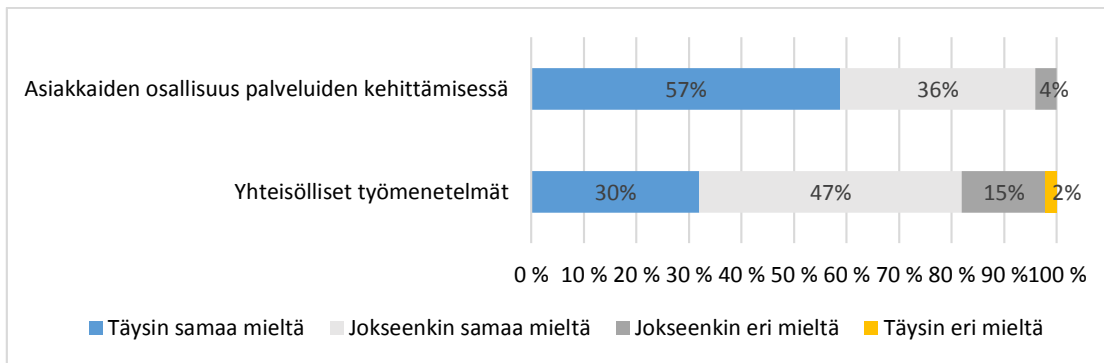
Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 §:ssä määritellään rakenteellisen sosiaalityön sisältö, jossa osana rakenteellista sosiaalityötä nähdään sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä erilainen yhteistyö yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa palveluja kehitettäessä. Vastaajista (n=45) 44 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja noin puolet jokseenkin samaa mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua kunnan palvelurakenteen kehittämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Väitteeseen sisältyy ajatus siitä, että sosiaalityöntekijät eivät osallistuisi vain kunnan sosiaalipalveluiden kehittämiseen vaan kehittäminen koskisi myös kunnan palvelurakennetta laajemmin. Vastausten perusteella voidaan sanoa, että kyselyyn vastanneet sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä olivat sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua kunnan koko palvelurakenteen kehittämiseen ja tuoda erilaiseen suunnitteluun mukaan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ja asiantuntijuutta.

5.1.2 Inklusio- ja oikeudenmukaisuustyö

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) rakenteellinen sosiaalityö määritellään pääasiassa tiedon tuottamiseksi sosiaalista elinolosuhteista ja palvelujen vaikuttavuudesta sekä osallistumiseksi kunnan palvelurakenteen suunnitelmalliseen kehittämiseen. Anneli Pohjolan (2011, 216–217) mukaan rakenteellinen sosiaalityö on muutakin kuin tiedon tuottamista ja sen välittämistä. Hän kutsuu inklusiotyöksi rakenteellisen sosiaalityön tehtäväaluetta, jossa hyödynnetään yhteisöllisyyttä ja kansalaisten yhteenliittymiä sosiaalisen hyvinvoinnin rakenteiden kehittämiseksi. Pitkälti tämä tarkoittaa kansalaisten yhteisyyden ja osallisuuden edistämistä sekä yhteisöihin liittyvän sosiaalisen tuen mahdollistamista. Inklusiotyöhön sisältyy myös kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen hyvinvointipalveluita rakennettaessa.

Pohjolan (emt.) määrittämään inklusiotyöhön ja kuntalaisten osallisuuteen liittyen vastaajilta tiedusteltiin heidän asennoitumistaan asiakkaiden kokemusten ja näkemysten hyödyntämiseen kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä (kuvio 5). Vastaajista (n=46) noin 60 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja hieman alle 40 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, että kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä. Tämä tarkoittaa, että kyselyyn vastanneet sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä suhtautuivat myönteisesti kuntalaisten kokemustiedon hyödyntämiseen palveluja kehitettäessä ja suunniteltaessa. Heidän mukaansa kuntalaisten ja palvelujen käyttäjien ääntä tulee kuunnella, jotta palveluilla voitaisiin paremmin vastata käyttäjien tarpeisiin.

Kuntalaisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien parantamisen lisäksi Pohjolan (emt.) määrittämässä inklusiotyössä keskeistä on yhteisöjen sisältämän sosiaalisen tuen hyödyntäminen hyvinvoinnin rakenteita kehitettäessä. Tällöin liikutaan yhteisösosiaalityön rajapinnoilla. Yhteisöllisten työmenetelmien hyödyntäminen ei itsessään takaa, että toiminnalla automaattisesti muutettaisiin, tai edes pyrittäisiin muuttamaan, hyvinvoinnin rakenteita. Kun samalla tavalla ajattelevia tai samoja kokemuksia omaavia ihmisiä tuodaan yhteen, saattaa toiminnalla olla pidemmällä aikavälillä myös hyvinvoinnin rakenteisiin vaikuttavia seurauksia. Ihmisten yhteisyyttä edistämällä mahdollistetaan toiminta, jolla rakenteisiin voidaan vaikuttaa. Vastaajista (n=44) 30 prosenttia oli täysin samaa mieltä, noin 50 prosenttia jokseenkin samaa mieltä ja 15 prosenttia jokseenkin eri mieltä, että sosiaalityössä tulee hyödyntää yhteisöllisiä työmenetelmiä nykyistä aktiivisemmin.



Kuvio 5 Asennoituminen inkluusiotyöhön (%)

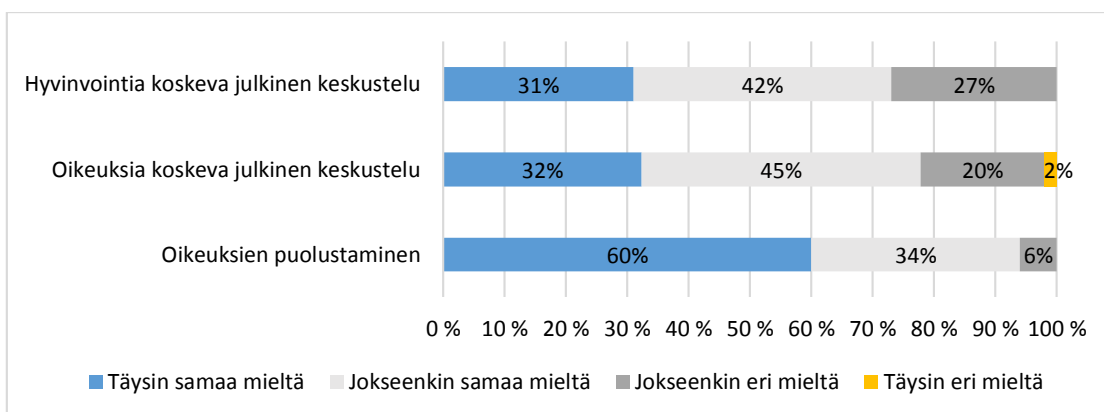
Tieto-, strategia- ja inkluusiotyön lisäksi Pohjola (emt.) erottaa rakenteellisen sosiaalityön sisällöistä neljännen tehtäväalueen: oikeudenmukaisuustyön. Kyseinen tehtäväalue liittyy arvokeskustelun ja yhteiskunnallisen moraalin vahvistamiseen hyvinvointityössä. Pohjolan mukaan oikeudenmukaisuustyö on kaikkea sosiaalityötä yhdistävä eettinen perusta, joka näin ollen läpäisee myös rakenteellisen sosiaalityön muut mainitut tehtäväalueet.

Sivuten Pohjolan määrittämää oikeudenmukaisuustyötä vastaajilta tiedusteltiin tuleeko sosiaalityöntekijöiden osallistua kansalaisten perus- ja sosiaalisia oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun (kuvio 6). Tyypillisesti julkisen keskustelun kautta tapahtuva vaikuttaminen ei ole kuulunut suomalaisten sosiaalityöntekijöiden työhön (Raunio 2009a, 80). Vastaajista (n=44) noin kolmasosa oli täysin samaa mieltä, hieman alle puolet jokseenkin samaa mieltä, viidesosa jokseenkin eri mieltä ja vain kaksi prosenttia täysin eri mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua kansalaisten oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin tuleeko heidän mielestään sosiaalityöntekijöiden osallistua kansalaisten hyvinvointia koskevaan julkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Vastausten jakautuminen oli luonnollisesti hyvin samansuuntaista edellisen väittämän kanssa. Vastaajista (n=45) noin kolmasosa oli täysin samaa mieltä, kaksi viidesosaa jokseenkin samaa mieltä ja noin neljäsosa jokseenkin eri mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua ihmisten hyvinvointia koskevaan julkiseen keskusteluun.

Vastausten jakautumisen perusteella voidaan sanoa, että kyselyyn vastanneet sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä asennoituivat myönteisesti sosiaalityöntekijöiden julkiseen keskusteluun osallistumiseen. Tämä on tulkittavissa niin, että mikäli sosiaalityöntekijöiden työorganisaatiossa olisi olemassa julkiseen keskusteluun osallistumista tukevia rakenteita, niin sosiaalityöntekijät pyrkisivät useammin vaikuttamaan päätöksentekoon julkisen keskustelun

kautta. Näin voitaisiin murtaa sosiaalityöntekijöille ominaista vaikenemisen ja hiljaisuuden kulttuuria (vrt. Mutka 1998, 123–128). Julkiseen keskusteluun osallistuminen on nykypäivänä helpompaa, koska keskustelu on siirtynyt, ja tulee siirtymään, perinteisistä medioista yhä enemmän internetin välityksellä tapahtuvaksi sähköiseksi viestinnäksi. Keskustelupalstat ja sosiaalinen media tarjoavat periaatteessa jokaiselle mahdollisuuden osallistua julkiseen keskusteluun. Samalla osallistumiskynnystä madaltaa mahdollisuus keskustella anonyymisti. Viestintäteknologian kehittyminen, internetin ja sosiaalisen median merkityksen kasvu yhteiskunnassa ovat luultavasti vaikuttaneet myönteisesti sosiaalityöntekijöiden asennoitumiseen julkiseen keskusteluun osallistumista kohtaan.

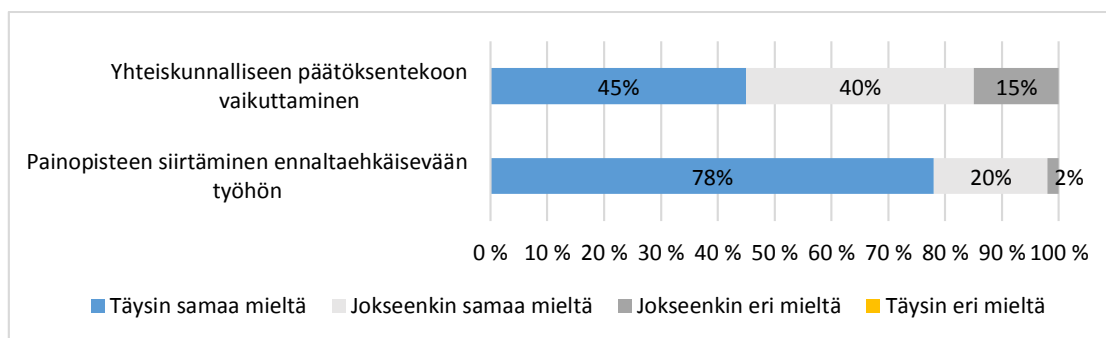
Pohjolan (2011, 217–218) oikeudenmukaisuustyötä jälleen sivuten vastaajilta tiedusteltiin tuleeko sosiaalityöntekijöiden puolustaa kansalaisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa. Vastaajista (n=47) 60 prosenttia oli täysin samaa mieltä, noin 35 prosenttia jokseenkin samaa mieltä ja kuusi prosenttia jokseenkin eri mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee toimia ihmisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien toteutumisen puolustajana yhteiskunnassa. Vastausten perusteella voidaan sanoa vastaajien olevan hyvin pitkälti sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee puolustaa sekä asiakkaiden että kuntalaisten ja laajemmin kansalaisten oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa. Juuri tiedon tuottaminen sosiaalista hyvinvointikysymyksistä ja sen välittäminen päätöksentekijöille, julkiseen keskusteluun osallistuminen sekä heikompiensaisten mobilisoiminen vaikuttamaan itseään koskevaan päätöksentekoon ovat keskeisiä keinoja, joilla sosiaalityöntekijät voivat puolustaa ja edistää ihmisten oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa.



Kuvio 6 Asennoituminen oikeudenmukaisuustyöhön (%)

5.1.3 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö

Huolimatta rakenteellisen sosiaalityön hieman toisistaan poikkeavista määrittelyistä, rakenteellisessa sosiaalityössä on kysymys ennen kaikkea yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Kuten edellä on mainittu, tähän pyritään pääasiassa tietoa tuottamalla ja sitä välittämällä, julkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumalla sekä mobilisoimalla ihmisiä ja ihmisryhmiä vaikuttamaan päätöksentekoon omien elinolojen kehittämiseksi. (Raunio 2009a, 79–81.) Vastaajista (n=47) hieman alle puolet oli täysin samaa mieltä, 40 prosenttia jokseenkin samaa mieltä ja 15 prosenttia jokseenkin eri mieltä, että sosiaalityöntekijöiden tulee pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen tai kunnalliseen päätöksentekoon (kuvio 7). Yhteiskunnallisen vaikuttamisen lisäksi rakenteelliseen sosiaalityöhön liitetään läheisesti hyvinvoinnin tuottamisen kautta tapahtuva sosiaalisten ongelmien ehkäisy (vrt. Pohjola 2014; Raunio 2009a; sosiaalihoitolaki 1301/2014). Vastaajilta tiedusteltiin heidän asennoitumistaan sosiaalityön painopisteen siirtämiseen korjaavasta toiminnasta sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Painopisteen siirtämisestä vastaajat olivat varsin yksimielisiä, sillä vastaajista (n=45) noin 80 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 20 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, että sosiaalityön painopistettä tulee siirtää sosiaalisia ongelmia ehkäisevään suuntaan.



Kuvio 7 Asennoituminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja sosiaalityön painopisteen siirtämiseen (%)

5.2 Asennoituminen rakenteelliseen sosiaalityöhön työntekijän organisaatioaseman, työskentelyalueen ja kuntakoon mukaan

5.2.1 Tieto- ja strategiatyö

Tiedon tuottamiseen ja välittämiseen sosiaalisista elinolosuhteista, palvelutarpeista ja sosiaalipalvelujen vaikuttavuudesta liittyvistä neljästä muuttujasta (kuvion 3 muuttujat) tehtiin keskiarvosummamuuttuja, joka kuvaa vastaajien asennoitumista tiedon tuottamiseen ja sen välittämiseen päätöksentekijöille. Anneli Pohjola (2011, 216) kutsuu tätä rakenteellisen sosiaalityön osa-aluetta tietotyöksi. Mittarin konsistenssin eli sisäistä yhdenmukaisuutta mittaavan Cronbachin alfan arvo on muodostetun summamuuttujan osalta 0,862, joten mittarin osat on järkevää yhdistää. Taulukossa 1 nähdään, miten asennoituminen tietotyöhön muuttuu, kun sitä tarkastellaan työntekijän organisatorisen aseman mukaan. Kyseessä on kaksiluokkainen muuttuja, jossa vastaajat on jaoteltu joko työntekijä- tai esimiesluokkaan. Esimiesluokkaan kuuluu kuusi johtavaa sosiaalityöntekijää, neljä vastuualueen päällikköä ja yksi palveluvastaava. Toiseen luokkaan, työntekijäluokkaan, sisältyy ammattinimikkeeltään 32 sosiaalityöntekijää, yksi lastenvalvoja, projektisuunnittelija, työllisyyskoordinaattori ja perheneuvoja. Mitä lähempänä summamuuttujan keskiarvo on arvoa 1, sitä myönteisemmin tiedon tuottamiseen ja välittämiseen eteenpäin suhtaudutaan.

Vastausten (n=46) jakautumisen perusteella voidaan sanoa, että esimiesten ja työntekijöiden asennoitumisessa tietotyöhön ei ole juurikaan eroa, esimiesten keskiarvon ollessa noin 1,43 ja työntekijöiden 1,41. Parametrittoman Mann-Whitneyn U -testin mukaan tiedon tuottamista ja välittämistä kuvaavan summamuuttujan ja organisaatioaseman välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ($p > 0.05$). Näin nollahypoteesi, jonka mukaan tiedon tuottamista ja välittämistä mittaavan summamuuttujan vastausten jakautumisessa ei ole ryhmäkohtaisia eroja, jää voimaan.

Taulukko 1 Asennoituminen tietotyöhön organisaatioaseman mukaan

Asema organisaatiossa	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Työntekijä	1,4286	35	,51653
Esimies	1,4091	11	,49082
Yhteensä	1,4239	46	,50517

Test Statistics

	Asennoituminen tietotyöhön
Mann-Whitney U	186,000
Asymp. Sig. (2-tailed)	,858
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,879

Kun tarkastellaan tietotyöhön asennoitumista mittaavan summamuuttujan keskiarvoja vastaajien työskentelyalueen mukaan (taulukko 2), huomataan, että kaikkein myönteisimmin suhtautuvat lastensuojelussa ja vammaispalveluissa/kehitysvammahuollossa työskentelevät, kun jätetään huomiotta ryhmä "Muut". Vähiten myönteisesti tietotyöhön suhtautuvat yhdistettyä työtä tekevät työntekijät eli työntekijät, jotka tekevät ainakin kahta osa-aluetta aikuissosiaalityöstä, lastensuojelusta ja vammaispalveluista/kehitysvammahuollosta.

Taulukko 2 Asennoituminen tietotyöhön vastaajien työskentelyalueen mukaan

Sosiaalityön alue	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Aikuissosiaalityö	1,4750	10	,46323
Lastensuojelu	1,2632	19	,49633
Vammaispalvelut/kehitysvammahuolto	1,3750	6	,58630
Yhdistetty työ	1,9286	7	,18898
Muut	1,2500	4	,50000
Yhteensä	1,4239	46	,50517

Test Statistics^a

	Asennoituminen tiedon tuottamiseen
Chi-Square	12,463
df	4
Asymp. Sig.	,014*

a. Kruskal Wallis Test

*p<0.05

Verrattaessa useamman kuin kahden ryhmän keskiarvoja toisiinsa, testataan tilastollista merkitsevyyttä perinteisesti varianssianalyysillä ja F-testillä. Kuitenkin, kun muuttajat eivät ole normaalisti jakautuneita ja otoskoko on pieni, varianssianalyysin sijaan voidaan käyttää parametritonta Kruskal-Wallis -testiä, kunhan ryhmät ovat toisistaan riippumattomia. Kolmogorov-Smirnov -testin mukaan (taulukko 3) muuttaja ei ole normaalisti jakautunut. Jatkossa ei enää ilmoiteta Kolmogorov-Smirnov -testin p-arvoja erikseen.

Kuten Mann-Whitneyn U -testi, myös Kruskal-Wallis -testi sopii mielipideasteikollisille muuttujille (Metsämuuronen 2004, 194–195). Kruskal-Wallis -testin mukaan joidenkin ryhmien välinen ero on tilastollisesti melkein merkitsevä. Tämä tarkoittaa, että testattavana ollut nollahypoteesi: ”ryhmien välillä ei ole merkitseviä eroja” hylätään. Ryhmien parittainen vertailu osoittaa, että kahden ryhmän; lastensuojelun ja yhdistetyn työn ero on merkitsevä ($p=0,009$) 0,01 merkitsevyydellä. Suurella todennäköisyydellä erot aineistossa eivät siis ole sattumaa, joten voidaan tehdä perusjoukkoa koskeva yleistys. Toisin sanoen Satakunnan kunnissa lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä suhtautuvat yhdistettyä työtä tekeviä myönteisemmin sosiaalisia oloja, kuntalaisten palvelutarpeita ja palveluiden vaikuttavuutta koskevan tiedon tuottamiseen ja sen välittämiseen päätöksentekijöille. Muut erot ryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, joten erot ryhmissä kuvaavat vain eroja aineistossa.

Taulukko 3 Asennoituminen tietotyöhön ja sosiaalityön alue, normaalijakautuneisuuden testaus

	Sosiaalityön alue	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Asennoituminen tiedon tuottamiseen	Aikuissosiaalityö	,286	10	,020	,757	10	,004
	Lastensuojelu	,334	19	,000	,604	19	,000
	Vammaispalvelut/kehitysvammahuolto	,405	6	,003	,684	6	,004
	Yhdistetty työ	,504	7	,000	,453	7	,000
	Muu	,441	4	.	,630	4	,001

a. Lilliefors Significance Correction

Tarkastellaan vielä asennoitumista tietotyöhön vastaajien työskentelykuntien asukasluvun mukaan (taulukko 4). Työskentelykunnat jaoteltiin kahteen ryhmään: alle 30 000 asukkaan ja

yli 30 000 asukkaan kuntiin. Keskiarvovertailun mukaan yli 30 000 asukkaan kunnissa, joita Satakunnassa on kaksi, suhtaudutaan myönteisemmin tiedon tuottamiseen ja välittämiseen kuin pienemmissä, alle 30 000 asukkaan kunnissa. Yli 30 000 asukkaan kunnissa keskiarvoksi muodostui noin 1,32 ja alle 30 000 asukkaan kunnissa 1,63. Mitä lähempänä arvo on yhtä, sitä myönteisemmin asiaan suhtaudutaan. Ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä, vaikka p-arvo onkin lähellä 0,05 merkitsevyystasoa. Tulos on linjassa edellisen kohdan kanssa, jossa asennoitumista tarkasteltiin työskentelyalueen mukaan. Vastausten jakauman perusteella huomattiin, että kaikkein vähiten myönteisesti tiedon tuottamiseen ja välittämiseen suhtautuivat yhdistettyä työtä tekevät työntekijät, jotka yleensä työskentelevät pienemmissä kunnissa.

Taulukko 4 Asennoituminen tietotyöhön kunnan asukasluvun mukaan

Kunnan asukasluku	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Alle 30 000 asukasta	1,6333	15	,58909
30 000 asukasta tai yli	1,3226	31	,43394
Yhteensä	1,4239	46	,50517

Test Statistics

	Asennoituminen tiedon tuottamiseen
Mann-Whitney U	165,000
Asymp. Sig. (2-tailed)	,090

Tietotyön jälkeen tarkastellaan vastaajien asennoitumista sosiaalityöntekijöiden osallistumiseen ja heidän osaamisensa hyödyntämiseen hyvinvointipalveluiden ja sosiaalityön kehittämisessä. Yksittäisten muuttujien tarkastelun sijaan palveluiden kehittämiseen liittyvistä kolmesta muuttujasta (kuvion 4 muuttujat) muodostettiin jälleen keskiarvosummamuuttuja, joka mittaa vastaajien asennoitumista strategiatyö -osa-alueeseen. Mittarin konsistenssia mittaava Cronbachin alfa oli muodostetun summamuuttujan osalta 0,783, joten summamuuttujan osat oli mielekästä yhdistää.

Tarkastellaan muodostettua summamuuttujaa työntekijän organisaatioaseman, työskentelyalueen ja kuntakoon mukaan. Organisaatioaseman kohdalla (taulukko 5) voidaan sanoa, että esimiesten ja työntekijöiden asennoitumisessa on vain vähän eroa. Ero ei myöskään ole tilastollisesti merkitsevä, joten nollahypoteesi ”asennoitumisessa ryhmien välillä ei ole eroa” jää voimaan.

Taulukko 5 Asennoituminen strategiatyöhön työntekijän organisaatioaseman mukaan

Asema organisaatiossa	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Työntekijä	1,5051	33	,47230
Esimies	1,4333	10	,49814
Yhteensä	1,4884	43	,47336

Test Statistics

	Strategiatyö
Mann-Whitney U	147,500
Asymp. Sig. (2-tailed)	,602
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,620

Työskentelyalueen mukaan tarkasteltuna (taulukko 6) kaikkein myönteisemmin strategiatyöhön asennoituvat lastensuojelun ja vammaispalveluiden/kehitysvammahuollon sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä. Vähiten myönteisemmin asennoituvat yhdistettyä työtä tekevät työntekijät sekä aikuissosiaalityön työntekijät. Erot ryhmien välillä eivät ole merkitseviä, joten nollahypoteesi ”ei-ryhmäkohtaisia eroja” jää jälleen voimaan.

Taulukko 6 Asennoituminen strategiatyöhön työskentelyalueen mukaan

Sosiaalityön alue	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Aikuissosiaalityö	1,7037	9	,69611
Lastensuojelu	1,3333	19	,35136
Vammaispalvelut/kehitysvammahuolto	1,3333	5	,40825
Yhdistetty työ	1,8571	7	,26227
Muu	1,2222	3	,19245
Yhteensä	1,4884	43	,47336

Test Statistics^a

	Asennoituminen strategiatyöhön
Chi-Square	8,527
df	4
Asymp. Sig.	,074

a. Kruskal Wallis Test

Kun asennoitumista strategiatyöhön tarkasteltiin työskentelykunnan asukasluvun mukaan (taulukko 7), huomattiin, että asennoituminen on myönteisempää suuremmissa yli 30 000 asukkaan kuin pienemmissä alle 30 000 asukkaan kunnissa. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä, joten nolla hypoteesi ”ryhmien välillä ei ole ryhmäkohtaisia eroja” hylätään. Näyttää siltä, että suuremmissa kunnissa suhtaudutaan myönteisemmin sosiaalityöntekijöiden osallistumiseen sekä kunnan sosiaalipalveluiden että koko palvelurakenteen kehittämiseen.

Taulukko 7 Asennoituminen strategiatyöhön kunnan asukasluvun mukaan

Kunnan asukasluku	Mean	N	Std. Deviation
Alle 30 000 asukasta	1,6889	15	,42663
30 000 asukasta tai yli	1,3810	28	,46890
Yhteensä	1,4884	43	,47336

Test Statistics

	Asennoituminen strategiatyöhön
Mann-Whitney U	127,500
Asymp. Sig. (2-tailed)	,029*

*p<0.05

5.2.2 Inklusio- ja oikeudenmukaisuustyö

Tarkastellaan seuraavaksi kahta Pohjolan (2011, 217) inklusiotyöhön liittyvää muuttujaa organisaatioaseman, työskentelyalueen ja kuntakoon mukaan. Nämä kaksi selitettävää muuttujaa ovat: ”Kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä” sekä ”Sosiaalityössä tulee nykyistä aktiivisemmin hyödyntää yhteisöllisiä työmenetelmiä, kuten keskustelu- ja vertaistukiryhmiä, yksilökohtaisen työn sijaan”. Esimiehet suhtautuivat molempiin väittämiin työntekijöitä myönteisemmin. Edellisessä (n=46) esimiesten keskiarvo oli 1,27 yksikköä kun työntekijöiden vastaava oli 1,51 (U=154,000, p=0,333). Jälkimmäisessä yhteisöllisiä työmenetelmiä mittaavassa muuttujassa (n=44) erot ovat selvästi pienempiä esimiesten keskiarvon ollessa 1,82 ja työntekijöiden 1,91 (U=171,500, p=0,789). Erot ryhmien välillä eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Työskentelyalueen mukaan tarkasteltuna asennoituminen asiakkaiden osallisuuteen palvelujen kehittämisessä ja yhteisöllisiä työmenetelmien lisäämiseen vaihtelee. Kaikkein myönteisemmin yhteisöllisten työmenetelmien lisäämiseen (n=44) suhtautuivat yhdistettyä työtä tekevät työntekijät (keskiarvo 1,57), jos luokkaa ”muut” ei oteta huomioon. Seuraavaksi myönteisimmin suhtautuivat lastensuojelun (keskiarvo 1,83) ja aikuissosiaalityön työntekijät (2,11). Vastaavasti vähiten myönteisesti suhtautuivat vammaispalveluissa/kehitysvammahuollossa työskentelevät työntekijät keskiarvon ollessa 2,33 yksikköä. Erot ryhmien välisissä keskiarvoissa ovat suhteellisen suuria, mutta eivät tilastollisesti merkitseviä ($X^2=5,034$, $df=4$, $p=0,284$). Asiakkaiden osallisuuteen asennoitumista mittaavan muuttujan kohdalla ryhmäkohtaiset erot eivät muodostuneet näin suuriksi (n=46). Kaikkein myönteisemmin suhtautuivat vammaispalveluissa/kehitysvammahuollossa työskentelevät työntekijät (keskiarvo 1,33), sitten lastensuojelun (1,37) ja yhdistettyä työtä tekevät (1,43) työntekijät. Kielteisemmin suhtautuivat aikuissosiaalityön (1,70) työntekijät. Myöskään tässä erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä ($X^2=2,335$, $df=4$, $p=0,674$).

Kuntakoon mukaan tarkasteltuna asiakkaan osallisuuteen asennoitumista mittaavassa muuttujassa (n=43) ero kahden luokan välillä on marginaalinen. Alle 30 000 asukkaan kuntien työntekijöiden kohdalla keskiarvo oli 1,43 ja yli 30 000 kunnissa 1,47. Mann-Whitneyn U -testin (U=237,500) mukaan ero ei ole merkitsevä (p=0,709). Tilanne on toinen yhteisöllisten työmenetelmien lisäämiseen suhtautumista mittaavan muuttujan kohdalla (taulukko 8). Alle 30 000 asukkaan kunnissa työskentelevien vastaajien keskiarvo oli 1,54 ja yli 30 000 asukkaan kunnissa työskentelevien 2,03. Ero on suhteellisen suuri sekä samalla tilastollisesti melkein merkitsevä, joten näyttää siltä, että pienemmissä Satakunnan kunnissa suhtaudutaan isompia kuntia myönteisemmin yhteisöllisten menetelmien käytön lisäämiseen.

Taulukko 8 Asennoituminen yhteisöllisten työmenetelmien käyttöön kunnan asukasluvun mukaan

Kunnan asukasluku	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Alle 30 000 asukasta	1,54	13	,660
30 000 asukasta tai yli	2,03	31	,752
Yhteensä	1,89	44	,754

Test Statistics

	Yhteisölliset menetelmät
Mann-Whitney U	129,000
Asymp. Sig. (2-tailed)	,042*

*p<0.05

Tarkastellaan vielä Pohjolan (emt.) oikeudenmukaisuustyötä mittaavan summamuuttujan keskiarvoja organisaatioaseman, työskentelyalueen ja kuntakoon mukaan ennen, kun siirrytään tarkastelemaan vastaajien omaa työtä. Summamuuttuja muodostettiin kolmesta sosiaalityön asiakkaiden ja laajemmin kuntalaisten ja kansalaisten oikeuksien toteutumiseen liittyvien väitteiden pohjalta. Väitteet olivat seuraavat: ”Sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten hyvinvointia koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun”, ”sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten perus- ja sosiaalisia oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun” ja ”sosiaalityöntekijöiden tulee puolustaa asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa”. Muodostetun summamuuttujan Cronbachin alfan arvo on 0,886.

Kun tarkastellaan oikeudenmukaisuustyötä käsittelevän summamuuttujan keskiarvojen jakautumista organisaatioaseman mukaan, huomataan, että esimiehet suhtautuivat työntekijäitä myönteisemmin. Esimiehet saivat vertailussa arvon 1,67 ja työntekijät 1,82. Vastaajia oli yhteensä 44, joista 10 oli esimiehiä ja loput työntekijöitä. Esimiehet näyttävät suhtautuvat työntekijöitä myönteisemmin oikeudenmukaisuustyöhön, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevää (U=152,500, p=0,629).

Työskentelyalueen mukaan tarkasteltuna kaikkein myönteisemmin suhtautuivat vammaispalveluiden/kehitysvammahuollon työntekijät, joiden vastausten keskiarvo on kahden desimaalin tarkkuudella ilmaistuna 1,56 (taulukko 9). Seuraavaksi myönteisemmin suhtautuivat lastensuojelun työntekijät ja aikuissosiaalityössä työskentelevät. Yhdistettyä työtä tekevät työnteki-

jät suhtautuivat vähiten myönteisemmin arvon ollessa noin 2,38. Sekalaista ”muu” -luokkaa ei otettu tässäkin tarkastelussa huomioon. Se, että vammaispalveluissa/kehitysvammahuollossa ja lastensuojelussa työskentelevät työntekijät suhtautuivat kaikkein myönteisemmin oikeuksien ajamiseen sosiaalityössä, ei sinällään ole yllätys. Ovathan lapset ja vammaiset yhteiskunnassamme oikeuksien puolesta eriarvoisessa asemassa verrattuna esimerkiksi täysivaltaisiin aikuisiin. Tämän vuoksi oikeuksien huomioiminen ja ajaminen luultavasti korostuu lasten ja vammaisten kanssa tehtävässä sosiaalityössä. Mitatut erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä, vaikka testisuure onkin lähellä 0,05 merkitsevyystasoa.

Taulukko 9 Asennoituminen oikeudenmukaisuustyöhön työskentelyalueen mukaan

Sosiaalityön alue	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Aikuissosiaalityö	1,8889	9	,72648
Lastensuojelu	1,6296	18	,66558
Vammaispalvelut/kehitysvammahuolto	1,5556	6	,62063
Yhdistetty työ	2,3810	7	,44840
Muu	1,5833	4	,41944
Total	1,7879	44	,66313

Test Statistics^a

	Asennoituminen oikeudenmukaisuustyöhön
Chi-Square	8,416
df	4
Asymp. Sig.	,077

a. Kruskal Wallis Test

Vastaajista 15 työskenteli alle 30 000 asukkaan kunnassa ja loput 32 työskenteli yli 30 000 asukkaan kunnassa. Pienemmissä kunnissa työskentelevien keskiarvo on 1,98 ja isommissa, yli 30 000 asukkaan kunnissa 1,69, joten asennoituminen oli selvästi myönteisempää suuremmissa kunnissa. Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä ($U=168,500$, $p=0,215$).

Seuraavaksi siirrytään käsittelemään vastaajien omaa työtä ja sitä, tekevätkö he omassa työssään rakenteelliseksi sosiaalityöksi luokiteltavaa työtä. Erityisesti tarkastellaan ihmisten elin-

olosuhteisiin ja niiden parantamiseen liittyvää tiedon tuottamista ja välittämistä sekä julkiseen keskusteluun osallistumista. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota sosiaalityön asiakkaiden mobilisoimiseen erityisesti kollektiivisen tietoisuuden luomisen kautta (vrt. Hick ja Murray 2009, 93–96).

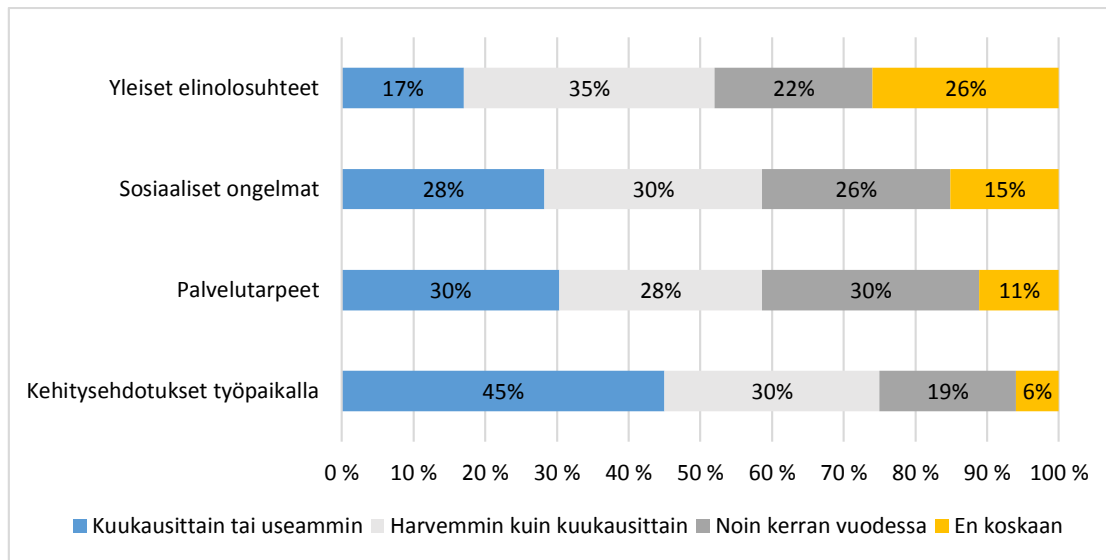
5.3 Sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen

5.3.1 Tiedon tuottaminen

Vastaajilta tiedusteltiin heidän osallistumistaan tiedon tuottamiseen yleisistä sosiaalista elinolosuhteista, ihmisten palvelutarpeista sekä sosiaalityön ja laajemmin sosiaalipalveluiden kehittämiseksi. Lisäksi kiinnostuksen kohteena oli, hyödynnetäänkö tiedon tuottamisessa asiakkaiden tai laajemmin kuntalaisten näkemyksiä tukien samalla heidän osallisuuttaan palveluiden suunnittelussa. Lomakkeessa kysymyspatterin ohjeessa mainittiin, että osallistuminen tiedon tuottamiseen sisältää sekä itsenäisen työskentelyn että vaihtoehtoisesti työskentelyn osana ryhmää.

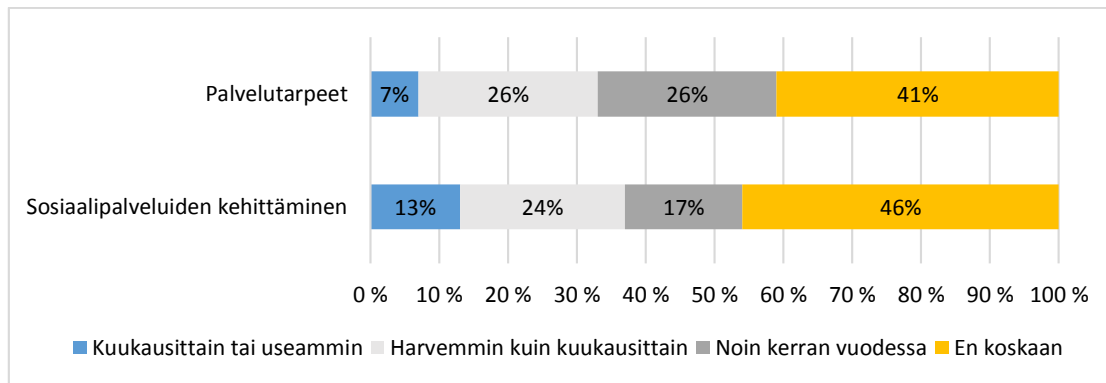
Vastaajista (n=46) alle viidesosa osallistui kuukausittain tai useammin, noin kolmasosa harvemmin kuin kuukausittain sekä viidesosa noin kerran vuodessa tiedon tuottamiseen työskentelykuntansa yleisistä elinolosuhteista (kuvio 8). Vastaajista viidesosa ei puolestaan ollut osallistunut koskaan tiedon tuottamiseen. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin heidän osallistumistaan tiedon tuottamiseen työskentelykunnassa ilmenevistä sosiaalisista ongelmista. Vastaajista (n=46) noin neljäsosa osallistui tiedon tuottamiseen sosiaalisista ongelmista kuukausittain tai useammin, noin kolmasosa harvemmin kuin kuukausittain ja neljäsosa noin kerran vuodessa. Vastaavasti 15 prosenttia ei ollut koskaan osallistunut sosiaalisia ongelmia koskevaan tiedon tuottamiseen. Yleisiä elinolosuhteita ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon tuottamisen lisäksi vastaajista (n=46) noin kolmasosa osallistui kuukausittain tai useammin, neljäsosa harvemmin kuin kuukausittain ja kolmasosa noin kerran vuodessa tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista. Vastaajista kymmenesosa ei ollut osallistunut koskaan palvelutarpeita koskevan tiedon tuottamiseen.

Käsitellyn kolmen muuttujan vastausten jakautuminen on hyvin lähellä toisiaan. Ne myös mittaavat samaa ilmiökokonaisuutta. Kolmen lähes samaa asiaa mittaavan muuttujan tarkoituksena oli saada varmistusta, että vastaajat ymmärtävät kysymykset mahdollisimman samalla tapaa. Vastaajilta tiedusteltiin myös heidän osallistumistaan kehitysehdotusten tuottamiseen omalla työpaikallaan. Vastaajista (n=47) alle puolet osallistui kuukausittain tai useammin, kolmasosa harvemmin kuin kuukausittain ja viidesosa noin kerran vuodessa.



Kuvio 8 Osallistuminen tiedon tuottamiseen (%)

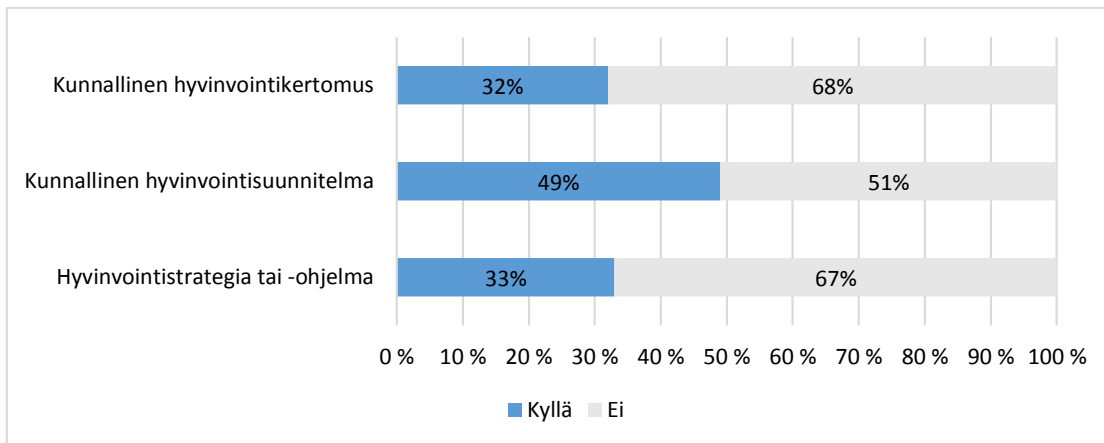
Kun tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista ja sosiaalipalveluiden kehittämiseen otetaan mukaan kuntalaiset, niin vastausten jakautuminen muuttuu (kuvio 9). Vastaajista (n=46) alle kymmenesosa osallistui kuukausittain tai useammin, neljäsosa harvemmin kuin kuukausittain ja neljäsosa noin kerran vuodessa palvelutarpeiden tuottamiseen yhdessä kuntalaisten kanssa. Noin 40 prosenttia ilmoitti, ettei ole osallistunut koskaan palvelutarpeita koskevan tiedon tuottamiseen yhdessä kuntalaisen kanssa. Tämän lisäksi vastaajilta tiedusteltiin heidän osallistumisestaan kehitysehdotusten tuottamiseen sosiaalipalveluiden kehittämiseksi yhdessä kuntalaisten kanssa. Vastaajista (n=46) noin kymmenesosa on osallistunut kuukausittain tai useammin, neljäsosa harvemmin kuin kuukausittain ja alle viidesosa noin kerran vuodessa kehitysehdotusten tuottamiseen yhdessä kuntalaisten kanssa. Vastaajista hieman alle puolet puolestaan ilmoitti, ettei ole koskaan osallistunut kehittämiseen yhdessä kuntalaisten kanssa.



Kuvio 9 Osallistuminen tiedon tuottamiseen yhdessä asiakkaan kanssa (%)

Vastausten jakaantumisen perusteella voidaan sanoa, että suuri osa aineiston sosiaalityöntekijöistä ja heidän esimiehistään ovat osallistuneet tiedon tuottamiseen yleisistä elinolosuhteista, palvelutarpeista sekä sosiaalipalvelujen ja sosiaalityön kehittämistarpeista viimeisen vuoden aikana. Osallistuminen on säännöllistä vain suhteellisen pienellä osalla vastaajista. Myös ”en koskaan” vastanneiden osuus nousi suhteellisen suureksi. Huomattavasti harvemmin osallistutaan tiedon tuottamiseen yhdessä kuntalaisten kanssa. Saattaa kuitenkin olla, että tähän tulee tulevaisuudessa muutos, mikäli sosiaalipalveluita aletaan kehittää yhä enemmän palvelujen käyttäjien tarpeista käsin. Hyödynnetäänhän palveluiden kehittämisessä tälläkin hetkellä yhä useammin niin sanottuja kehittäjäasiakkaita, joilla on omakohtaisia kokemuksia palveluista sekä tehdään paljon erilaisia asiakastyytyväisyyskyselyitä. (Laitinen & Niskala 2013, 13).

Liittyen tiedon tuottamiseen yleisistä elinolosuhteista ja palvelutarpeista sekä palvelujen edistämiseksi, vastaajilta tiedusteltiin heidän osallistumistaan kunnallisen hyvinvointikertomuksen, hyvinvointisuunnitelman ja hyvinvointistrategian/-ohjelman rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana (kuvio 10). Vastaajista (n=47) kolmasosa oli osallistunut kunnallisen hyvinvointikertomuksen rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana. Vastaajista (n=47) noin puolet oli osallistunut kunnallisen hyvinvointisuunnitelman rakentamiseen. Tämän lisäksi kolmasosa vastaajista (n=45) oli osallistunut jonkin hyvinvointistrategian tai -ohjelman rakentamiseen.



Kuvio 10 Osallistuminen hyvinvointikertomuksen, hyvinvointisuunnitelman ja hyvinvointistrategian/-ohjelman rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana

Kun vastausten jakaumia tarkastellaan ristiintaulukoimalla muuttujat työntekijän organisaation aseman mukaan, huomataan, että esimiehet osallistuvat työntekijöitä huomattavasti useammin hyvinvointikertomusten, -suunnitelmien ja -strategioiden tekoon. Esimiehistä (n=11) 73 prosenttia ja työntekijöistä (n=36) 19 prosenttia oli osallistunut kunnallisen hyvinvointikertomuksen rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana. Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä 0,01 merkitsevyystasolla, koska Fisherin eksakti testi ($X^2=10,008$, $df=1$) antaa p-arvoksi 0,002. Fisherin tarkkaa testiä on käytetty khiin neliö -testin sijaan, koska 2x2 taulukossa yhden lokerofrekvenssin odotusarvo on alle 5 ja reunasummat ovat kiinteät.

Kuten taulukko 10 osoittaa, osallistumisella kunnallisen hyvinvointisuunnitelman tekoon ja organisaatioasemalla on tilastollisesti erittäin merkitsevä riippuvuus. Esimiehistä kaikki olivat osallistuneet kunnallisen hyvinvointisuunnitelman tekoon, kun taas työntekijöistä viimeisen viiden vuoden sisään osallistuneita oli kolmasosa. Työntekijän organisaatioasema vaikuttaa myös osallistumiseen hyvinvointistrategian tai -ohjelman tekoon. Ristiintaulukoimalla muuttujat Fisherin tarkan testin p-arvoksi tulee 0,003 ($X^2=10,167$, $df=1$), joten ero on merkitsevä 0,01 merkitsevyystasolla. Fisherin tarkkaa testiä käytettiin jälleen, koska yhden solun (25 %) odotettu frekvenssimäärä oli alle viisi. Esimiehistä 73 prosenttia ja työntekijöistä 21 prosenttia on viimeisen viiden vuoden aikana osallistunut jonkin hyvinvointistrategian tai -ohjelman tekoon.

Taulukko 10 Osallistuminen kunnallisen hyvinvointisuunnitelman rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana sekä havaintojen lukumäärinä että prosentteina

		Asema organisaatiossa		Yhteensä
		Työntekijä	Esimies	
Osallistuminen kunnallisen hyvinvointisuunnitelman rakentamiseen	Kyllä	12 33 %	11 100 %	23 49 %
	Ei	24 67 %	0 0 %	24 51 %
Yhteensä		100 %	100 %	100 %
N		36	11	47

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	14,986 ^a	1	,000	,000***	,000***
Continuity Correction ^b	12,436	1	,000		
Likelihood Ratio	19,306	1	,000		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	14,667	1	,000		
N of Valid Cases	47				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,38.

b. Computed only for a 2x2 table

***p<0.001

Perinteisesti sosiaalityössä rakenteellinen vaikuttaminen on kuulunut organisaation johdossa ja hallinnollisissa tehtävissä työskenteleville. Johtavassa asemassa olevilla on keskeinen rooli sosiaalityöntekijöiden asiakastyössä kertyvän tiedon kokoamisessa, analysoimisessa ja eteenpäin raportoimisessa esimerkiksi poliittisille päätöksentekijöille ja erilaisille sidosryhmille. Esimiesten tehtävänä pitäisi lisäksi olla mahdollisuuksien luominen tiedon hyödyntämiselle sosiaalityön kehittämisessä. (Raunio 2009a, 80.) Oletukselle rakenteellisen vaikuttamisen kuulumisesta pääasiassa johtavassa asemassa olevien työntekijöiden työnkuvaan saatiin tukea tarkastelemalla muodostettua tiedon tuottamiseen liittyvää summamuuttujaa. Summamuuttuja muodostettiin viidestä yksittäisestä muuttujasta, jotka mittasivat vastaajien osallistumista tiedon tuottamiseen kunnan yleisistä elinolosuhteista, kuntalaisten palvelutarpeista, sosiaalityön

kehittämistarpeista, kuntalaisten palvelutarpeista yhdessä kuntalaisten kanssa sekä kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämistarpeista yhdessä kuntalaisten kanssa. Summamuuttujan Cronbachin alfan arvo oli 0,920, joten muodostetun summamuuttujien osat korreloivat voimakkaasti keskenään ja näin ollen mittaavat samaa ilmiötä. Mitä lähempänä summamuuttujan arvo on yhtä, sitä useammin vastaaja osallistuu tiedon tuottamiseen.

Työntekijän organisaatioaseman suhteen voidaan todeta, että esimiehet osallistuvat työntekijöitä huomattavasti useammin rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyvän tiedon tuottamiseen (taulukko 11). Keskiarvovertailussa työntekijät saavat arvon 4,64 ja esimiehet 2,45, joten ero osallistumisessa on huomattava ja tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Taulukko 11 Osallistuminen tiedon tuottamiseen työntekijän organisaatioaseman mukaan

Asema organisaatiossa	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Työntekijä	4,6412	34	1,03019
Esimies	2,4545	11	,72714
Yhteensä	4,1067	45	1,34880

Test Statistics

	Tiedon tuottaminen
Mann-Whitney U	23,000
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,000***

***p<0.001

Kuten edellä on osoitettu, työntekijän asema organisaatiossa vaikuttaa rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen erityisesti silloin, kun rakenteellinen sosiaalityö ymmärretään kapeasti tiedon tuottamiseksi päätöksenteon tueksi. Seuraavaksi tarkastellaan tiedon tuottamista iän ja käytettävissä olevien resurssien suhteen. Tarkasteluun on otettu vain työntekijäasemassa olevat, sillä esimiesasema määrittää osallistumista niin vahvasti, että on perusteltua jättää esimiehet tarkastelun ulkopuolelle. Muutenkin tutkimuksen kiinnostuksen kohteena olivat ennen kaikkea sosiaalityön asiakastyötä pääsääntöisesti tekevät työntekijät.

Kyselyyn vastanneista ei-esimiesasemassa olevista 34 työntekijästä nuorin oli 26 -vuotias ja vanhin 63 -vuotias. Kaksi vastaajaa ei ilmoittanut ikäänsä. Vastaajat on iän suhteen luokiteltu kolmeen suunnilleen vastaajamäärältään yhtä suureen ryhmään. Keskiarvovertailun, jossa selittävänä muuttujana on kolme luokkainen ikämuuttuja ja selitettävänä muuttujana muodos-

tettu tiedon tuottamista kuvaava summamuuttuja, mukaan vastaajista (n=32) vanhimmat 55–63 -vuotiaat työntekijät osallistuvat tiedon tuottamiseen kahta nuorempaa luokkaa useammin. 55–63 -vuotiaiden ryhmäkeskiarvo on kahden desimaalin tarkkuudella 4,22 ja 39–54 -vuotiaiden 4,65. Nuorimman ryhmän 26–38 -vuotiaiden ryhmäkeskiarvo on 4,96. Keskiarvovertailun mukaan näyttää, että iän kasvaessa osallistuminen tiedon tuottamiseen lisääntyy. Erot ryhmien välillä eivät ole tilastollisesti merkitseviä ($X^2=0,849$, $df=2$, $p=0,654$).

Vaikka erot ryhmien välillä eivät ole merkitseviä, aineistossa on nähtävissä, että iän karttuessa osallistuminen tiedon tuottamiseen on aktiivisempaa. On todennäköistä, että iän takana on muita selittäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat osallistumiseen. Toisaalta voi olla, että vanhemmat ikäluokat ovat elämäkokemustensa myötä kiinnostuneempia yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja kokevat vaikuttamisen kuuluvan sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan nuorempia ikäluokkia enemmän.

Tarkastellaan muodostettua tietotyön tekemistä käsittelevää summamuuttujaa työkokemuksen mukaan. Keskiarvovertailua varten on tehty kolmiluokkainen selittävä muuttuja vastaajien työkokemuksesta sosiaalityöstä. Ensimmäisessä luokassa ovat 0–5 vuotta työkokemusta omaavat työntekijät (n=14), toisessa luokassa 5,5–18 vuotta työskennelleet työntekijät (n=9) ja kolmannessa luokassa (n=11) yli 18 vuoden työkokemuksen omaavat työntekijät. Työkokemus on kyselyssä ilmoitettu puolen vuoden tarkkuudella. Kun tarkastellaan ryhmäkohtaisia keskiarvoja, huomataan, että erot ryhmien välillä ovat lähinnä marginaalisia, joskin yli 18 vuotta sosiaalityötä tehneiden arvo on muita luokkia suurempi. Kokeneimman luokan keskiarvo on kahden desimaalin tarkkuudella 4,69 ja kokemattomimman 4,63. Kolmannen luokan keskiarvo on 4,60. Erot ryhmien välillä eivät ole tilastollisesti merkitseviä ($X^2=0,425$, $df=2$, $p=0,809$) Keskiarvovertailun tuloksia voi tulkita niin, että työkokemuksella ei näyttäisi olevan yhteyttä tietotyöhön osallistumiseen.

Usein sosiaalityöntekijöiden vähäistä työskentelyä rakenteellisella otteella perustellaan käytettävissä olevien resurssien puutteella. Yksittäisistä resurssimuuttujista on muodostettu summamuuttuja, joka kuvaa vastaajien kokemusta käytettävissä olevista resursseista Summamuttuja on muodostettu neljästä yksittäisestä muuttujasta tai väittämästä, jotka ovat seuraavat: ”kiireen vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin”, ”taloudellisten voimavarojen niukkuus haittaa työskentelyäni”, ”tehokkuusvaatimusten vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin” ja ”kunnan poliittisten päätöksentekijöiden toiminnan vuoksi en voi

tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin”. Väittämiin oli jälleen viisi vastausvaihtoehtoa: ”täysin samaa mieltä”, ”jokseenkin samaa mieltä”, ”jokseenkin eri mieltä”, ”täysin eri mieltä” ja ”en osaa sanoa”. Muodostettu summamuuttuja on vielä luokiteltu kolmeen luokkaan. Cronbachin alfa saa summamuuttujan osalta arvon 0,766, joten summamuuttujan hyödyntäminen on perusteltua.

Keskiarvovertailu antaa tukea olettamukselle, että resursseilla on merkitystä rakenteellisen työskentelyn toteuttamiseen, ainakin tiedon tuottamisen osalta (taulukko 12). Mitä puutteellisemmaksi työntekijä kokee resurssit, sitä harvemmin hän osallistuu tiedon tuottamiseen. Ryhmän ”puutteelliset resurssit ” ryhmäkeskiarvo on noin 4,73, ryhmän ”jokseenkin puutteelliset resurssit” keskiarvo on noin 4,69 ja ryhmän ”ei-puutteelliset resurssit 4,40. Erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 12 Työntekijöiden osallistuminen tiedon tuottamiseen käytettävissä olevien resurssien mukaan

Käytettävissä olevat resurssit	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Puutteelliset resurssit	4,7273	11	,80634
Jokseenkin puutteelliset resurssit	4,6857	7	,75593
Ei-puutteelliset resurssit	4,4000	12	1,40130
Yhteensä	4,5867	30	1,05430

Test Statistics^a

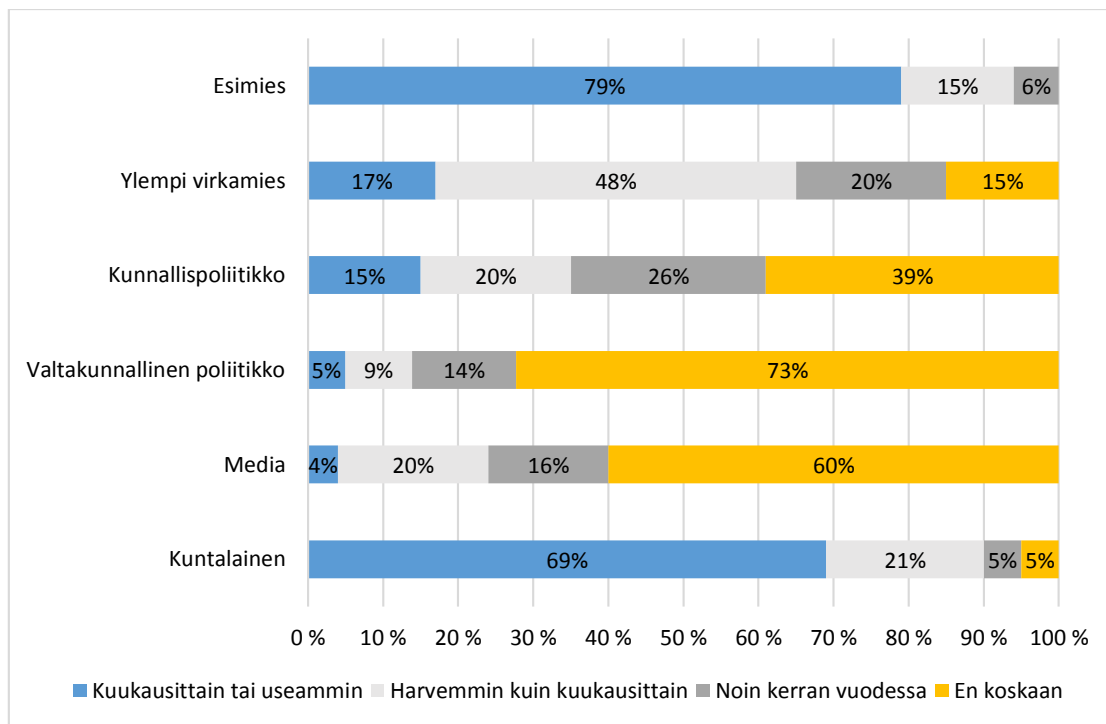
	Tiedon tuottaminen
Chi-Square	,220
df	2
Asymp. Sig.	,896

a. Kruskal Wallis Test

5.3.2 Tiedon välittäminen

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan tuotetun tiedon välittämistä (kuvio 11a ja 11b). Vastaajista (n=42) noin 70 prosenttia oli välittänyt tietoa kuntalaiselle yleisistä hyvinvointi- tai pahoinvointikysymyksistä ja palvelutarpeista kuukausittain tai useammin. Lisäksi viidesosa oli välittänyt tietoa harvemmin kuin kuukausittain. Vastaajista (n=47) neljä viidesosaa oli puolestaan välittänyt tietoa esimiehelleen kuukausittain tai useammin ja 15 prosenttia harvemmin

kuin kuukausittain. Muille kunnan ylemmille virkamiehille tietoa välitettiin niin, että hieman alle viidesosa välitti tietoa kuukausittain tai useammin, noin puolet harvemmin kuin kuukausittain, viidesosa noin kerran vuodessa ja 15 prosenttia ei välittänyt tietoa koskaan. Kunnalliselle poliittiselle päätöksentekijälle tietoa välitti 15 prosenttia kuukausittain tai useammin, viidesosa harvemmin kuin kuukausittain, neljäsosa noin kerran vuodessa ja noin 40 prosenttia ei välittänyt koskaan. Valtakunnalliselle poliittiselle päätöksentekijälle ja medialle tietoa välitettiin selvästi harvemmin ja vain harvojen toimesta. Vastaajista yli 70 prosenttia ei ollut välittänyt koskaan tietoa valtakunnan tason poliittiselle päätöksentekijälle. Median kohdalla ”ei koskaan” vastanneiden osuus oli 60 prosenttia.



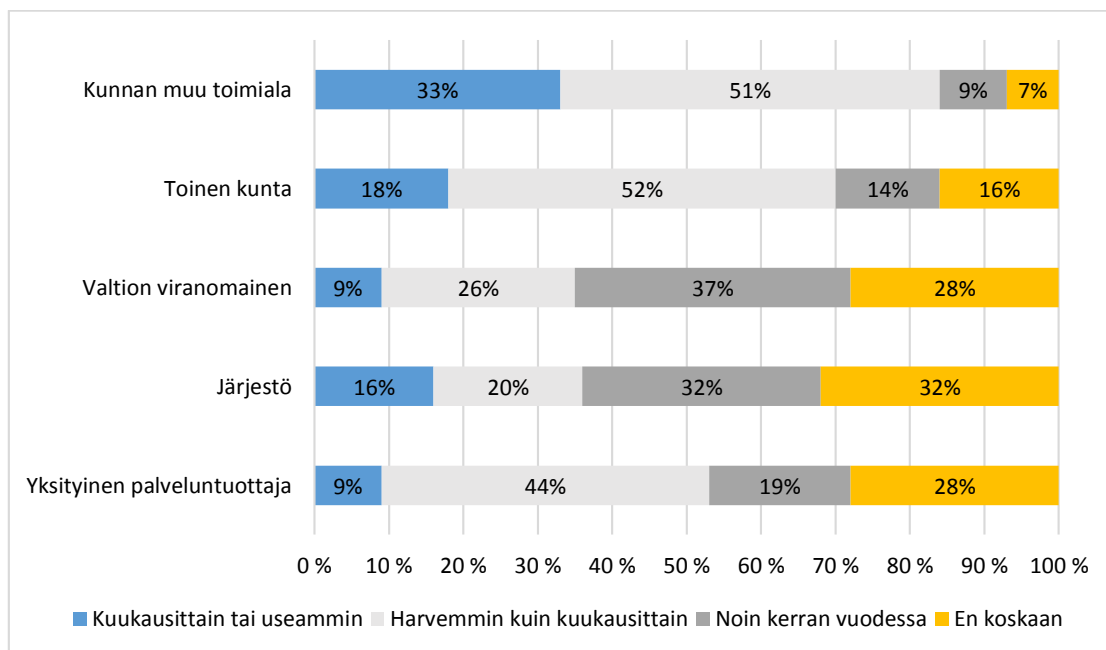
Kuvio 11a Tiedon välittäminen hyvinvointikysymyksistä (%)

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) mainitaan, että rakenteelliseen sosiaalityöhön sisältyy sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palvelutuottajien ja järjestöjen kanssa. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa juuri yleisistä elinolosuhteista ja hyvinvointikysymyksistä tuotetun tiedon välittämistä yli kunnan omien sektorirajojen sekä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoille. Vastaajista (n=45) kolmasosa oli välittänyt tietoa kuukausittain tai useammin kunnan muun toimialan viranomaiselle tai työntekijälle (kuvio 11b). Lisäksi noin puolet oli välittänyt tietoa harvemmin kuin kuukausittain. Järjestöjen kohdalla vastaukset jakautuivat seuraavasti (n=44): noin 15 prosenttia oli välittänyt tietoa kuukausittain tai useammin, viidesosa harvemmin kuin kuu-

kausittain, kolmasosa noin kerran vuodessa ja kolmasosa ei ollut koskaan välittänyt tietoa järjestöille. Yksityisille palveluntuottajille vastaajista (n=43) noin kymmenesosa oli välittänyt tietoa kuukausittain tai useammin, yli 40 prosenttia harvemmin kuin kuukausittain, viidesosa noin kerran vuodessa ja hieman yli neljäsosa vastaajista ei ollut välittänyt tietoa koskaan.

Vastaajilta tiedusteltiin lisäksi, miten usein he ovat välittäneet tietoa muun kuin oman kunnan viranomaiselle/työntekijälle ja vastaavasti valtion viranomaiselle. Muun kunnan viranomaiselle vastaajat (n=44) olivat välittäneet tietoa siten, että hieman alle viidesosa oli välittänyt tietoa hyvinvointikysymyksistä ja palvelutarpeista kuukausittain tai useammin, noin puolet harvemmin kuin kuukausittain. Valtion viranomaisten kohdalla vastaavat jakaumat (n=43) olivat noin kymmenesosa kuukausittain tai useammin, neljäsosa harvemmin kuin kuukausittain, hieman alle 40 prosenttia noin kerran vuodessa ja yli neljäsosa ei ollut koskaan välittänyt tietoa kuntalaisten hyvinvointikysymyksistä ja/tai palvelutarpeista.

Vastausten perusteella voidaan sanoa, että vastaajat välittävät tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista, sosiaalisista ongelmista ja/tai palvelutarpeista luonnollisesti suoraan esimiehilleen. Tietoa välitetään suunnilleen yhtä usein suoraan kuntalaisille ja/tai asiakkaille. Myös kunnan muiden toimialojen viranomaisille ja työntekijöille välitetään tietoa suhteellisen usein. Toisessa ääripäässä ovat vähemmän yllättävästi valtakunnalliset poliittiset päätöksentekijät ja median edustajat, joille tietoa välitetään harvoin.



Kuvio 11b Tiedon välittäminen hyvinvointikysymyksistä (%)

Tyypillisesti esimiehet ovat toimineet asiakastyössä kertyvän tiedon kokoajana ja eteenpäin välittäjänä. Tämä on myös nähtävissä kerätystä aineistosta, kun organisaatioasemaa verrataan muodostettuun tiedon välittämistä mittaavaan summamuuttujaan. Summamuuttuja on muodostettu seitsemästä edellä käsitellystä yksittäisestä muuttujasta, jotka käsittelivät tiedon välittämistä ylemmille virkamiehille, kunnan muiden toimialojen ja valtion viranomaisille, kunnallisille ja valtakunnallisille poliittisille päätöksentekijöille sekä järjestöjen ja median edustajille. Summamuuttujan Cronbachin alfan arvo on näillä seitsemällä muuttujalla 0,875, joten muodostettu mittari vaikuttaa yhtenäiseltä ja luotettavalta. Kun verrataan muodostettua tiedon välittämistä mittaavaa summamuuttujaa aikaisemmin käytettyyn työntekijän organisaatioasemaa kuvaavan muuttujan kahdessa luokassa (taulukko 13), huomataan odotetusti, että esimiehet välittävät tietoa huomattavasti useammin kuin työntekijäasemassa olevat. Joidenkin puuttuvien ja ”en osaa sanoa” -vastausten vuoksi muodostetussa summamuuttujassa oli yhteensä 39 havaintoyksikköä, joten tyhjät ja ”en osaa sanoa” -vastaukset merkittiin nolllaksi. Keskiarvovertailussa esimiehet saavat arvon noin 3,43 ja työntekijät 4,52. Mann-Whitneyn U -testin mukaan ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä, joten nolllahypoteesi hylätään.

Taulukko 13 Tiedon välittäminen organisaatioaseman mukaan

Asema organisaatiossa	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Työntekijä	4,5198	36	1,09925
Esimies	3,4286	11	,89671
Yhteensä	4,2644	47	1,14556

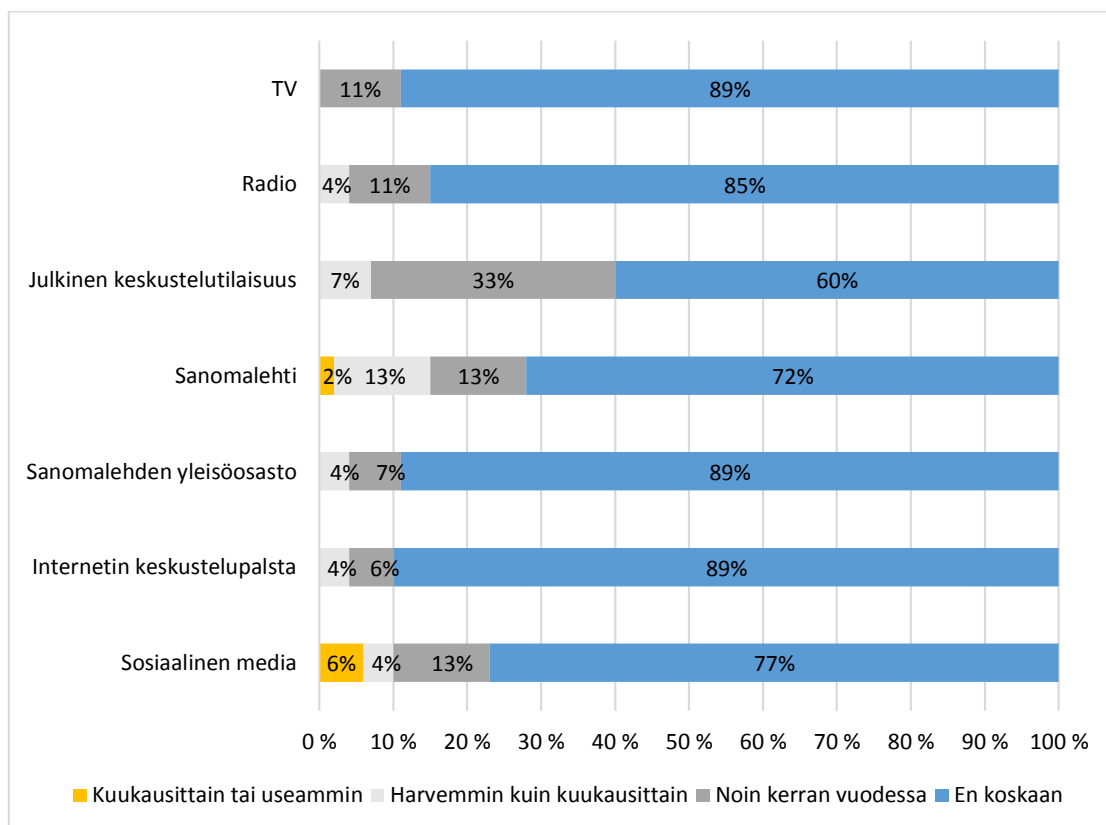
Test Statistics

	Tiedon välittäminen
Mann-Whitney U	75,500
Asymp. Sig. (2-tailed)	,002
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,001**

**p<0.01

5.3.3 Osallistuminen julkiseen keskusteluun

Viralliseen järjestelmään sidotun sosiaalisen tiedon tuottamisen ja välittämisen lisäksi sosiaalityöntekijät voivat pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon julkisen keskustelun kautta. Vastaajilta tiedusteltiin miten usein he osallistuvat sosiaalityön asiakkaiden, kuntalaisten ja/tai kansalaisten oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun (kuvio 12). Vastaajat eivät juurikaan osallistuneet ihmisten sosiaalisia oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun. ”En koskaan” vastanneiden osuus oli kaikissa välineissä enemmän kuin 70 prosenttia, lukuun ottamatta julkista keskustelutilaisuutta (n=45), jossa ”en koskaan” vastanneiden osuus oli 60 prosenttia. Julkista keskustelutilaisuutta, sanomalehteä (n=46) ja sosiaalista mediaa (n=47) hyödynnettiin välineenä useimmiten, televisiota (n=47), sanomalehden yleisöosastoa (n=45) ja internetin keskustelupalstaa (n=47) vähiten.



Kuvio 12 Osallistuminen oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun (%)

Kun tarkastellaan osallistumista ihmisten oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun organisaatioaseman mukaan, huomataan jälleen, että esimiehet osallistuvat muuta henkilöstöä useammin julkiseen keskusteluun. Vertailua varten on muodostettu kuvion 12 välineistä keskiar-

vosummamuuttuja, joka kuvaa osallistumista oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun. Cronbachin alfan arvo summamuuttujan osalta on 0,789, joten summamuuttujaa voidaan hyödyntää vertailussa. Keskiarvovertailussa esimiehet saavat arvon 6,20 ja työntekijät 6,80. Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä, joten voidaan tehdä johtopäätös, että organisaatioasema vaikuttaa julkiseen keskusteluun osallistumiseen.

Taulukko 14 Osallistuminen julkiseen keskusteluun organisaatioaseman mukaan

Asema organisaatiossa	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Työntekijä	6,7959	35	,41474
Esimies	6,2000	10	,67746
Yhteensä	6,6635	45	,53812

Test Statistics

	Julkiseen keskusteluun osallistuminen
Mann-Whitney U	62,500
Asymp. Sig. (2-tailed)	,001
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	,001**

**p<0.01

Tarkastellaan muodostettua summamuuttujaa vielä joidenkin muiden muuttujien luokissa. Otetaan tarkastelun kohteeksi työntekijäasemassa olevat eli pääasiallisesti asiakastyötä tekevät vastaajat. Kun tarkastellaan julkiseen keskusteluun osallistumista aikaisemmin muodostetun resurssien puutetta kuvaavan summamuuttujan kolmessa luokassa, huomataan, että useimmiten julkiseen keskusteluun osallistuvat ne työntekijät, jotka kokevat vähiten resurssien puutetta. Vähiten resurssien puutetta kokevat työntekijät saavat keskiarvoksi kahden desimaalin tarkkuudella 6,60 (n=12) ja eniten puutetta kokevat vastaavasti 6,89 (n=11). Kolmannen ryhmän eli kahden edellä mainitun väliin puutteen kokemuksessa asemoituvan keskiarvo on 6,90 (n=7). Erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä ($X^2=0,283$, $df=2$, $p=0,868$), joten erot ryhmien välillä kuvaavat vain eroja aineistossa.

Kun tarkastellaan työntekijäasemassa olevien vastaajien osallistumista julkiseen keskusteluun työkokemuksen mukaan (n=35), näyttää siltä, että mitä enemmän työntekijällä on kokemusta sosiaalityöstä, sitä useammin hän osallistuu julkiseen keskusteluun. Vertailussa on käytetty riippumattomana muuttujana kolme luokkaista työkokemusta mittaavaa muuttujaa. Useimmin osallistuvat yli 18 vuotta työkokemusta sosiaalityöstä omaavat vastaajat keskiarvon ollessa

kahden desimaalin tarkkuudella 6,63. Vastaavasti suurimman keskiarvon 6,90 saavat 0-5 vuotta työkokemusta omaavat vastaajat. Ryhmien väliin jää 5,5–18 vuotta työskennelleet vastaajat keskiarvon ollessa 6,86. Eroista ryhmien välillä ei kuitenkaan voi tehdä pidemmälle vietyjä johtopäätöksiä, koska erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä ($X^2=1,619$, $df=2$, $p=0,445$). Tilanne on sama kun julkiseen keskusteluun osallistumista kuvaavaa summamuuttujaa verrataan aikaisemmin käytettyyn kolmeluokkaiseen ikämuuttujaan ($n=33$). Useimmin osallistuvat iäkkäimmät 55–63 -vuotiaat työntekijät, joiden ryhmäkeskiarvo on kahden desimaalin tarkkuudessa 6,56. Vastaavasti vähiten osallistuvat 26–38 -vuotiaat työntekijät ryhmäkeskiarvolla 6,90. Ryhmien väliin jäävät 39–54 -vuotiaat työntekijät, joiden ryhmäkeskiarvo on 6,89. Erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä ($X^2=0,969$, $df=2$, $p=0,616$)

Kuten tiedon tuottamisen ja sen välittämisen kohdalla, myös julkisen keskusteluun osallistumista määrittää työntekijän asema organisaatiossa. Esimiehet osallistuvat julkiseen keskusteluun työntekijäasemassa olevia työntekijöitä huomattavasti useammin. Ero näiden kahden ryhmän välillä on myös tilastollisesti merkitsevä. Jakaumia tarkasteltaessa huomataan myös, että iäkkäin vastaajaryhmä osallistuu nuorinta vastaajaryhmää useammin ihmisten oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun. Sama tilanne on työkokemuksen kohdalla. Kokeneemmat vastaajat osallistuvat useammin julkiseen keskusteluun kuin kokemattomimmat vastaajat. Lisäksi havainnot aineistosta tukevat teoriasta nostettua oletusta; vähiten työresursseja omaavat vastaajat osallistuvat harvemmin kansalaisten oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun kuin eniten resursseja omaavat. Erot ryhmien välillä resurssien, työkokemuksen ja iän suhteen eivät ole merkitseviä, joten ne kuvaavat ainoastaan eroja aineistossa.

5.3.4 Huono-osaisten mobilisoiminen

Viralliseen järjestelmään sidotun sosiaalisia oloja koskevan tiedon tuottamisen ja välittämisen sekä julkiseen keskusteluun osallistumisen lisäksi rakenteelliseen sosiaalityöhön on usein liitetty huono-osaisten kansalaisten mobilisoiminen. Mobilisoimisen tavoitteena on, että ihmiset voisivat ajaa omia etujaan sekä parantaa ja ylläpitää elinolosuhteitaan vaikuttamalla heitä koskevaan päätöksentekoon. (Raunio 2009a, 80–81.) Usein päätöksentekoon vaikuttaminen edellyttää samalla tavalla ajattelevien tai samassa elämäntilanteessa olevien kansalaisten yhteen kokoamista sekä erilaisten yhteenliittymien muodostamista. Hick ja Murray (2009, 93–

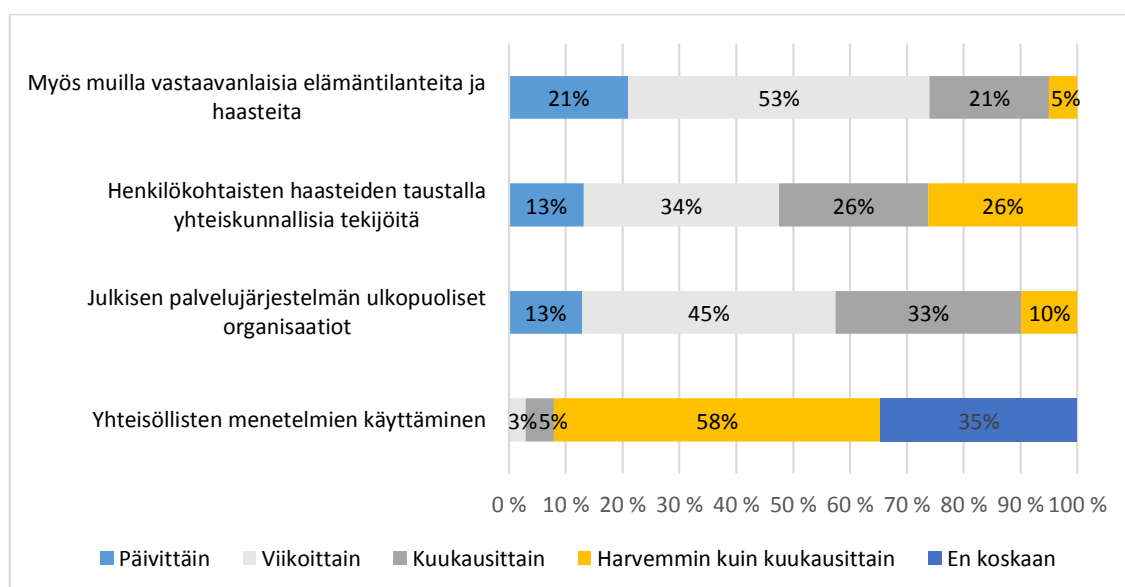
96) kutsuvat tätä rakenteellisen sosiaalityön osa-aluetta kollektivoinniksi tai kollektiivisen tietoisuuden luomiseksi. Kollektivointi edellyttää usein, että sosiaalityöntekijä osoittaa asiakkaalle hänen kohtaamiensa haasteiden kollektiivisen luonteen ja yhteiskunnalliset taustatekijät.

Huono-osaisten mobilisoimiseen tai kollektivointiin liittyvien kysymyksiin vastasivat vain sosiaalityön asiakastyötä työtehtävänänsä pääsääntöisesti tekevät vastaajat, joita oli yhteensä 41 (Kuvio 13). Pääasiallisesti ruohonjuuritason asiakastyötä tekevistä vastaajista (n=38) noin viidesosa ilmoitti tiedottavansa päivittäin asiakkaita siitä, että myös muilla ihmisillä on vastaavanlaisia elämäntilanteita ja kokevat samanlaisia haasteita elämässään. Lisäksi hieman yli puolet ilmoitti tiedottavansa asiakkaita viikoittain ja viidesosa kuukausittain. Vastaajista (n=38) noin kymmenesosa ilmoitti tiedottavansa asiakkaita päivittäin, kolmasosa viikoittain, neljäsosa kuukausittain ja hieman alle viidesosa harvemmin kuin kuukausittain, että asiakkaiden kohtaamien haasteiden taustalla on yhteiskunnallisia tekijöitä. Yhteiskunnallisten tekijöiden olemassaololla viestitään asiakkaille, että heidän kohtaamansa haasteet eivät ole vain ja ainoastaan ihmisten itse aiheuttamia. Lisäksi (n=40) noin kymmenesosa vastanneista tiedotti asiakkaita päivittäin, noin puolet viikoittain, kolmasosa kuukausittain ja alle kymmenesosa harvemmin kuin kuukausittain olemassa olevista julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista järjestöistä, yhdistyksistä ja vertaistukiryhmistä.

Vastausten jakautumisesta voidaan päätellä, että sosiaalityön asiakastyötä pääsääntöisesti tekevät vastaajat tekevät suhteellisen usein kollektivoinniksi luokiteltavaa työtä. Yhteensä kaksi kolmasosaa vastaajista tiedotti asiakkaita vähintään viikoittain siitä, että myös muut ihmiset jakavat samanlaisia elämäntilanteita ja haasteita. Vastaajat myös viestittivät asiakkaille heidän kohtaamisensa haasteiden taustalla olevista yhteiskunnallisista tekijöistä, koska hieman alle puolet ilmoitti tekevänsä näin vähintään viikoittain. On kuitenkin luultavaa, että vastaajat eivät läheskään aina pyri luomaan asiakkaille niin sanottua kollektiivista tietoisuutta tavoitteena asiakkaiden mobilisoiminen vaikuttamaan itseään koskevaan päätöksentekoon. Usein on varmasti kyse asiakkaan olotilan lievittämisestä osoittamalla, että asiakkaat eivät ole yksin kohtaamisensa haasteidensa kanssa. Tästä huolimatta kollektiivisen tietoisuuden luominen on ihmisten mobilisoimisen lähtökohta ja mahdollistaa kollektiivisen päätöksentekoon vaikuttamisen. Toisaalta esimerkiksi Mullaly (2007, 288) muistuttaa, että rakenteellisessa sosiaalityössä on kyse sekä yksilöiden ja ryhmien kokemien haasteiden välittömästä lievittämisestä sekä rakenteiden muuttamispyrkimyksestä.

Vastaajat myös tiedottavat asiakkaita suhteellisen usein erilaisista järjestöistä ja kolmannen sektorin toimijoista, sillä yhteensä hieman alle 60 prosenttia tiedotti asiakkaita näistä vähintään viikoittain. Järjestöjen yhteisöllisen toiminnan kautta ihmiset pystyvät hyödyntämään yhteisöissä olevaa voimaa ja vaikuttamaan paremmin heitä koskevaan päätöksentekoon. Todennäköisesti järjestöistä tiedottamisen taustalla ei ole useinkaan ajatus asiakkaiden mobiilisoimisesta vaan on luultavaa, että vastaajat tiedottavat asiakkaita siksi, että järjestöjen yhteisöissä asiakkaat saavat käyttöönsä yhteisöjen mahdollistaman sosiaalisen tuen. Myös tässä tapauksessa sosiaalityöntekijät kuitenkin mahdollistavat ihmisten yhteen kokoontumisen kautta tapahtuvat päätöksentekoon vaikuttamisen.

Vastaajat eivät käytä yhteisöllisiä työmenetelmiä kovinkaan aktiivisesti. Vastaajista (n=40) noin kolmasosa ilmoitti käyttävänsä yhteisöllisiä menetelmiä, kuten vertaistukiryhmiä, harvemmin kuin kuukausittain, kymmenesosa joitakin kertoja vuodessa ja noin viidesosa kerran vuodessa tai harvemmin. Lisäksi noin kolmasosa vastaajista ilmoitti, ettei käytä työssään koskaan yhteisöllisiä työmenetelmiä. Yhteisöllisten työmenetelmien käyttämisen kohdalla on samalla tapaa huomioitava, että menetelmien käyttämisen taustalla on todennäköisesti vain harvoin rakenteellisia tavoitteita. Joka tapauksessa samalla tapaa ajattelevia ihmisiä yhteen kokoamalla luodaan alustaa rakenteelliselle vaikuttamiselle.



Kuvio 13 Kollektivointi ja yhteisöllisten työmenetelmien käyttö (%)

Tarkastellaan vielä kollektivointiaktiivisuutta joidenkin taustamuuttujien suhteen. Tätä varten on jälleen muodostettu keskiarvosummamuuttuja, joka kuvaa vastaajien kollektivointiaktiivisuutta. Summamuuttuja on muodostettu kolmesta edellä käsitellystä muuttujasta, jotka mittaavat tiedottamista asiakkaiden kohtaamien haasteiden kollektiivisesta luonteesta, yhteiskunnallisista taustatekijöistä ja julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista järjestöistä ja yhdistyksistä. Tällä kertaa muodostetun summamuuttujan Cronbachin alfan arvo (0,638) jää suhteellisen alhaiseksi. Joidenkin arvioiden mukaan alfan arvon tulee olla vähintään 0,6 ja mielellään yli 0,7, joten muodostetun summamuuttujan käyttäminen on juuri ja juuri perusteltua (Alkula ym. 2002, 99).

Työkokemuksella nykyisestä tehtävästä näyttäisi olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys kollektivointiaktiivisuuteen (taulukko 15). Kun riippuvana muuttujana on muodostettu summamuuttuja ja riippumattomana muuttujana kolmeluokkainen työkokemusta nykyisestä tehtävästä mittaava muuttuja, huomataan, että kaikkein aktiivisemmin kollektiivista tietoisuutta luovat 1,5–4,5 vuotta työskennelleet työntekijät ja vähiten aktiivisemmin 0–1 vuotta työskennelleet asiakastyötä tekevät työntekijät. Näiden kahden ryhmän väliin jäävät yli 4,5 vuotta työkokemusta omaavat. Erot ryhmien välillä ovat tilastollisesti melkein merkitseviä. Ryhmien parittaisen vertailun mukaan ero on melkein merkitsevä 0–1 vuotta työskennelleiden ja 1,5–4,5 vuotta työskennelleiden ryhmien välillä ($p=0,017$). Eroa näiden kahden ryhmän välillä voisi selittää muun muassa sillä, että vähän aikaa tehtävässä työskennellyt ei välttämättä tunne alueella toimivia järjestöjä tai ei vähäisen työkokemuksen vuoksi ole saanut riittävästi näyttöä asiakkaiden haasteiden ja yhteiskunnallisten tekijöiden yhteyksistä. Samalla logiikalla voisi ajatella, että vain vähän työkokemusta tehtävästään omaavalla työntekijällä ei ole välttämättä työkokemusta useista samassa elämäntilanteessa tai haasteita kohdanneista ihmisistä. On kuitenkin yllättävää, että kaikkein kokenein ryhmä on suhteellisen kaukana aktiivisuudessa kun sitä verrataan 1,5–4,5 vuotta työskennelleeseen ryhmään. Ero näiden ryhmien välillä ei kuitenkaan ole merkitsevä.

Taulukko 15 Kollektivointiaktiivisuus työkokemuksen mukaan

Työkokemus nykyisestä tehtävästä	Keskiarvo	N	Keskihajonta
0- 1 vuotta	2,7111	15	,73319
1,5 - 4,5 vuotta	1,9167	12	,51493
yli 4,5 vuotta	2,4667	10	,81952
Yhteensä	2,3874	37	,75977

Test Statistics^a

	Kollektivointi summamuuuttuja
Chi-Square	7,975
df	2
Asymp. Sig.	,019*

a. Kruskal Wallis Test

*p<0.05

Kun kollektivointiaktiivisuutta verrataan aikaisemmin käytetyn kolmeluokkaiseen resurssimuuttujan luokissa (taulukko 16), huomataan, että kollektivointiaktiivisuudella ja kokemuksella käytettävissä olevista resursseista on tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys. Yllättävää on, että puutteellisemmiksi resurssit kokeneet työntekijät tekevät selvästi useimmin kollektivoinniksi luokiteltavaa työtä. Keskiarvovertailussa puutteellisiksi resurssit kokeneet työntekijät saavat keskiarvoksi kahdella desimaalilla ilmaistuna arvon 1,89, ei-puutteellisiksi kokeneet arvon 2,58 ja jokseenkin puutteellisiksi resurssit kokeneet arvon 2,62. Parittainen vertailu osoittaa, että ero on melkein merkitsevä ($p=0,048$) puutteellisiksi resurssit kokevien ja ei-puutteellisiksi kokevien ryhmien välillä. Eroa voisi selittää muun muassa sillä, että puutteellisten resurssien, kuten kiireen, vuoksi työntekijä joutuu tekemään valintaa asiakkaiden välillä ja ohjaa parhaassa asemassa olevat asiakkaat eteenpäin järjestöjen palvelujen piiriin tai rohkaisee asiakasta kertomalla, että hän ei ole yksin ongelmansa kanssa, jotta asiakas lähtisi itse aktiivisesti tavoittelemaan muutosta tilanteeseensa.

Taulukko 16 Kollektivointiaktiivisuus käytettävissä olevien resurssien mukaan

Käytettävissä olevat resurssit	Keskiarvo	N	Keskihajonta
Puutteelliset resurssit	1,8889	12	,65649
Jokseenkin puutteelliset resurssit	2,6190	7	,70523
Ei-puutteelliset resurssit	2,5758	11	,53936
Yhteensä	2,3111	30	,69994

Test Statistics^a

	Kollektivointi summamuuttuja
Chi-Square	7,403
df	2
Asymp. Sig.	,025*

a. Kruskal Wallis Test

*p<0.05

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten Satakunnan julkisten sosiaalipalvelujen palveluksessa olevat sosiaalityöntekijät asennoituvat rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityössä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, toteuttavatko sosiaalityöntekijät itse rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita omassa työssään. Tutkimuksessa oltiin myös kiinnostuneita rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen vaikuttavista tekijöistä. Rakenteellisen sosiaalityön sisältöjen määrittelyssä hyödynnettiin kolmea erilaista suomalaista jäsenystä. Näistä kapein jäsenyys oli sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 §:n määritelmä, jossa rakenteellinen sosiaalityö nähdään pääasiallisesti tiedon tuottamisena sosiaalisista hyvinvointikysymyksistä sekä hyvinvointipalvelujen kehittämistarpeista. Tuotettua tietoa hyödynnetään sekä kunnan sosiaalipalvelujen kehittämisessä että osana muiden toimialojen suunnittelua, unohtamatta yhteistyötä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Kyösti Raunio (2009a, 77–81) puolestaan muistuttaa rakenteellisen sosiaalityön olevan yhteiskunnallista vaikuttamistyötä, jossa keinoina nähdään sosiaalihuoltolain (1301/2014) määrittämän tiedon tuottamisen ja välittämisen lisäksi julkiseen keskusteluun osallistuminen ja

huono-osaisten ihmisten tai ihmisryhmien mobilisoiminen itseään koskevaan päätöksentekoon vaikuttamiseen. Määritelmässä rakenteellinen sosiaalityö ei rajoitu pelkästään sosiaalisen tiedon tuottamiseen, vaan rakenteellisella sosiaalityöllä nähdään olevan myös muita tehtäväalueita.

Kolmesta tutkimuksessa hyödynnetystä rakenteellisen sosiaalityön sisältöjen määrittelystä selvästi laaja-alaisin on Anneli Pohjolan (2011, 215–220) jäsenys, jossa hän määrittelee rakenteellisen sosiaalityön toimintafunktiot neljään alueeseen: tieto-, strategia-, inkluusio- sekä oikeudenmukaisuustyöhön. Tieto- ja strategiatyö ovat hyvin yhtenäisiä sosiaalihuoltolain (1301/2014) määritelmän kanssa. Tietotyö voidaan ymmärtää tiedon tuottamisena sosiaalisista hyvinvointi- ja pahoinvointikysymyksistä sekä palvelutarpeista. Strategiatyössä puolestaan hyödynnetään tuotettua tietoa sosiaali- ja hyvinvointipalvelujen kehittämisessä. Inkluusiotyö taas liittyy ihmisten yhtenäisyyden ja osallisuuden edistämiseen hyvinvoinnin rakenteita kehitettäessä ja oikeudenmukaisuustyö arvokeskustelun ja yhteiskunnallisen moraalin vahvistamiseen hyvinvointityössä ja yhteiskuntapolitiikassa.

Sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä asennoituivat vastausten jakaantumisen perusteella hyvin myönteisesti rakenteellisen sosiaalityön osa-alueiden toteuttamiseen. Osa-alueet nimettiin Pohjolan (2011, 215–220) määrittämien toimintafunktioiden mukaan. Tietotyöhön liittyen vastaajilta tiedusteltiin heidän asennoitumistaan tiedon tuottamiseen kunnassa ilmenevistä sosiaalisista elinolosuhteista ja ongelmista, kuntalaisten palvelutarpeista ja sosiaalipalvelujen vaikuttavuudesta. Asennoituminen oli kaikkein myönteisintä palvelutarpeiden kohdalla, jossa kolme neljäsosaa oli täysin samaa mieltä ja loput jokseenkin samaa mieltä siitä, että sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kuntalaisten palvelutarpeista kunnallisen päätöksenteon tueksi. Myös sosiaalisten elinolosuhteiden ja ongelmien sekä sosiaalipalvelujen vaikuttavuuden kohdalla ”täysin samaa mieltä” vastanneita oli jokaisessa kohdassa yli puolet ja myönteisesti asennoituneita, eli ”täysin samaa mieltä” tai ”jokseenkin samaa mieltä” vastanneita, yli 90 prosenttia.

Asennoituminen strategiatyöhön (emt.) oli suunnilleen yhtä myönteistä kuin tietotyöhön. Vastaajien mukaan sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa siitä, miten kuntalaisten hyvinvointia ja elinolosuhteita voitaisiin edistää. Heidän mukaansa sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua palvelurakenteen kehittämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä olivat varsin yksimielisiä siitä, että kunnallisten sosiaalipalveluiden

kehittämisessä tulee hyödyntää sosiaalityöntekijöiden asiakastyössä muodostamaa kokemustietoa, sillä ”täysin samaa mieltä” vastanneita oli 65 prosenttia ja myönteisesti asennoituneita täydet 100 prosenttia. Hyvinvoinnin edistämiseen ja elinolosuhteisiin liittyvän tiedon tuotannon kohdalla ”täysin samaa mieltä” vastanneita oli puolet ja myönteisesti suhtautuneita yhteensä 93 prosenttia. Sen, tulisiko palvelurakennetta kehittää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, oli ”täysin samaa mieltä” -vastanneita hieman vähemmän, 44 prosenttia. Myönteisesti asennoituneita oli kuitenkin yhteensä 96 prosenttia.

Asennoitumista Pohjolan (emt.) määrittämään inkluusiotyöhön mitattiin kyselyssä kahdella muuttujalla, jotka liittyivät asiakkaiden osallisuuteen sosiaalipalveluiden kehittämisessä ja yhteisöllisten työmenetelmien käytön lisäämiseen. Edellisen kohdalla vastaajista hieman alle 60 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja yhteensä 96 prosenttia asennoitui myönteisesti asiakkaiden osallisuuteen palveluiden kehittämisessä. Jälkimmäiseen, eli yhteisöllisten työmenetelmien hyödyntämiseen sosiaalityössä, vastaajat asennoituivat edelleen myönteisesti, mutta ”täysin samaa mieltä” vastanneiden osuus oli ”vain” 30 prosenttia. Kuitenkin myönteisesti suhtautuneita oli yhteensä yli 75 prosenttia. Oikeudenmukaisuustyöhön liittyen vastaajilta tiedusteltiin asennoitumista asiakkaiden hyvinvointia ja sosiaalisia oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun osallistumiseen. Molempien kohdalla ”täysin samaa mieltä” vastanneita oli hieman yli 30 prosenttia ja myönteisesti asennoituneita yhteensä yli 70 prosenttia.

Koska rakenteellisessa sosiaalityössä on kyse ennen kaikkea yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta (esim. Raunio 2009a, 79–81), vastaajilta tiedusteltiin tuleeko sosiaalityöntekijöiden pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Vastaajista 45 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja yhteensä 85 prosenttia asennoitui myönteisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen osana sosiaalityöntekijöiden työtä. Vastaajat olivat varsin yksimielisiä siitä, että sosiaalityön painopistettä tulee siirtää korjaavasta toiminnasta ennaltaehkäisevään työhön, johon rakenteellinen sosiaalityö usein yhdistetään (esim. Pohjola 2014; sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Vastaajista peräti 78 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja yhteensä 98 prosenttia asennoitui myönteisesti painopisteen siirtämiseen ennaltaehkäisevään työhön.

Asennoitumisessa rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen ei juuri ollut ryhmäkohtaisia eroja. Esimerkiksi esimies- ja työntekijäasemassa olevien työntekijöiden asennoituminen oli osaluokittaisen keskiarvovertailun mukaan suunnilleen yhtä myönteistä. Työskentelyalueen ja kuntakoon mukaan tarkasteltuna oli havaittavissa joitakin tilastollisesti melkein merkitseviä

eroja, kuten suhtautumisessa Pohjolan (2011, 216–217) määrittämään tietotyöhön, johon lastensuojelun työntekijät suhtautuivat yhdistettyä työtä tekeviä myönteisemmin. Vastaajan työskentelykunnan asukasluvuun suhteutettuna suuremmissa yli 30 000 asukkaan kunnissa suhtauduttiin pienempiä myönteisemmin rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen tietotyön, strategiatyön ja oikeudentyön osalta. Inklusiivisuuden kohdalla taas pienemmissä kunnissa suhtauduttiin isompia myönteisemmin. Erot ryhmien välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä suhtautumisessa strategiatyöhön ja yhteisöllisten menetelmien hyödyntämisen lisäämiseen.

Kuten aikaisemmin mainittiin, kyselyyn osallistuneet sosiaalityöntekijät ja heidän esimiehensä asennoituivat myönteisesti rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityössä. Asennoituminen oli myönteistä myös yhteisöllisten työmenetelmien lisäämisen ja julkiseen keskusteluun osallistumisen kohdalla, jotka ovat molemmat kuuluneet suomalaisen sosiaalityön marginaaliin. Sosiaalityöntekijät eivät tyypillisesti ole osallistuneet julkiseen keskusteluun ja heille on ollut ominaista eräänlainen vaikenemisen kulttuuri, joka on koskettanut julkisen keskustelun lisäksi esimerkiksi tiedon jakamista jopa oman työyhteisön sisällä (Mutka 1998, 128–127). Myös yhteisölliset työmenetelmät ovat olleet pitkään sosiaalityön marginaalissa jääden yksilökohtaisen työn varjoon (Roivainen 2008, 35–38). Toisaalta julkisessa keskustelussa on jo pitkään kaivattu yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä vastaukseksi yksilöllistymiskehityksen mukanaan tuomiin sosiaalisiin ongelmiin. Perheestä, suvusta ja naapurustosta on haettu ratkaisua esimerkiksi kasvavaan ”hoivavajeeseen” ja niiden on toivottu ennaltaehkäisevän sosiaalisia ongelmia. (Korkiamäki, Nylund, Raitakari & Roivainen 2008.) Tämän tutkimuksen havainnot myönteisestä asennoitumisesta rakenteelliseen sosiaalityöhön ja sen toteuttamiseen ovat yhteneväisiä aikaisemman tutkimuksen kanssa. Esimerkiksi Kemppainen, Koskinen, Pohjola ja Urponen (1998, 80–85) ovat tehneet samansuuntaisia havaintoja siitä, että sosiaalityöntekijät ovat pitäneet yhteiskunnallista vaikuttamista, ehkäisevää toimintaa ja rakenteellista työtä tärkeinä sosiaalityön alueina.

Sosiaalityöntekijöiden omaa työtä tarkasteltaessa tukeuduttiin Raunion (2009a, 77–81) jäsenyksen rakenteellisen sosiaalityön sisällöistä, joissa rakenteellisen sosiaalityön välineinä nähdään sosiaalisen tiedon tuottaminen ja välittäminen, julkiseen keskusteluun osallistuminen ja huono-osaisten mobilisoiminen. Osallistumista sosiaalisen tiedon tuottamiseen mitattiin kuudella muuttujalla, jotka liittyivät tiedon tuottamiseen kunnan yleisistä elinolosuhteista ja sosiaalisista ongelmista sekä kuntalaisten palvelutarpeista ja työpaikan kehittämistarpeista.

Lisäksi oltiin kiinnostuneita, osallistuvatko vastaajat yhdessä kuntalaisten kanssa tiedon tuottamiseen palvelutarpeista sosiaalipalvelujen kehittämiseksi. Kaikkein aktiivisimmin osallistuttiin kehittämissuositusten tuottamiseen työpaikalla, johon 45 prosenttia vastaajista osallistui kuukausittain tai useammin ja 30 prosenttia harvemmin kuin kuukausittain. Seuraavaksi aktiivisimmin osallistuttiin tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista ja sosiaalisista ongelmista, joihin noin 30 prosenttia vastaajista osallistui kuukausittain tai useammin ja 30 prosenttia harvemmin kuin kuukausittain. Kun tiedon tuottamiseen sosiaalipalvelujen kehittämistarpeista otetaan mukaan kuntalaiset tai asiakkaat, osallistumisaktiivisuus putoaa selvästi. Vastaajista alle 10 prosenttia osallistui kuukausittain tai useammin, noin 25 prosenttia harvemmin kuin kuukausittain ja samat 25 prosenttia noin kerran vuodessa tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista. Hieman yli 40 prosenttia ei ollut osallistunut koskaan tiedon tuottamiseen palvelutarpeista yhdessä asiakkaan kanssa. Vastausten jakautuminen oli hyvin samansuuntaista sosiaalipalvelujen kehittämisen osalta yhdessä kuntalaisen kanssa. Osallistumista tiedon tuottamiseen mitattiin myös tiedustelemalla vastaajien osallistumista kunnallisen hyvinvointikertomuksen, -suunnitelman, -strategian tai -ohjelman rakentamiseen. Vastaajista kolmasosa oli osallistunut kunnallisen hyvinvointikertomuksen ja puolet kunnallisen hyvinvointisuunnitelman rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana. Lisäksi vastaajista noin kolmasosa oli osallistunut jonkin hyvinvointistrategian tai -ohjelman rakentamiseen.

Pelkkä sosiaalisen tiedon tuottaminen ei itsessään riitä, vaan tuotettu tieto tulee välittää eteenpäin esimerkiksi yhteiskunnallisille päätöksentekijöille. Tietoa kuntalaisten yleisistä hyvinvointi- ja pahoinvointikysymyksistä välitettiin useimmiten omalle esimiehelle tai suoraan kuntalaisille, joille noin 70 prosenttia vastaajista välitti tietoa kuukausittain tai useammin. Esimiesten ja kuntalaisten lisäksi tietoa välitettiin melko usein kunnan muiden toimialojen viranomaisille ja työntekijöille, joille tietoa välitti kuukausittain tai useammin kolmasosa vastaajista. Tämän lisäksi noin puolet välitti tietoa kunnan yleisistä hyvinvointikysymyksistä harvemmin kuin kuukausittain. Selvästi esimiehiä, kuntalaisia ja muiden toimialojen työntekijöitä harvemmin tietoa välitettiin kunnallisille poliittisille päätöksentekijöille. Harvinaisinta tiedon välittäminen oli valtakunnantason poliittisille päätöksentekijöille ja median edustajille, joille tietoa välitettiin harvoin ja vain harvojen, pääasiassa esimiesten, toimesta.

Sosiaalityöntekijät osallistuivat harvoin sosiaalityön asiakkaiden ja laajemmin kuntalaisten ja kansalaisten oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun. ”En koskaan” vastanneiden osuus oli kaikissa välineissä yli 70 prosenttia, lukuun ottamatta julkista keskustelutilaisuutta, jossa

”en koskaan” vastanneiden osuus oli 60 prosenttia. Välineenä hyödynnettiin eniten juuri julkista keskustelutilaisuutta, sanomalehteä ja sosiaalista mediaa. Vähiten hyödynnettiin televisiota, sanomalehden yleisöosastoa ja internetin keskustelupalstaa. Virallisen järjestelmään sidotun tiedon tuottamisen ja julkiseen keskusteluun osallistumisen lisäksi sosiaalityöntekijät voivat aktivoida kuntalaisia vaikuttamaan heitä itseään koskevaan päätöksentekoon (Raunion 2009a, 77–81). Usein se edellyttää sosiaalityöntekijältä niin sanottua asiakkaan tietoisuuden herättämistä koettujen sosiaalisten haasteiden yhteiskunnallisista juurista ja ongelmien kollektiivisesta luonteesta. Kollektivoinniksi tai kollektiivisen tietoisuuden luomiseksi nimetty toiminta edellyttää sosiaalityöntekijältä yhteiskunnallista lukutaitoa sekä kykyä hahmottaa yksilöiden kokemien haasteiden taustalla vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä. (esim. Murray & Hick 2009, 93–96.) Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että asiakastyötä pääsääntöisesti tekevät sosiaalityöntekijät loivat kollektiivista tietoisuutta työssään. Valta-osa vastaajista, yli 70 prosenttia, tiedotti asiakkaitaan viikoittain tai useammin, että myös muut ihmiset ovat kohdanneet elämässään vastaavanlaisia haasteita ja ongelmia. Samalla tapaa sosiaalityöntekijät tiedottivat asiakkaita koettujen haasteiden yhteiskunnallisista syistä ja olemassa olevista julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista organisaatioista. Hieman alle puolet vastaajista tiedotti asiakkaita viikoittain tai useammin heidän kohtaamien haasteiden yhteiskunnallisista syistä ja melkein 60 prosenttia julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista järjestöistä, yhdistyksistä ja muista organisaatioista. On hyvin todennäköistä, että sosiaalityöntekijöiden tietoisena tavoitteena ei useinkaan ollut asiakkaiden mobilisoiminen vaikuttamaan itseään koskevaan päätöksentekoon, mutta tästä huolimatta he loivat kollektiivista tietoisuutta ja mahdollistivat asiakkaiden mobilisoitumisen. Sosiaalityöntekijät eivät itse käyttäneet yhteisöllisiä työmenetelmiä. Yksi kolmasosa vastaajista ilmoitti, ettei käytä koskaan yhteisöllisiä menetelmiä työssään ja noin 60 prosenttia ilmoitti käyttävänsä yhteisöllisiä menetelmiä harvemmin kuin kuukausittain.

Ylivoimaisesti keskeisin rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista määrittävä tekijä oli työntekijän asema organisaatiossa. Sosiaalisen tiedon tuottamisen ja sen välittämisen sekä julkiseen keskusteluun osallistumisen kohdalla esimiehet tekivät rakenteelliseksi sosiaalityöksi luokiteltavaa työtä selvästi työntekijöitä useammin. Erot esimies- ja työntekijäryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä tai merkitseviä. Lisäksi aineisto antoi viitteitä siitä, että työntekijän käytettävissä olevilla resursseilla (vrt. Pohjola 2011, 221–223) ja iällä on merkitystä sosiaalisen tiedon tuottamiseen osallistumiseen, kun tarkastelun kohteena olivat työntekijäasemassa olevat työntekijät. Keskiarvovertailun mukaan iän karttuessa osallistutaan aktiivi-

semmin sosiaalisen tiedon tuottamiseen. Myös kokemus käytettävissä olevista resursseista vaikutti positiivisesti tiedon tuotantoon osallistumiseen. Erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Julkiseen keskusteluun osallistumisen kohdalla työntekijän osallistumiseen vaikuttivat käytettävissä olevat resurssit, jolloin aktiivisemmin osallistui ne asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät, jotka kokivat vähiten resurssien puutetta. Sama tilanne oli iän ja työkokemuksen kohdalla, sillä aktiivisemmin osallistui iäkkäimmät ja eniten työkokemusta omaavat työntekijät. Erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä resurssien, iän ja työkokemuksen kohdalla.

Kuten aikaisemmin todettiin, Kemppainen, Koskinen, Pohjola ja Urponen (1998, 80–85) totesivat tutkimuksessaan, että sosiaalityöntekijät asennoituivat myönteisesti yhteiskunnallista vaikuttamista, ehkäisevää toimintaa ja rakenteellista työtä kohtaan ja pitivät näitä tärkeinä sosiaalityön alueina. Kyseinen tutkimus osoitti samalla, että myönteisestä asennoitumisesta huolimatta sosiaalityöntekijät itse tekivät vain harvoin rakenteellista ja ennaltaehkäisevää työtä. Tämän tutkimuksen havainnot ovat samansuuntaisia kyseisen tutkimuksen kanssa. Vain osa vastaajista, pääasiassa hallinnollista työtä tekevät työntekijät, osallistui säännöllisesti sosiaalisen tiedon tuottamiseen. Noin kerran vuodessa tai harvemmin osallistuneita oli yleisten elinolosuhteiden, sosiaalisten ongelmien ja palvelutarpeiden kohdalla yli 40 prosenttia vastaajista. Tuloksia voi tulkita niin, että sosiaalityöntekijöiden asiakastyössä muodostamaa tietoa hyödynnetään Satakunnan kunnissa suhteellisen harvoin. Lisäksi on olemassa joukko sosiaalityöntekijöitä, jotka jäävät kokonaan säännöllisen tiedon tuottamisen ulkopuolelle. Tällöin päätöksenteon tueksi ei välttämättä saada riittävästi ajantasaista tietoa asiakkaiden tai laajemmin kuntalaisten ongelmista ja näiden yhteiskunnallista yhteyksistä. Sosiaalisen tiedon tuottamisen ja sen välittämisen lisäksi sosiaalityöntekijät eivät juuri osallistuneet julkiseen keskusteluun. Jos julkiseen keskusteluun osallistuttiin, kyseessä oli pääsääntöisesti esimiesasemassa olevat työntekijät. Edelleen rakenteellinen sosiaalityö siis sisältyy vahvasti hallinnollista työtä tekevien työnkuvaan (vrt. Raunio 2009a, 80).

Rakenteellisen sosiaalityön toisistaan poikkeavista määritelmistä johtuen olisi ollut mielenkiintoista käyttää esimerkiksi mainittua Mullalyn (2007) tai Murrayn ja Hickin (2009) määritelmää rakenteellisen sosiaalityön sisällöistä. Tässä tutkimuksessa alkuperäisenä tavoitteena oli käyttää kriittisen pohjan omaavaa anglosaksista jäsenystä, joka poikkeaa painotuksiltaan ja osin sisällöiltään vastaavista tässäkin tutkimuksessa hyödynnetyistä suomalaisista määritelmistä (Pohjola 2011; Raunio 2009a; sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Uuden sosiaalihuolto-

lain (1301/2014) ajankohtaisuus ja anglosaksisten jäsenysten heikompi sopivuus suomalaiseen kontekstiin puolsivat suomalaisen jäsenyyksen hyödyntämistä. Vaikka rakenteellinen sosiaalityö on myös anglosaksisessa kontekstissa sosiaalityön marginaalissa (Mullaly 2007, 44–49), tämän tutkimuksen havainnot huono-osaisten mobilisoimisesta ja kollektiivisen tietoisuuden luomisesta antavat viitteitä siitä, että sosiaalityöntekijät Suomessa, osin tiedostamattaan, lähestyvät asiakastyön kysymyksiä myös rakenteellisesta näkökulmasta, kuten se anglosaksisessa kirjallisuudessa usein ymmärretään.

Päätös suomalaisen rakenteellisen sosiaalityön jäsenyyksen hyödyntämisestä osoittautui tutkimuksen onnistumisen kannalta varsin hyväksi ratkaisuksi. Raunion (2009a), Pohjolan (2011) ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) jäsenyykset täydensivät hyvin toisiaan ja niiden pohjalta oli helppo lähestyä tutkimusaihetta ja valittuja tutkimuskysymyksiä. Myös valittu tutkimusasetelma toimi hyvin ja tutkimuskysymyksiin pystyttiin vastaamaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Haastavinta ja samalla mielenkiintoisinta tutkimusprosessissa oli tutkimuslomakkeen muodostaminen, sillä vastaavanlaisia tutkijoiden aikaisemmin hyödyntämiä ja hyväksi todettuja lomakkeita ei juuri löytynyt. Tutkimuslomakkeessa oli joitakin turhia kysymyspattereita, jotka saadun palautteen mukaan tekivät vastaamisesta jonkin verran raskaampaa ja veivät tarpeettomasti aikaa. Kuitenkin kokonaisuudessaan kyselylomake tuntui onnistuneen, koska puuttuvia ja ”en osaa sanoa” -vastauksia oli vähän. Myös riittävän hyvä vastausprosentti antoi viitteitä lomakkeen onnistumisesta. Tärkeintä oli, että kyselylomakkeella saatiin kerättyä riittävän edustava aineisto, jota analysoimalla pystyttiin vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Keskeisintä kyselylomakkeen muodostamisessa oli huolellinen suunnittelu ja testauksesta saatujen kommenttien hyödyntäminen. Samalla oli tärkeää pohtia valmiiksi käytettävien analyysimenetelmien ja summamuuttujien runko. Hyödynnetyt analyysimenetelmät olivat määrällisen analyysin perusvälineitä, joiden käyttäminen oli melko yksinkertaista. Tutkimuskysymysten asettelun ja aineiston rakenteen kannalta jakaumataulukoiden kuvaaminen sekä keskiarvovertailu ja ristiintaulukointi olivat tarkoituksenmukaisia ja riittäviä analyysimenetelmiä.

Vaikka tutkimuksen perusjoukkona olivat nimenomaan Satakunnan kuntien sosiaalipalvelujen sosiaalityöntekijät, vastaavat sosiaalityöntekijät ja vastuualuepäälliköt, tutkimustuloksia voidaan pohtia laajemmassa koko maata koskevassa kontekstissa. Suomen kuntien sosiaalipalvelut ovat koko maassa suhteellisen samalla tapaa organisoitu ja järjestetty, toimintaa sääntelevät yhteiset lait, sosiaalityöntekijöiden koulutus on sisällöllisesti yhteneväistä ja kulttuurikin

homogeenistä. Näiden ja monien muiden yhdistävien tekijöiden vuoksi on todennäköistä, että tämän tutkimuksen tulokset eivät merkittävästi poikkeaisi, jos tarkastelun alle otettaisiin jokin toinen maakunta tai vaikka koko maa. Erityisesti sosiaalityöntekijöiden asennoituminen rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueisiin tai julkiseen keskusteluun osallistuminen eivät luultavasti poikkeaisi paljonkaan siirryttäessä maakunnasta toiseen, tai koko valtakunnan tasolle. Maakuntakohtaisia eroja saattaisi olla jonkin verran tiedon tuottamiseen osallistumisessa ja välittämisessä, mutta suuremmat linjat olisivat suurella todennäköisyydellä kohtuullisen yhteneväisiä. Näille huomioille antaa tukea se, että tämän tutkimuksen tulokset ovat hyvin linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa.

Erilaisen rakenteellisen sosiaalityön sisältöjäsenyyksen ja laajemman tutkimusjoukon lisäksi tutkimuksessa olisi ollut mielenkiintoista tehdä kuntakohtaisia vertailuja rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisesta niin kuin se sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ymmärretään. Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin lähes heti huhtikuun 2015 jälkeen, jolloin laki tuli voimaan. Kuntakohtaisesta vertailusta olisi nähty muun muassa, toteutetaanko joissain kunnissa sosiaalista tiedon tuotantoa systemaattisesti juuri lain voimaantulon jälkeen. Kuntakohtaisia vertailuja ei tehty tutkittavien anonymiteetin säilymisen vuoksi, koska joissakin Satakunnan kunnissa on vain muutama sosiaalityöntekijä ja esimerkiksi Köyliössä vain yksi. Kuntakohtainen vertailu olisi myös saattanut vaikuttaa kuntien osallistumishalukkuuteen. Olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus uudelleen muutaman vuoden päästä, koska uudessa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) rakenteellinen sosiaalityö asetettiin kuntien velvollisuudeksi. Tutkimuksella saataisiin mielenkiintoista tietoa kuntien reagoimisesta rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisen vaatimukseen ja siitä, hyödynnetäänkö asiakastyössä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden osaamista ja tietotaitoa nykyistä enemmän. Myös käynnissä oleva sosiaalihuollon tietojärjestelmäpalvelujen kehittäminen ja valtakunnallinen yhdenmukaistaminen voivat poikia uudenlaisia mahdollisuuksia rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyvään tiedon tuottamiseen, jos ei aivan lähitulevaisuudessa, niin joidenkin vuosien päästä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015).

Lähteet

Agger, Ben (2006) *Critical Social Theories: An Introduction*. Lontoo: Paradigm Publishers.

Alasuutari, Pertti (2001) *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (2002) *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Porvoo: WSOY

Allan, June (2003) *Theorizing Critical Social Work*. Teoksessa June Allan, Bob Pease & Linda Briskman (toim.) *Critical Social Work. An Introduction to Theories and Practices*. Crows Nest, NSW: Allen & Unwin.

Baines, Donna (2001) *Everyday Practices of Race, Class and Gender*. *Journal of Progressive Human Services*, 11:2, 5–27.

Carniol, Ben (1992) *Structural Social Work: Maurice Moreau`s Challenge to Social Work Practice*. *Journal of Progressive Human Services* 3:1, 1–20.

Corrigan, Paul & Leonard, Peter (1978) *Social Work Practice Under Capitalism: A Marxist Approach*. London: Macmillan.

Esping-Andersen, Gøsta (1990) *The Three Worlds of Werfare Capitalism*. New Jersey: Princeton University Press.

Fook, Jan (1993) *Radical Casework: a Theory of Practice*. Crows Nest, NSW: Allen & Unwin.

Giddens, Anthony (1984) *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyysissä*. Keuruu: Otava.

Heiskala, Risto (2000) *Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteesiä yhteiskuntateoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Hick, Steven & Fook, Jan & Pozzuto, Richard (toim.) (2004) *Social work: a critical turn*, Toronto: Thompson Educational Publishing.

Ife, Jim (1997) *Rethinking Social Work: Towards Critical Practice*. Melbourne: Addison Longman Wesley.

Ife, Jim (1999) Postmodernism, Critical Theory and Social Work. Teoksessa Bob Pease & Jan Fook (toim.) *Transforming Social Work Practice: Postmodern Critical Perspectives*. London: Routledge, 211–223.

Jones, Chris (1983) *State Social Work and the Working Class*. London: Macmillan.

Juhila, Kirsi (2009) Sosiaalityön selontekovelvollisuus. *Janus* 4/2009. Helsinki: Sosiaalipoliittinen yhdistys ry.

Julkunen, Raija & Saari, Juho (2013) Hyvinvointivaltion reformointi – Paul Piersonin institutionalismi. Teoksessa Juho Saari, Sakari Taipale & Sakari Kainulainen (toim.) *Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu, 305–326.

Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) (2011) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2009) Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus, 131–160.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2010) Ongelmanratkaisuperinne ja kriittinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Asiakkuus sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus, 247–277.

Kempainen, Tarja & Koskinen, Simo & Pohjola, Anneli & Urponen, Kyösti (1998) Sosiaalityö epävarmuuden oloissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 28. Rovaniemi.

Korkiamäki, Riikka & Nylund, Marianne & Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene (2008) Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koskinen, Seppo & Lundqvist Annamari & Ristiluoma Noora (toim.) (2012) Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 68/2012.

Laitinen, Merja & Niskala, Asta (2013) Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 9–15.

Lymbery, Mark (2001) Social Work at the Crossroads. *British Journal of Social Work* 31:3, 369–384.

Metsämuuronen, Jari (2004) Pienten aineistojen analyysi – Parametrittomien menetelmien perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus.

Moreau, Maurice (1979) a Structural Approach to Social Work Practice. *Canadian Journal of Social Work Education* 5:1, 78–94.

Mullaly, Bob (2007) *The New Structural Social Work*. Oxford: Oxford University Press. (3.edition)

Murray, Kate & Hick, Steven (2009) *Structural Social Work*. Teoksessa Mel Gray & Stephen Webb (toim.) *Social Work Theories and Methods*. London: Sage, 86–97.

Murray, Kate & Hick, Steven (2010) *Structural Social Work: Theory and Process*. Teoksessa Steven Hick, Heather Peters, Tammy Corner & Tracy London (toim.) *Structural Social Work in Action. Examples from Practice*. Toronto: Canadian Scholars' Press Inc, 3–25.

Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylän yliopisto SoPhi 27.

Payne, Malcolm (2005) *Modern Social Work Theory*. London: Palgrave Macmillan.

Pierson, Paul (2001) *Coping with Permanent Austerity – Welfare State Restructuring in Affluent Democracies*. Teoksessa Paul Pierson (toim.) *The New Politics of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press, 410–456.

Pohjola, Anneli (2007) *Eettisyyden haaste tutkimuksessa*. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 11–31.

Pohjola, Anneli (2011) *Rakenteellisen sosiaalityön aika*. Teoksessa Anneli Pohjola & Riitta Särkelä (toim.) *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 207–224.

Pohjola, Anneli (2014) *Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia*. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja*. Unipress, 16–36.

Raunio, Kyösti (2009a) *Olellainen sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.

Raunio, Kyösti (2009b) *Positivismi – havaintoon perustuva teoria*. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus, 161–182.

Rogowski, Steve (2014) *Radical/Critical Social Work with Young Offenders: Challenges and Possibilities*. *Journal of Social Work Practice* 28:1, 7–21.

Roivainen, Irene (2008) *Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä*. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino.

Rostila, Ilmari & Vinnurva, Jukka (2013) *Sosiaalityön asiakkaan toimijuus ja täysimittainen professionaalisuus*. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 196–218.

Roos, J.P. (2011) Yhteiskuntatieteiden kurjuus: esimerkkinä kaksi laudaturväitöskirjaa. *Yhteiskuntapolitiikka* 76:3, 289–299.

Ruonavaara, Hannu (2014) Instituutiot ja rakenteet. Teoksessa Jani Erola & Pekka Räsänen (toim.) *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Helsinki: Gaudeamus, 28–43.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2012) Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. [WWW-dokumentti]. <http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1823395>. Viitattu 21.1.2015.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015) Sote ja itsehallintouudistus. [www-dokumentti]. <<http://stm.fi/sote-uudistus>>. Viitattu 23.11.2015.

Stones, Rob (2005) *Structuration theory. Traditions in social theory -series*. Hampshire & New York: Palgrave Macmillan.

Tampereen yliopisto (2008) Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. [www-dokumentti]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>>. Viitattu 25.11.2015.

Tampereen yliopisto (2009) Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. [www-dokumentti]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/summamuuttujat/summamuuttuja.html>>. Viitattu 25.11.2015.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015) Tiedonhallinta sosiaali- ja terveysalalla. [www-dokumentti]. <<https://www.thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/tietojarjestelmapalvelut/sosiaalihuollon-tiedonhallinta>>. Viitattu 19.11.2015.

Thompson, Allison (2009) Radical Social Work in These Contemporary Times, *Journal of Progressive Human Services*, 20:2, 110–111.

Toikko, Timo (2005) *Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan*. Tampere: Vastapaino.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [www-dokumentti]. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Viitattu 9.11.2015.

Töttö, Pertti (2000) Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.

Valtioneuvosto (2015) Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. [www-dokumentti]. <<http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>>. Viitattu 23.11.2015.

Webb, Stephen A. (2009) Against Difference and Diversity in Social Work: The Case of Human Rights. *Scandinavian Journal of Social Welfare* 18:3, 307–316.

Young, Iris (1990) *Justice and the Politics of Difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

SUOMEN SÄÄDÖSKOKOELMA

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE 164/2014.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslomake

Kohdassa 1. keskitytään sosiaalityöhön yleisellä tasolla.

1. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kuntalaisten/kansalaisten sosiaalisista elinolosuhteista kunnallisen päätöksenteon tueksi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kunnassa ilmenevistä sosiaalisista ongelmista kunnallisen päätöksenteon tueksi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kuntalaisten palvelutarpeista kunnallisen päätöksenteon tueksi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kunnallisten sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta palveluiden kehittämiseksi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa siitä, miten kuntalaisten/kansalaisten hyvinvointia ja elinolosuhteita voitaisiin kunnassa edistää	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua kunnan palvelurakenteen kehittämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää sosiaalityöntekijöiden asiakastyössä muodostamaa kokemustietoa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityössä tulee nykyistä aktiivisemmin hyödyntää yhteisöllisiä työmenetelmiä, kuten keskustelu- ja vertaistukiryhmiä, yksilökohtaisen työn sijaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen/kunnalliseen päätöksentekoon	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten hyvinvointia koskevaan julkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten perus- ja sosiaalisia oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityöntekijöiden tulee puolustaa asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalityön painopistettä tulee siirtää ennaltaehkäisevään työhön korjaavan työn sijaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Seuraavaksi siirrytään käsittelemään omaa työtäsi sosiaalityön ammattilaisena.

2. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Minulla on työstäni johtuen ajankohtaista tietoa työskentelykuntani sosiaalisista elinolosuhteista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Minulla on työstäni johtuen ajankohtaista tietoa työskentelykunnassani ilmenevistä sosiaalisista ongelmista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Minulla on työstäni johtuen ajankohtaista tietoa työskentelykuntani sosiaalityön asiakkaiden palvelutarpeista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Minulla on työstäni johtuen ajankohtaista tietoa työskentelykuntani sosiaalityön palveluiden kehittämistarpeista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

3. Kuinka usein olet osallistunut...

Osallistumisella tarkoitetaan joko itsenäistä työskentelyä tai työskentelyä osana ryhmää.

	Viikoittain/melkein viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin kuin kuukausittain	Joitakin kertoja vuodessa	Kerran vuodessa tai harvemmin	En koskaan	En osaa sanoa
tiedon tuottamiseen työskentelykuntasi yleisistä elinolosuhteista?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
tiedon tuottamiseen työskentelykunnassasi ilmenevistä sosiaalisista ongelmista?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista yhdessä kuntalaisten kanssa?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
kehittämisehdotusten tuottamiseen työpaikkasi palvelujen ja tukitoimien parantamiseksi?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
ehdotusten tuottamiseen kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämiseksi ja parantamiseksi yhdessä kuntalaisten kanssa?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

4. Kuinka usein olet välittänyt tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista/sosiaalisista ongelmista/palvelutarpeista seuraaville tahoille?

Tiedon välittäminen sisältää sekä henkilökohtaisen tiedon välittämisen että osallisuuden ryhmään, jonka edustaja välittää kerättyä tietoa eteenpäin.

	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin kuin kuukausittain	Joitakin kertoja vuodessa	Kerran vuodessa tai harvemmin	En koskaan	En osaa sanoa
Kuntalainen/asiakas	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Työkaveri/kollega	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Esimies	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Muu kunnan ylempi viranomainen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnan muun toimialan viranomainen/työntekijä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Toisen kunnan viranomainen/työntekijä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Valtion viranomainen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnallinen poliittinen päätöksentekijä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Valtakunnallinen poliittinen päätöksentekijä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Median edustaja	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Järjestön edustaja	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yksityisen palvelutuottajan edustaja	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Muu, mikä? <input type="text"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

5. Kuinka usein olet osallistunut sosiaalityön asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten oikeuksia käsittelevään julkiseen keskusteluun seuraavissa medioissa?

	Päivittäin/lähes päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin kuin kuukausittain	Joitakin kertoja vuodessa	Kerran vuodessa tai harvemmin	En koskaan	En osaa sanoa
Tv	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Radio	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Julkinen keskustelutilaisuus	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sanomalehti	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sanomalehden yleisöosasto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Internetin keskustelupalsta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalinen media, kuten Facebook, Twitter	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Muulla, missä? <input type="text"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

6. Kuinka usein olet osallistunut sosiaalialaa käsittelevään julkiseen keskusteluun seuraavissa medioissa?

	Päivittäin/lähes päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin kuin kuukausittain	Joitakin kertoja vuodessa	Kerran vuodessa tai harvemmin	En koskaan	En osaa sanoa
Tv	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Radio	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Julkinen keskustelutilaisuus	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sanomalehti	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sanomalehden yleisöosasto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Internetin keskustelupalsta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosiaalinen media, kuten Facebook, Twitter	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Muulla, missä? <input type="text"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

7. Keiden seuraavien yhteistyökumppaneiden kanssa työskentelet? Kuinka usein?

	Päivittäin/lähes päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin kuin kuukausittain	Joitakin kertoja vuodessa	Kerran vuodessa tai harvemmin	En koskaan	En osaa sanoa
Valtion keskushallinto, kuten ministeriöt ja valtakunnalliset virastot	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Valtion alueelliset virastot, kuten Aluehallintovirasto ja ELY-keskus	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnan keskushallinto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Työskentelykuntani	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

sosiaalipalveluiden ulkopuoliset kunnalliset viranomaiset/työntekijät	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Muiden kuntien viranomaiset/työntekijät	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kansaneläkelaitos	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
TE-toimisto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A-klinikka	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Päihdehuoltolaitos	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mielenterveystoimisto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Perheneuvola	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Lasten-/äitiysneuvolat	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Lasten-/nuorisokodit	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Päiväkodit	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koulut/oppilaitokset	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnallinen terveyskeskus/kunnan sairaala	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Keskussairaala	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Poliisi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Seurakunta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Asiakastyöryhmät	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kehitysvammlaitokset	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vanhusten palveluyksiköt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Asuntotoimisto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Oikeusaputoimisto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vapaaehtoiset järjestöt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Paikkakunnan työnantajat	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vakuutuslaitos	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pankki	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kehittämisyksiköt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Media	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Asiakkaiden omaiset	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Rikosseuraamuslaitos	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ulosottovirasto	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Talous- ja velkaneuvonta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

8. Olen osallistunut...

Osallistumisella tarkoitetaan joko itsenäistä työskentelyä tai työskentelyä osana ryhmää.

	Kyllä	En	En osaa sanoa
kunnallisen hyvinvointikertomuksen rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
kunnallisen hyvinvointisuunnitelman, kuten esimerkiksi Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
hyvinvointistrategian tai -ohjelman rakentamiseen viimeisen viiden vuoden aikana	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

9. Sisältykö työtehtävääsi pääsääntöisesti sosiaalityön asiakastyötä? *

Kysymys on pakollinen

- Kyllä
 Ei

10. Kuinka usein työssäsi...

	Päivittäin/lähes päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvemmin kuin kuukausittain	Joitakin kertoja vuodessa	Kerran vuodessa tai harvemmin	En koskaan	En osaa sanoa
tiedotat asiakkaita siitä, että myös muilla ihmisillä on vastaavanlaisia elämäntilanteita, haasteita, tunteita, ajatuksia jne.?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
tiedotat asiakkaita siitä, että heidän kohtaamiensa haasteiden taustalla on yhteiskunnallisia tekijöitä, jolloin haasteet eivät ole vain ja ainoastaan asiakkaiden itse aiheuttamia?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
tiedotat asiakkaille olemassa olevista ja heidän elämäntilanteisiinsa sopivista julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista järjestöistä, yhdistyksistä, organisaatioista tai muista vertaisryhmistä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
käytät yhteisöllisiä työmenetelmiä, kuten erilaisia ryhmäkeskusteluja tai vertaistukiryhmiä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
osallistut yhdessä asiakkaan kanssa oman työskentelyorganisaation ulkopuolisiin sosiaaliturvaan/sosiaalipalveluihin liittyvien hakemusten tai lomakkeiden täyttämiseen?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
osallistut yhdessä asiakkaan kanssa sosiaaliturvaan/sosiaalipalveluihin liittyvien oikaisuvaatimusten, kanteluiden ja valitusten tekoon?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
toimit asiakkaiden asioiden ajajana, esimerkiksi vuokramarkkinoilla tai julkisten palvelujen/etuuksien saatavuuteen liittyvissä kysymyksissä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

11. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Pyrin antamaan asiakkaalle tietoa parhaan tietämykseni mukaan mukaan hänen oikeuksistaan oman työorganisaationi tarjoamista sosiaalietuuksista/-palveluista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pyrin antamaan asiakkaalle tietoa parhaan tietämykseni mukaan mukaan hänen oikeuksistaan organisaationi ulkopuolisiin sosiaalietuuksiin/-palveluihin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Pyrin antamaan sellaisia sosiaalietuuksiin/-palveluihin liittyviä					

hakemisneuvoja, jotka tietämykseni mukaan takaavat parhaan mahdollisen lopputuloksen

12. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Koen kiirettä työssäni	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kiireen vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Taloudellisten voimavarojen niukkuus haittaa työskentelyäni	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Tehokkuusvaatimusten vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnan poliittisten päätöksentekijöiden toiminnan vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kunnan keskushallinnon toiminnan vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Lainsäädännön puutteellisuus haittaa työskentelyäni	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yhteistyön ongelmat muiden toimijoiden kanssa haittaavat työskentelyäni	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Koen, että minulla hyvät sosiaalityön työmenetelmätaidot	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Taustakysymykset

13. Oletko...

- Mies
 Nainen

14. Minä vuonna olet syntynyt?

4 merkkiä jäljellä

15. Kuinka kauan olet ollut nykyisessä tehtävässäsi?

16. Kuinka monta vuotta sinulla on kokemusta sosiaalityöstä?

17. Kuinka kauan olet työskennellyt sosiaalialalla?

18. Mikä on työskentelykuntasi asukasluku?

- 0-4999

- 5000-9999
- 10 000-14 999
- 15 000-19 999
- 20 000-24 999
- 25 000-29 999
- 30 000-

19. Mikä on ammattinimikkeesi?

- Sosiaalityöntekijä
- Lastenvalvoja
- Sosiaalialan suunnittelija
- Sosiaaliterapeutti
- Johtava sosiaalityöntekijä
- Vastuualueen päällikkö
- Sosiaalijohtaja
- Jokin muu,
mikä?

20. Mitä tutkintoja olet suorittanut? Merkitse kaikki tutkintosi, pääaineet ja suuntautumisvaihtoehdot.

- Tohtorin tutkinto, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Liseniaatin tutkinto, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Ylempi korkeakoulututkinto, sis. sosiaalityön koulutus, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Muu ylempi korkeakoulututkinto, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Sosiaalihuoltaja, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Muu alempi korkeakoulututkinto, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Sosionomi (AMK), pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Geronomi (AMK), pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Kuntoutuksen ohjaaja (AMK), pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Muu ammattikorkeakoulututkinto, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Kehitysvammaisten ohjaaja, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Sosiaalikasvattaja, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Sosiaaliohjaaja, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Sosiaalialan ohjaaja, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Opinnot kesken, mikä tutkinto, pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Muu, mikä? pääaine/suuntautumisvaihtoehto?
- Minulla ei ole sosiaalialan tutkintoa

21. Onko sinulla asetuksen (804/92) mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen pätevyys?

- Kyllä
- Ei

En osaa sanoa

22. Millä sosiaalityön alueella työskentelet? Jos teet yhdistettyä sosiaalityötä, niin merkitse kaikki palvelualueet.

- Aikuissosiaalityö
- Lastensuojelu
- Perheneuvola
- Vammaistyö
- Päihdetyö
- Vanhustyö
- Työttömien kanssa tehtävä työ
- Hallinnollinen työ
- Muu, mikä?

23. Missä määrin nykyiseen työhösi sisältyy...

	Usein	Harvoin	Ei koskaan
asiakkaiden ohjausta ja neuvontaa?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
asiakkaiden arjesta huolehtimista?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
asiakkaita koskevia tahdonvastaisia päätöksiä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
muuta asiakkaiden elämäntilanteita koskevia päätöksiä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
johtamista?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
suunnittelu- ja hallintotyötä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
kehittämistyötä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
opetus-, koulutus- yms. asiantuntijatyötä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
yhteiskunnallista vaikuttamistyötä?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
muuta, mitä? <input type="text"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

24. Tähän voit halutessasi kirjoittaa lisätietoja, kommentoida kyselylomaketta tai antaa muuta palautetta.

Liite 2: Summamuuttujat, osioiden lukumäärä, kysymys/toteamus, vaihteluväli

Summamuuttuja	Osioiden lkm	Kysymys/toteamus	Vaihteluväli
Asennoituminen tietotyöhön	4	Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kuntalaisten/kansalaisten sosiaalisista elinolosuhteista kunnallisen päätöksenteon tueksi Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kunnassa ilmenevistä sosiaalisista ongelmista kunnallisen päätöksenteon tueksi Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kuntalaisten palvelutarpeista kunnallisen päätöksenteon tueksi Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa kunnallisten sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta palveluiden kehittämiseksi	1-4
Asennoituminen strategiatyöhön	3	Sosiaalityöntekijöiden tulee tuottaa tietoa siitä, miten kuntalaisten/kansalaisten hyvinvointia ja elinolosuhteita voitaisiin kunnassa edistää Sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua kunnan palvelurakenteen kehittämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää sosiaalityöntekijöiden asiakastyössä muodostamaa kokemustietoa	1-4
Asennoituminen oikeudenmukaisuustyöhön	3	Sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten hyvinvointia koskevaan julkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun Sosiaalityöntekijöiden tulee osallistua asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten perus- ja sosiaalisia oikeuksia koskevaan julkiseen keskusteluun Sosiaalityöntekijöiden tulee puolustaa asiakkaiden/kuntalaisten/kansalaisten perus- ja sosiaalisten oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa	1-4
Osallistuminen tiedon tuottamiseen	5	Kuinka usein olet osallistunut tiedon tuottamiseen työskentelykuntasi yleisistä elinolosuhteista? Kuinka usein olet osallistunut tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista? Kuinka usein olet osallistunut tiedon tuottamiseen kuntalaisten palvelutarpeista yhdessä kuntalaisten kanssa? Kuinka usein olet osallistunut kehittämis ehdotusten tuottamiseen työpaikkasi palvelujen ja tukitoimien parantamiseksi? Kuinka usein olet osallistunut ehdotusten tuottamiseen kunnallisten sosiaalipalveluiden kehittämiseksi ja parantamiseksi yhdessä kuntalaisten kanssa?	1-6

Summamuuttuja	Osioiden lkm	Kysymys/toteamus	Vaihteluväli
Tiedon välittäminen	7	Muu kunnan ylempi viranomainen Kunnan muun toimialan viranomaisen/työntekijä Valtion viranomainen Kunnallinen poliittinen päätöksentekijä Valtakunnallinen poliittinen päätöksentekijä Median edustaja Järjestön edustaja	1-6
Osallistuminen julkiseen keskusteluun	7	Tv Radio Julkinen keskustelutilaisuus Sanomalehti Sanomalehden yleisöosasto Internetin keskustelupalsta Sosiaalinen media, kuten Facebook, Twitter	1-7
Kollektivointiaktiivisuus	3	Kuinka usein työssäsi tiedotat asiakkaita siitä, että myös muilla ihmisillä on vastaavanlaisia elämäntilanteita, haasteita, tunteita, ajatuksia jne.? Kuinka usein työssäsi tiedotat asiakkaita siitä, että heidän kohtaamiensa haasteiden taustalla on yhteiskunnallisia tekijöitä, jolloin haasteet eivät ole vain ja ainoastaan asiakkaiden itse aiheuttamia? Kuinka usein työssäsi tiedotat asiakkaille olemassa olevista ja heidän elämäntilanteisiinsa sopivista julkisen palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista järjestöistä, yhdistyksistä, organisaatioista tai muista vertaisryhmistä?	1-7
Käytettävissä olevat resurssit	4	Kiireen vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin. Taloudellisten voimavarojen niukkuus haittaa työskentelyäni. Tehokkuusvaatimusten vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin. Kunnan poliittisten päätöksentekijöiden toiminnan vuoksi en voi tehdä työtäni niin hyvin kuin haluaisin.	1-4